

MARLUS

SCANDINAVIAN INSTITUTE OF MARITIME LAW

Hugo-A. B. Munthe-Kaas

Direktekrav mot P&I assurandør når sikrede er insolvent

En komparativ analyse av rettstilstanden i
russisk, amerikansk og europeisk rett

Direktekrav mot en P&I assurandør når sikrede er insolvent

En komparativ analyse av rettsstilstanden
i russisk, amerikansk og europeisk rett

Hugo-A. B. Munthe-Kaas

Direktekrav mot en P&I assurandør når sikrede er insolvent

En komparativ analyse av rettstilstanden
i russisk, amerikansk og europeisk rett

MarIus nr. 384

Sjørettsfondet
Nordisk institutt for sjørett
Universitetet i Oslo

© Sjørettsfondet, 2009

ISSN: 0332-7868

Sjørettsfondet
Nordisk institutt for sjørett
Universitetet i Oslo
Postboks 6706 St. Olavs plass
N-0130 Oslo

Besøksadresse: Karl Johans gate 47

Telefon: 22 85 96 00
Telefaks: 22 85 97 50
E-post: sjorett-adm@jus.uio.no
Internett: www.jus.uio.no/nifs

Redaktør: Postdoktor Alla Pozdnakova

Trykk: 07 Lobo Media

Forord

Denne avhandlingen ble skrevet i perioden februar 2008 til januar 2009 mens jeg arbeidet som vitenskapelig assistent ved Nordisk institutt for sjørett. Stillingen ble finansiert av Assuranceforeningen Skulds sjøforsikringsstipend. Avhandlingen publiseres i all hovedsak slik den ble levert som masteroppgave ved masterstudiet i rettsvitenskap januar 2009.

Året som vitenskapelig assistent har vært et av mine beste studieår og jeg vil gjerne takke alle ved Nordisk institutt for sjørett for et flott opphold. En stor takk går også til vit.ass. Linn Hoel Ringvold og Andreas Fjærvoll-Larsen som bidro sterkt til det utmerkede sosiale miljøet ved instituttet. Bedre kollegaer kan man ikke ha.

Det er mange som har vært behjelpelige med gode råd og innspill underveis. En særlig stor takk går til min veileder professor Trine-Lise Wilhelmsen som med sin positive innstilling og kyndige råd fikk meg til å se de store linjene. Videre vil jeg gjerne takke Assuranceforeningen Skuld for et inspirerende trainee-opphold og for nyttige råd under skrivingen. En stor takk går også til instituttbibliotekar Kirsten H. Al-Araki som hjalp meg med å finne de mest bortgjemte kilder.

Min kjære Caroline Skagemo fortjener også en stor takk for oppmuntring underveis og for rask og kritisk korrekturlesning før innlevering.

Спасибо!

Oslo, juni 2009

Hugo-A. B. Munthe-Kaas

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Bakgrunn	1
1.2	Terminologi	1
1.2.1	Direktekrav	1
1.2.2	Frivillig og tvungen ansvarsforsikring.....	3
1.2.3	P&I forsikring.....	3
1.2.4	Partsaautonomi, eksklusive lovvalgsregler og internasjonalt preseptoriske regler.....	4
1.3	Avgrensning	5
1.4	Rettskildesituasjon og metode.....	5
1.4.1	Norge	6
1.4.2	England.....	7
1.4.3	Russland.....	8
1.4.4	USA og Louisiana.....	10
1.5	Den videre behandlingen av emnet	11
2	Direktekravsadgang ved tvungen forsikring.....	12
2.1	Generelt	12
2.2	Internasjonale konvensjoner.....	13
2.2.1	Konvensjonene	14
2.2.2	Direktekravsadgangen oppstilt i konvensjonene	17
2.3	Særskilte regler om direktekrav ved tvungen forsikring i den enkelte stat	19
2.3.1	Regler om tvungen ansvarsforsikring i norsk rett.....	19
2.3.2	Regler om tvungen ansvarsforsikring i engelsk rett	22
2.3.3	Regler om tvungen ansvarsforsikring i russisk rett	22
2.3.4	Regler om tvungen ansvarsforsikring i Louisiana	26
2.4	Sammenfatning av direktekravsadgangen ved tvungen ansvarsforsikring.....	29
3	Direktekravsadgang ved frivillig forsikring	29
3.1	Oversikt	29
3.2	Direktekravsadgangen etter norsk rett	30
3.2.1	Utgangspunktet i norsk rett.....	30
3.2.2	Assurandørens innsigelser	30
3.3	Direktekravsadgangen etter engelsk rett	42
3.3.1	Utgangspunktet i engelsk rett	42
3.3.2	Assurandørens innsigelser etter engelsk rett.....	43

3.3.3	The duty of utmost good faith og warranties i engelsk rett	46
3.4	Direktekravsadgangen etter russisk rett.....	48
3.4.1	Utgangspunktet etter russisk rett.....	48
3.4.2	Assurandørens innsigelser etter russisk rett.....	48
3.5	Direktekravsadgangen i Louisiana	49
3.5.1	Utgangspunktet etter retten i Louisiana	49
3.5.2	Assurandørens innsigelser etter retten i Louisiana	51
3.5.3	Duty of utmost good faith og Warranties etter retten i Louisiana.....	56
3.6	Sammenfatning av direktekravsadgangen ved frivillige forsikringer.....	60
4	Jurisdiksjon.....	61
4.1	Når har norske og engelske domstoler jurisdiksjon?.....	61
4.1.1	Luganokonvensjonen	61
4.1.2	Er direktekrav «tillatt» etter Luganokonvensjonen art. 10 (2)?.....	66
4.1.3	Nasjonale jurisdiksjonsregler.....	68
4.2	Når har russiske domstoler jurisdiksjon?	70
4.3	Når har Louisianas domstoler jurisdiksjon?	72
4.3.1	Utgangspunktet	72
4.3.2	Forum Non Conveniens	77
4.4	Sammenfatning av jurisdiksjonsreglene.....	79
5	Lovvalg 79	
5.1	Introduksjon	79
5.2	Lovvalg etter forumstatens internasjonale privatrett.....	80
5.2.1	Kvalifikasjonsregler og direktekrav	81
5.2.2	Renvoi (tilbakevisning).....	83
5.2.3	Lovvalg etter norsk rett.....	86
5.2.4	Lovvalg etter engelsk rett.....	98
5.2.5	Lovvalg etter russisk rett.....	104
5.2.6	Lovvalg etter amerikansk rett.	110
5.3	Internasjonalt preseptoriske regler.....	117
5.3.1	Oversikt.....	117
5.3.2	Internasjonalt preseptoriske regler etter norsk rett.....	117
5.3.3	Internasjonalt preseptoriske regler etter engelsk rett	124
5.3.4	Internasjonalt preseptoriske regler i Russland	125
5.3.5	Internasjonalt preseptoriske regler i USA.....	126
5.4	Sammenfatning av lovvalgsreglene.....	127

6	Sammenfatning	128
	Kildeliste	130
	Sjørettsfondets utgivelser.....	147

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Oppgavens tema er i hvilken grad en skadelidt part kan gå til direktekrav mot en P&I assurandør når sikrede er insolvent. Direktekrav betegner det at en skadelidt har rett til å kreve dekning for sitt tap direkte av skadevolders forsikrer. Dette vil særlig være en aktuell problemstilling hvor den skadelidte ikke får dekket sine tap som følge av at skipets eier er blitt insolvent. Oppgaven vil forsøke å klargjøre direktekravsadgangen for sentrale shippingland, og se når de ulike landenes regler får anvendelse. Målet er å se hvor det er mest fordelaktig for henholdsvis en P&I assurandør og en skadelidt, at et direktekravssøksmål blir anlagt.

Jeg har valgt å se på direktekravsadgangen i Norge, England, Russland og delstaten Louisiana i USA. Skipsfartens internasjonale karakter gjør at rettsreglene i alle disse landene vil kunne ha direkte betydning for en P&I assurandør. Både Norge, England og Louisiana har en sentral rolle innenfor internasjonal skipsfart, og deres regulering av direktekrav er av stor betydning for en P&I assurandør ettersom mange skip opererer i deres farvann. Den økonomiske veksten i Russland og privatiseringen av den russiske handelsflåten gjør at også Russlands regler for direktekrav er av interesse. Dette gjelder kanskje særskilt for en norsk P&I klubb med tanke på den økende maritime aktiviteten i Barentshavet knyttet til olje- og gassutviklingen i området.

1.2 Terminologi

1.2.1 Direktekrav

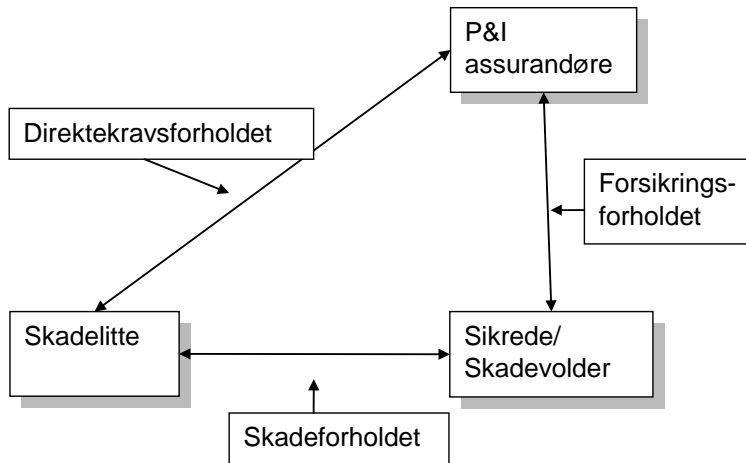
Begrepet direktekrav anvendes først og fremst på de tilfeller hvor en part har rett til å kreve dekning for et krav av skyldnerens skyldner.¹ Innenfor P&I

¹ Johansson (2003) s. 150.

forsikring vil direktekrav betegne det at en skadelidt har rett til å kreve dekning for sitt tap direkte av skadevolders assurandør.² Rett til direktekrav innebærer at skadelidte kan holde seg til forsikrings-selskapet med sitt krav om erstatning, uten å måtte gå veien om sikrede.³

Forholdet mellom skadevolder, skadelidt og ansvarsassurandøren kan beskrives som et trekantforhold.⁴ For det første har man forholdet mellom skadelidt og skadevolder som kan kalles erstatningsforholdet. For det andre har man forholdet mellom skadevolder og ansvarsassurandør som kan kalles forsikringsforholdet. For det tredje har man forholdet mellom skadelidte og ansvarsassurandøren. Det er i dette forholdet spørsmålet om direktekrav oppstår.

5

² Johansson (2004) s. 73.

³ NOU 1987:24 s. 158.

⁴ Bull (1988) s. 58.

⁵ Illustrasjonen er hentet fra: Johansson (2006) s. 75.

1.2.2 Frivillig og tvungen ansvarsforsikring

Opgaven skiller mellom frivillig og tvungen ansvarsforsikring. En tvungen ansvarsforsikring er en forsikring som sikrede er pålagt å ha ved lov.⁶ Lover som pålegger noen å ha tvungen forsikring har gjerne til formål å ta særlig hensyn til potensielle skadelidte og gir derfor også som regel en videre direktekravsadgang for tredjemann enn ved frivillig forsikring. Frivillig forsikring betegner alle de forsikringsavtaler som man inngår av egen fri vilje, og som ikke er gjort obligatorisk gjennom lovgivning.

1.2.3 P&I forsikring

Protection og Indemnity (P&I) forsikring er det tradisjonelle navn på forsikring av reders ansvar overfor tredjemann og omfatter ansvar for tingsskade og personskade. P&I forsikringen er ikke en generell ansvarsforsikring ettersom den bare dekker det ansvar som uttrykkelig er angitt i forsikringsavtalen.⁷ Forsikringens dekningsområde har imidlertid stadig blitt utvidet og dekker i dag et omfattende ansvarsområde.

Det er i dag 13 globale P&I assurandører som dekker ca 90 % av verdens handelstonnasje.⁸ Kontraktvilkårene til de ulike ansvarsassurandørene er imidlertid bygget på et felles grunnlag, «the Pooling Agreement». Dette er en avtale som samordner klubbens felles reassuranseprogram. Selv om de konkrete vilkårene i hver klubb kan ha visse ulikheter, er det likevel stor likhet hva angår hvilke tap og ansvar som er dekket av forsikringene.⁹

P&I klubbene er gjensidige foreninger. Dette innebærer at kravkostnaden i det enkelte år utlignes på medlemmene i den enkelte forening. «Eierne» av en gjensidig forening er rederiene som har forsikret skip i klubben. Den

⁶ Et eksempel her er sjøloven § 197 om forsikringsplikt for ansvar som kan oppstå som følge av oljesøl fra skip som frakter olje i bulk.

⁷ Bull (1988) s. 89.

⁸ Eivindstad (1998) s. 2.

⁹ Gold (2002) s. 76.

enkelte klubbs utgifter til å dekke egne krav samt andel av andre klubbers poolkrav utlignes på klubbens medlemmer i form av forskuddspremie og eventuelt etterutlignet tilskuddspremie, dersom forskuddspremien ikke er tilstrekkelig. Premien i en gjensidig forening representerer altså bare en utligning av foreningens kostnader på medlemmene. Gjensidig forsikring innebærer med andre ord forsikring til selvkost, og det finnes ingen utenforstående kapitaleiere som krever avkastning på sine investeringer.¹⁰

De aller fleste P&I forsikringsavtaler bestemmer uttrykkelig at en skadelidt tredjemann ikke skal kunne gå til direktekrav mot P&I klubben når sikrede er insolvent. Dette gjøres ved at man inntar en såkalt «pay-to-be-paid» klausul i forsikringsavtalen. Denne bestemmer at sikrede først må betale skadelidte før han kan kreve penger av sin P&I klubb. Dette innebærer i praksis at dersom sikrede er insolvent og ikke er i stand til å foreta en utbetaling til skadelidte, vil heller ikke P&I klubben være forpliktet til å foreta en utbetaling. I hvilken grad slike klausuler faktisk setter en stopper for skadelidtes direktekravsadgang når sikrede er insolvent, vil bli drøftet nærmere i oppgavens hoveddel.

1.2.4 Partsautonomi, eksklusive lovvalgsregler og internasjonalt preseptoriske regler

Innenfor sjøretten støter man ofte på tvister som har tilknytning til flere land. Spørsmålet som her ofte oppstår er hvilke av landenes materielle rett som skal komme til anvendelse på tvisten. For å løse denne lovvalgskonflikten må man se til den internasjonale privatretten i landet hvor saken har blitt anlagt (forumstaten/lex fori). Den internasjonale privatretten er prosessuelle regler som regulerer hvilket lands materielle rett som skal komme til anvendelse i en tvist (lex causae). Partsautonomi, eksklusive lovvalgsregler og internasjonalt preseptoriske regler er i denne forbindelse betegnelser på ulike regler som man ofte finner i den internasjonale privatretten til ulike

¹⁰ Gold (2002) s. 76 og Eivindstad (1998) s. 9.

land. En regel om partsautonomi innebærer at partene i tvisten selv kan bestemme hvilken nasjons bakgrunnsrett de ønsker skal få anvendelse på tvisten. Dette er en regel man gjerne finner for kontraktsrettslige tvister. Eksklusive lovvalgsregler er regler i forumstaten som direkte angir hvilken lov som skal gjelde. Reglene hindrer gjerne at partene selv kan foreta lovvalget. Internasjonalt preseptoriske regler er regler i lex fori som kommer til anvendelse uten hensyn til hvilken nasjons regler lovvalgsreglene i forumstaten utpeker.

1.3 Avgrensning

Oppgaven og dens problemstillinger åpner for en meget omfattende drøftelse. Jeg har derfor sett meg nødt til å begrense den etter visse kriterier.

For det første er det selve adgangen til å gjøre et direktekrav gjeldende når sikrede er insolvent som har hovedfokus i oppgaven. Det vil derfor i det følgende bli lagt til grunn at sikrede er insolvent, og at det allerede foreligger et krav etter den aktuelle nasjonale rett. Hvordan et slikt krav kan oppstå vil ikke bli drøftet. Oppgaven vil heller ikke drøfte problemstillinger knyttet til tvangsfullbyrdelse.

For det andre vil jeg kun ta for meg de situasjoner hvor P&I assurandøren som saksøkes er norsk, eller hvor en utenlandsk P&I assurandør saksøkes i Norge. Mesteparten av det jeg skriver vil kunne være av relevans for P&I assurandører generelt. Men, det er temaer, relevante for de utenlandske selskapene, som ikke er berørt.

For det tredje vil oppgaven kun berøre tilfeller knyttet til skip. Direktekrav knyttet til skader forårsaket av kjernefysisk materiale eller avfall vil ikke bli behandlet.

1.4 Rettskildesituasjon og metode

En komparativ analyse av ulike lands direktekravsinstitut og internasjonale privatrett byr på betydelige utfordringer hva gjelder kilder. I det følgende vil

jeg gi en kort introduksjon av de kilder oppgaven bygger på og av hvordan de anvendes i sine respektive rettssystemer.

1.4.1 Norge

I Norge er en rettskilde det man legger vekt på når man tar stilling til hva som er gjeldende rett. Rettskildene er det man konstruerer et rettslig resonnement med.

De mest sentrale rettskildene i norsk rett ved direktekravsproblematikken er forsikringsavtaleloven og dens forarbeider. Det er også en del rettslitteratur på området, men lite rettspraksis. Hva gjelder de norske lovvalgsreglene er det begrenset med lovgivning på området og lite rettspraksis. Man er derfor i stor grad prisgitt nasjonal og internasjonal litteratur. Spørsmålene rundt jurisdiksjon er for det meste lovfestet gjennom tvisteloven¹¹ og Luganokonvensjonen¹² som er gjort til norsk lov. Ved tolkningen av Luganokonvensjonen har medlemsstatene blitt enige om at det er ønskelig å få en mest mulig enhetlig tolking mellom medlemsstatene, og mellom Luganokonvensjonen og Brusselkonvensjonen. Dette første kommer til uttrykk i Protokoll nr. 2 art. 1.¹³ Her forpliktes medlemsstatenes domstoler til å ta tilbørlig hensyn til de prinsipper som følger av enhver relevant avgjørelse truffet av domstolene i de andre konvensjonsstatene angående konvensjonsbestemmelsene. Videre følger det av to erklæringer til konvensjonene at EFTA og EU landene skal ta hensyn til hverandres praksis angående henholdsvis Brusselkonvensjonen og Luganokonvensjonen.¹⁴ Man har ikke en lignende erklæring for Brusselkonvensjonen, men fokuset på en enhetlig tolkning taler for at man i norsk rett også vil ta hensyn til praksis rundt Brusselkonvensjonen ved tolkningen av Luganokonvensjonen. Den

¹¹ Tvisteloven.

¹² Luganolovent.

¹³ Luganolovent, protokoll nr. 2, art. 1.

¹⁴ Rognlien (1993) s. 102-103.

offisielle rapporten til Brusselkonvensjonen gir noe veiledning i oppgavens drøftelser. Denne rapporten er godkjent som en autoritativ kommentar til Brusselkonvensjonen, men er ikke bindende for EF-domstolen.¹⁵ Videre vil Luganokonvensjonens formål om blant annet rettsenhet og rettsvern ha betydning ved tolkningen av konvensjonen.¹⁶

1.4.2 England

I engelsk rett har man generelt to prinsipale rettskilder og to subsidiære. De to prinsipale rettskildene er formell lov og rettspraksis, mens de subsidiære er sedvane og rettslitteratur. Ved drøftelsen av direktekravsadgangen i engelsk rett vil Third Parties (Right against Insurers) Act av 1930 stå sentralt. I engelsk rett holder man seg i mye større grad til lovens ordlyd enn hva som er vanlig i sivilrettslige land.¹⁷ Ordlyden skal tolkes strengt og det er kun dersom ordlyden fører til inkonsekvens eller absurditeter at man tyr til ytterligere kilder i lovtolkningen. I den grad det finnes forarbeider til loven vil disse ikke ha betydning ved tolkningen dersom de ikke har vært gjenstand for parlamentarisk debatt. Lovens forhistorie og debatter i parlamentet kan imidlertid komme inn som et moment i tolkningen. Jeg har ikke funnet slike kilder av betydning for oppgavens problemstilling. Den andre primære rettskilden i engelsk rett er rettspraksis. Rettspraksis er i engelsk rett bindende for underliggende instanser, og House of Lords er den høyeste instansen. Rettsavgjørelser er av stor betydning på direktekravsområdet i engelsk rett, og oppgaven gjør bruk av de mest sentrale dommene. Hva gjelder engelsk internasjonal privatrett vil man i stor grad måtte basere seg på Luganokonvensjonen for jurisdiksjonsspørsmål, og på ulike EU direktiver og forordninger for lovvalgsspørsmål. Dette innebærer at EUs rettskildelære og metode vil være av relevans når man

¹⁵ Rognlien (1993) s. 103.

¹⁶ Rognlien (1993) s. 103.

¹⁷ Shears (1996) s. 8.

tolker de engelske reglene som stammer fra EU lovgivning. Her vil man som utgangspunkt holde seg til ordlyden i reglene. Forarbeidene til de ulike direktivene og forordningene vil kunne være av relevans ved tolkningen, men er ikke bindende for EU domstolen og dermed heller ikke for den engelske domstolen.¹⁸ For de tilfeller som faller utenfor EU direktivene vil man måtte basere seg på rettspraksis og rettslitteratur. Rettslitteratur er en subsidiær kilde i engelsk rett og vil i utgangspunktet kun ha betydning gjennom sin argumentasjonsverdi.¹⁹

1.4.3 Russland

I Russland er sjøforsikring et rettsområde av ganske ny dato. Dette henger sammen med et dekret fra sovjetmakten 28. november 1918 som oppløste alle private forsikringsselskaper. Dette førte til at alle former for forsikring ble utført av et statlig monopol²⁰, og ettersom alle skip var eid av staten, fungerte staten også som sin egen assurandør²¹. En konsekvens av dette er imidlertid at det finnes begrenset med kilder angående direktekrav. I tillegg til dette er mange av kildene vanskelig tilgjengelige i Norge.

Den russiske sivillovbokens bok 1 første kapittel gir en oversikt over hvilke kilder som formelt anses som rettskilder etter russisk rett. Foruten grunnlov og formell lov gjør sivillovboken art. 5 handelspraksis til en egen rettskilde jfr. forretningsprosedyrekodeksen²² art. 13(6) og sivilprosedyrekodeksen²³ art. 11(1). Den russiske sivillovboken bestemmer også at

¹⁸ Arnesen (1995) s. 14.

¹⁹ Shears (1996) s. 21.

²⁰ Gusuljak (2006) s. 375.

²¹ Grigorian (2005) s. 14.

²² Arbitraznyj processualnyj kodeks RF fra 24.07.2002 N 95-F3 (forretningsprosedyrekodeksen).

²³ Grazdanskij processualnyj kodeks RF fra 14.11.2002 N 138-F3 (Sivilprosedyrekodeksen).

generelt aksepterte internasjonale prinsipper og regler, samt internasjonale avtaler som Russland er part i, anses som en del av det russiske rettssystemet (art. 7(1)). Denne bestemmelsen må leses sammen med art. 15(4) i grunnloven som sier at internasjonale avtaler har forrang over nasjonale regler, og at de internasjonale reglene er direkte gjeldende i Russland, selv om de ikke er gjennomført ved nasjonal lovgivning.²⁴ Det er imidlertid antatt at grunnlovens regler går foran de internasjonale reglene ved en eventuell konflikt.²⁵

De viktigste rettskildene for oppgavens problemstilling vil være sivillovboken og lov om handelssjøfart (KTM). I sivillovboken finner vi utgangspunktene hva gjelder direktekrav og den russiske internasjonale privatretten. Forretningsprosedyrekodeksen og sivilprosedyrekodeksen inneholder generelle regler om jurisdiksjon. Lov om handelssjøfart inneholder igjen spesialregulering for direktekrav, lovvalg og jurisdiksjon for maritime tilfeller.

Jeg har ikke funnet domsavgjørelser som direkte berører de spørsmål oppgaven reiser. Domsavgjørelser har imidlertid ikke den samme rettskildemessige betydning i Russland som de har i europeisk og anglo-amerikansk rett og blir formelt ikke ansett som en rettskilde etter russisk rett. Tidligere domsavgjørelser er ikke bindende, og en dom som strider med tidligere avgjørelser gir ikke i seg selv grunnlag for å anke saken til høyere domstoler.²⁶ Men, som i så mange andre sivilrettslige land er gjerne praksis slik at de lavere domstoler følger domsavgjørelsene til de høyere domstolene til tross for at de ikke er forpliktet til å gjøre det. I praksis driver den alminnelige høyesteretten og høyeste forretningsdomstolen, begge ved plenumssaker eller i felles plenum, en form for veiledning gjennom sine avgjørelser. De har også utgitt konkrete veiledninger for visse juridiske

²⁴ Sivillovboken art. 7(2).

²⁵ Oda (2007) s. 21.

²⁶ Oda (2007) s. 14.

spørsmål. Jeg har funnet én slik veiledning av relevans for oppgavens problemstillinger.

Jeg har ikke funnet forarbeider til de russiske lover som nevnes i oppgaven. Lovens forarbeider spiller imidlertid ikke den samme rollen i Russland som den gjør i Norge. De er ikke alltid like lette å få tak i, og de skrives ikke med tanke på at de i ettertid skal brukes for tolkning av lover og regler. Den russiske sivillovboken nevner heller ikke forarbeider som en egen rettskilde. De fleste lover har imidlertid kommentarer skrevet av anerkjente jurister og medlemmer av de forberedende lovkomiteene. Disse kommentarene tillegges betydning i praksis, men anses ikke som formelle rettskilder i russisk rett.²⁷ Jeg har funnet slike kommentarer og annen juridisk litteratur til alle de sentrale lovene som oppgaven berører.

Til slutt bør det presiseres at det kan være stor forskjell mellom teori og praksis i Russland. Dette har spesielt kommet frem i samtaler jeg har hatt med russiske advokater. De presiserer at reglene ofte kan tolkes på ulike måter og at man kan ha situasjoner hvor man tolker reglene ulikt alt ettersom hvor man er i Russland. Begrensning i tid og ressurser gjør imidlertid at man for oppgavens del må holde seg til det teoretiske materialet.

1.4.4 USA og Louisiana

I USA skiller man generelt mellom «primary sources» (primære rettskilder) og «secondary sources» (sekundære rettskilder). De primære rettskildene er de som skapes av statlige aktører som lovgivere og dommere. De sekundære rettskildene er kilder som forklarer loven vedtatt i primærkildene.²⁸

Den øverste rettskilden blant de amerikanske primære rettskildene er den føderale grunnloven.²⁹ Under denne i nedadgående rekkefølge ligger føderal formell lov og vedtatte internasjonale konvensjoner, føderale forskrifter,

²⁷ Butler (2006) s. 36.

²⁸ Lomio (2008) s. 15.

²⁹ Burnham (1995) s.37.

føderal rettspraksis, delstats grunnlover, delstatlige formelle lover, delstatlige forskrifter, og til slutt delstatenes rettspraksis.³⁰

For direktekravsspørsmålet er de viktigste primære rettskildene Louisianas direktekravslovgivning og tilhørende føderal og statlig rettspraksis. Lovvalgsdrøftelsen man må igjennom ved direktekrav i USA er ganske omfattende, og den viktigste rettskilden her er rettspraksis ettersom lite er kodifisert. En sekundær rettskilde som veier tungt på dette området, og som vil bli anvendt i oppgaven, er de såkalte «restatements of the law». Dette er kommentarer til ulike rettsområder skrevet av anerkjente professorer, dommere og praktiserende advokater. For spørsmålene knyttet til jurisdiksjon er Louisianas Long-arm statute³¹ og tilhørende rettspraksis de viktigste rettskildene.

1.5 Den videre behandlingen av emnet.

Den situasjon oppgaven har for øyet er at et ansvarsforsikret skip skader en tredjepart som igjen ønsker å kreve tapet dekket direkte av skipets ansvarsassurandør når sikrede er insolvent. For å finne ut hvilken anledning skadelidte har til å gjøre dette, må vi undersøke en rekke forhold. For det første må vi finne ut hvilket land som anses å ha jurisdiksjon over tvistes spørsmålet. Videre må vi se på hvilket lands lover som får anvendelse. Når dette er avklart må vi finne ut om den aktuelle loven tillater direktekrav, og hvilke innsigelser den tillater at assurandøren kan påberope mot tredjemanns krav.

Det er disse problemstillingene som oppgaven vil se nærmere på for ulike typer av skade og i lys av ulike lands rettsregler. Oppgaven vil vise at det finnes forskjeller og likheter mellom de ulike rettsystemene, men også at

³⁰ Burnham (1995) s.40.

³¹ La.R.S. 13:3201 B.

det internrettslig, for de fleste landene, er et behov for klargjøring av dagens rettssituasjon.

Den rekkefølge problemstillingene stilles opp i ovenfor, vil være den rekkefølge man som utgangspunkt vil følge i en retts sak. Et sentralt mål med oppgaven er imidlertid å vise hvor og under hvilken rett det lønner seg for ulike parter i en direktekravstvist å få saken anlagt. Det er av denne grunn hensiktsmessig at oppgaven først ser på hvilken direktekravsadgang som faktisk finnes i de ulike jurisdiksjonene før den til slutt ser på jurisdiksjons- og lovvalgsspørsmål i de ulike landene. Ved å først få kunnskap om direktekravsadgangen i de ulike rettssystemene blir det lettere å forstå betydningen av at en domstol har jurisdiksjon og konsekvensene av domstolens lovvalg.

I de to neste kapitlene vil oppgaven behandle direktekravsadgangen for skadelidte i henholdsvis Norge, England, Russland og Louisiana. Drøftelsen er her delt inn i hvilke direktekravsregler som gjelder ved henholdsvis tvungen og frivillig ansvarsforsikring i de ulike landene. De mest oversiktlige reglene finner man ved de tvungne ansvarsforsikringene, og det er disse som vil bli behandlet først.

2 Direktekravsadgang ved tvungen forsikring

2.1 Generelt

Problemstillingen som vil bli behandlet her er i hvilken grad en skadelidt tredjemann kan gå til direktekrav mot en P&I assurandør under en tvungen ansvarsforsikring, når sikrede er insolvent. At en forsikring er tvungen eller obligatorisk betyr at sikrede har en lovpålagt plikt til å tegne en ansvarsforsikring for en konkret risiko. Innenfor sjøforsikringsretten følger et slikt påbud om forsikring ofte av internasjonale konvensjoner som de ulike statene har ratifisert og gjennomført i nasjonal lovgivning. Noen ganger har man imidlertid også særlig regulering i den enkelte stat som oppstiller krav om ansvarsforsikring.

I dette kapitlet vil oppgaven først foreta en drøftelse av de direktekravsregler som følger av de ulike internasjonale konvensjonene. Ettersom mange av de landene oppgaven berører har ratifisert de samme konvensjonene og fordi konvensjonene oppstiller meget like direktekravsregler, vil konvensjonene i stor grad bli drøftet samlet. Etter dette vil oppgaven se på noen av de særskilte regler om tvungen forsikring og direktekrav som oppstilles i de enkelte landenes rettssystemer.

2.2 Internasjonale konvensjoner

Internasjonale konvensjoner som oppstiller regler om tvungen ansvarsforsikring, og som er av særlig interesse ved direktekrav mot P&I assurandører, er ansvarskonvensjonen av 1969 (The International Convention on Civil Liability for Oil Pollution Damage - CLC), bunkerkonvensjonen (The International Convention on Civil Liability for Bunker Oil Pollution Damage 2001) og konvensjonen om ansvar og erstatning for skade i forbindelse med sjøtransport av farlige og skadelige stoffer (HNS 1996). I det følgende vil oppgaven si litt om de ulike konvensjonene før den foretar en samlet drøftelse av direktekravsadgangen konvensjonene gir.³²

³² Gard regel 38 og Skuld regel 14 regulerer dekningen av forurensningsskade.

2.2.1 Konvensjonene

2.2.1.1 *Tvungen forsikring ved oljesøl - CLC 1969*³³

Den internasjonale konvensjonen for ansvar ved oljesøl (CLC) og tilhørende protokoller regulerer ansvar og kompensasjon ved utslipp av olje fraktet i bulk. Til denne konvensjonen har det kommet to protokoller; CLC 76 og CLC 92. Både Norge, Storbritannia og Russland har ratifisert CLC 1976 og CLC 1992.³⁴ Konvensjonens bestemmelser får anvendelse helt ut til den eksklusive økonomiske sonen til de ulike medlemslandene, og også på preventive tiltak foretatt for å forhindre oljeskade innenfor disse områdene, uansett hvor disse gjøres.³⁵ Skaden må imidlertid ha skjedd utenfor skipet, noe som utelukker skade på gods transportert med skipet. Konvensjonen pålegger skipseieren i utgangspunktet et objektivt ansvar for utslipp, men lister opp noen unntak for særskilte tilfeller hvor ulykken skyldes forhold skipseier vanskelig kan forsvare seg mot.³⁶

Konvensjonen oppstiller i artikkel 7 et krav om at eiere av skip registrert i en konvensjonsstat som frakter mer enn 2000 tonn olje i bulk skal ha forsikring, eller annen finansiell sikkerhet, som kan dekke de krav som kan oppstå som følge av konvensjonen. Ofte vil det være en P&I assurandør som står for denne sikkerheten.

³³ Sjøloven kapittel 10 regulerer oljesølsansvar etter norsk rett og inkorporerer reglene i CLC.

Storbritannia har ratifisert CLC og dens tilleggsprotokoll fra 1992. Dens regler om direktekrav er innført i Merchant Shipping Act (MSA) 1995 paragraf 165, og oppstiller de samme reglene som konvensjonen. Krav som faller inn under paragraf 153 i loven kan rettes direkte mot ansvarsassurandøren.

CLC er gjort til russisk rett i kapittel 18 i den russiske handelssjøloven.

³⁴ www.imo.org

³⁵ CLC Protokoll 1992 art. 3.

³⁶ CLC 1969 art. 3.

2.2.1.2 Tvungen ansvarsforsikring ved frakt av farlige og giftige stoffer - HNS 1996³⁷

Konvensjonen om ansvar og erstatning for skade i forbindelse med sjøtransport av farlige og skadelige stoffer (HNS 1996), har ikke trådt i kraft internasjonalt. Det er usikkert når dette vil skje og man arbeider for øyeblikket med en tilleggsprotokoll som skal gjøre det lettere for flere land å ratifisere konvensjonen. HNS 1996 gir likevel et bilde av hvordan direktekravsbestemmelsene til konvensjonen kommer til å bli. Russland har innført deler av HNS reglene i nasjonal lovgivning, noe som innebærer at konvensjonens direktekravsbestemmelser allerede har betydning for forsikrere av skip som seiler i russiske farvann.

HNS konvensjonen beskytter mot de aller fleste tilfeller hvor tap oppstår som følge av forurensning fra skip, med unntak for luftforurensningsskader.³⁸ Konvensjonen kommer til anvendelse på skade inntruffet innenfor både territorialfarvannet og den eksklusive økonomiske sonen til medlemsstatene. Også forbebyggende tiltak faller inn under konvensjonen uansett hvor de foretas. Konvensjonen rammer imidlertid ikke krav med grunnlag i kontrakt om befraktning av gods eller personer, eller krav som faller inn under CLC.³⁹

³⁷ Norge og England har ikke ratifisert HNS konvensjonen.

Kapittel 19 i den russiske sjøhandelsloven regulerer de tilfeller hvor det er skjedd utslipp av farlige og skadelige stoffer. Bestemmelsene i kapittelet er hovedsakelig avskrift av reglene i HNS konvensjonen fra 1996. Et unntak er at den russiske loven ikke har tatt inn kapittel 3 i HNS konvensjonen som omhandler det internasjonale kompensasjonsfondet. Dette er en naturlig konsekvens av at HNS konvensjonen internasjonalt ennå ikke har trådt i kraft og at et slikt fond derfor ikke er opprettet ennå. Dette innebærer imidlertid at direktekravsreglene i HNS konvensjonen faktisk gjelder i Russland til tross for at konvensjonen internasjonalt ennå ikke har trådt i kraft.

³⁸ HNS 1996 art. 1 (5).

³⁹ HNS 1996 art. 4 (1) og (3).

Konvensjonens art. 7 oppstiller som CLC et objektivt forurensningsansvar for skipseier, med noen unntak for særskilte tilfeller som skipseier vanskelig kan forsvare seg mot. Artikkel 12 (2) oppstiller et krav om at eier av skip som frakter farlige og giftige stoffer må ha ansvarsforsikring eller annen finansiell sikkerhet som er egnet til å dekke de krav som kan oppstå etter konvensjonens regler.

2.2.1.3 Tvungen ansvarsforsikring ved oljeutslipp fra bunkers - Bunkerkonvensjonen 2001⁴⁰

Bunkerkonvensjonen (The International Convention on Civil Liability for Bunker Oil Pollution Damage 2001) trådte i kraft 21. november 2008. Konvensjonen ligner i stor grad på CLC bortsett fra at den gjelder bunkerolje. CLC får anvendelse på bunkersøl fra de tankskip som CLC får anvendelse på. Bunkerkonvensjonen gjør imidlertid at bunkersøl fra tørrlast og andre skipstyper også kommer inn under et internasjonalt ansvarsregime. Bunkerkonvensjonen får anvendelse på alle sjøgående skip som frakter «bunkerolje». Bunkerolje defineres som enhver type hydrokarbon mineral olje, samt smøreolje, som man har til hensikt å anvende ved drift eller fremdriften av skipet, og på rester av slike oljer.⁴¹

Konvensjonen oppstiller et krav om obligatorisk forsikring eller finansiell sikkerhet for den registrerte eieren av et skip på mer enn 1000 brutto tonn⁴², men ansvarsreglene gjelder også for mindre skip.

⁴⁰ Bunkerkonvensjonen er ratifisert av Norge og trådte i kraft 21. november 2008 ifølge res. 21. desember 2007 nr. 1577. Også Storbritannia har ratifisert denne konvensjonen. Russland har ikke ratifisert denne konvensjonen.

⁴¹ Bunkerkonvensjonen art. 1 (1), 1 (5).

⁴² Bunkerkonvensjonen art. 7 (1).

2.2.2 Direktekravsadgangen oppstilt i konvensjonene

2.2.2.1 *Utgangspunktet i konvensjonene*

I alle konvensjonene omtalt ovenfor oppstilles den samme direktekravsadgangen for en skadelidt tredjemann. Det åpnes for at skadelidte har rett til å gjøre gjeldende et direktekrav mot forsikreren, eller annen som stiller finansiell sikkerhet for det skadevoldende skipet.⁴³ Det følger av ordlyden til konvensjonene at direktekravsadgangen er ubetinget, og at det derfor ikke er et krav om at sikrede er insolvent eller ikke innfrir av andre grunner for at skadelidte skal ha en direktekravsadgang.

2.2.2.2 *Assurandørens innsigelser*

Assurandøren har imidlertid visse innsigelser i behold. Man må her skille mellom erstatningsrettslige og forsikringsrettslige innsigelser. Erstatningsrettslige innsigelser er de innsigelser sikrede kan ha mot skadelidtes krav. Forsikringsrettslige innsigelser har grunnlag i forsikringsforholdet mellom sikrede og assurandøren, og er med andre ord innsigelser assurandøren kan ha mot sikredes krav om forsikringspenger.

Av de innsigelser assurandøren har i behold kan for det første nevnes assurandørens rett til å begrense sitt ansvar etter den aktuelle konvensjonens ansvarsbegrensningsregler⁴⁴, uavhengig av i hvilken grad skipseieren kan gjøre dette. Videre kan assurandøren påberope de samme erstatningsrettslige innsigelser som sikrede overfor det aktuelle kravet, med unntak for det at eieren er gått konkurs eller at hans bo er tatt under likvidasjon. Til slutt kan assurandøren innvende at kravet oppsto som følge av sikredes forsettelige feil («wilful misconduct»⁴⁵). Assurandøren vil heller ikke måtte dekke

⁴³ CLC artikkel 7 (8), HNS artikkel 12 (8), Bunkerkonvensjonen artikkel 7 (10).

⁴⁴ CLC art. 5, HNS art. 9 (1), Bunkerkonvensjonen art. art. 6.

⁴⁵ I engelsk og amerikansk rett betyr «wilful misconduct» for det første at noen med hensikt foretar eller unnlater en handling til tross for at han vet den vil føre til skade. For det andre omfatter begrepet de tilfeller hvor sikrede øker risikoen for tap og er

skader utover det som faller innenfor konvensjonens dekningsfelt og ansvarsbegrensning. Utover dette kan assurandøren ikke påberope seg noen innsigelser fra forsikringsforholdet mellom P&I klubben og den sikrede skipseieren. Konvensjonene gir med andre ord skadelidte en sterk direktekravsadgang overfor assurandørene.

Man kan stille spørsmålet om brudd på såkalte warranties⁴⁶ i forsikringsavtalen likevel kan bli påberopt som en innsigelse av P&I assurandørene. Dette fordi warrantybrudd som skjer før skadetilfellet inntreffer kan føre til at hele forsikringsdekningen bortfaller. Noe som igjen vil innebære at det ikke foreligger noen forsikring å kreve penger av på det tidspunkt når skadelidte blir påført et tap. Konvensjonene har imidlertid sikret seg mot at forsikringsdekning bortfaller, ved for eksempel warrantybrudd, ved å innta en bestemmelse om at en forsikring ikke tilfredsstiller kravene til

vitende om det. I engelsk rett kreves det ikke at sikrede er vitende om sannsynligheten for at handlingen faktisk fører til skade. I USA er det imidlertid et krav om at sikrede subjektivt må ha sett at skaden sannsynligvis ville inntre. Uaktsomhet eller grov uaktsomhet omfattes ikke av begrepet. Se: Wilhelmsen (2002) s. 123-126.

I norsk rett er begrepet oversatt med «forsettelig feil» og innebærer at sikrede ikke skal ha dekning ved forsikringstilfelle som er fremkalt forsettelig av forsikringstakeren. Se: Ot.prp.77 (2006-2007) (endringslov) s. 11. Her vil man mest sannsynlig foreta den samme forsettsvurdering som i strafferetten, og man får dermed en løsning som ligger nært opp til den amerikanske. Se: Wilhelmsen (2002) s. Oslo. 127. Etter ordlyden i den russiske Handelssjøloven art. 325 (4) bygger man også her på en forsettsterminologi og ettersom internasjonale konvensjoner får direkte anvendelse i russisk rett vil den internasjonale oppfatningen av begrepet «wilful misconduct» stå sentralt ved tolking av den russiske regelen.

⁴⁶ En forsikringsrettslig warranty er en særskilt avtaleklausul som man finner i forsikringsavtaler. Klausulen er spesiell ettersom den fører til opphør av forsikringsdekningen dersom den brytes, og dette uten at det behøver å foreligge skyld hos sikrede eller årsakssammenheng mellom bruddet og det oppståtte skadetilfellet. Et eksempel på en typisk warranty er at skipet må være klassifisert av et klassifikasjonsselskap godkjent av P&I assurandøren.

konvensjonene dersom den kan slutte å eksistere før tre måneder etter at man har gitt melding om forsikringens opphør til de respektive myndighetene.⁴⁷ Videre står det at hver enkelt medlemsstat skal lage nasjonal lovgivning som sørger for at alle skip som faller inn under forsikringsplikten, uten hensyn til hvor de er registrert, faktisk har ansvarsforsikring dersom skipet skal til eller fra medlemsstatens havner eller offshore installasjoner i territorialfarvannet.⁴⁸ Warrantybrudd vil med andre ord ikke kunne bli påberopt av P&I assurandører som innsigelse mot direktekrav basert på konvensjonene over.

2.3 Særskilte regler om direktekrav ved tvungen forsikring i den enkelte stat

2.3.1 Regler om tvungen ansvarsforsikring i norsk rett

2.3.1.1 Forsikringsavtaleloven

Over har vi sett hvilken direktekravsadgang som oppstilles ved tvungen forsikring i de internasjonale konvensjonene. Nå skal vi se hvilke direktekravsregler som oppstilles i de enkelte landene ved tvungen ansvarsforsikring.

Direktekrav ved tvungen ansvarsforsikring i norsk rett reguleres i forsikringsavtaleloven (FAL) § 7-7 dersom loven som oppstiller forsikringsplikten ikke har egne direktekravsregler. For at forsikringen skal anses som tvungen må den være påbudt ved lov eller være inngått som følge av lovpålagt krav om å stille sikkerhet for et mulig ansvar.⁴⁹ Forarbeidene presiserer videre at med lov menes alle former for materiell lovgivning (lov,

⁴⁷ CLC art. 7 (5), HNS art. 12 (5), Bunkerkonvensjonen art. 7 (6).

⁴⁸ CLC art. 7 (11), HNS art. 12 (11), Bunkerkonvensjonen art. 7 (12).

⁴⁹ NOU 1987:24 s. 161.

forskrift, m.v.), og også konsesjoner, tillatelser, godkjenninger osv. gitt av offentlige myndigheter i medhold av lov.

Utgangspunktet for både tvungne og frivillige forsikringer er at skadelidte har rett til å gjøre sitt krav om erstatning gjeldende direkte mot assurandøren jfr. § 7-6. FAL § 7-7 (2) bestemmer imidlertid at forsikringsselskapet ikke kan gjøre gjeldende forsikringsinnsigelser dersom det vet eller burde vite at det dreier seg om en tvungen ansvarsforsikring. Videre bestemmes det at dersom en tvungen ansvarsforsikring er oppsagt eller på annen måte bortfalt, får dette betydning for skadelidte først en måned etter at vedkommende myndighet har mottatt varsel om forholdet. Bestemmelsen er preseptorisk overfor P&I assurandører når sikrede er insolvent jfr. § 7-8 (2).

2.3.1.2 Forsikreres innsigelser

Ordlyden i § 7-7 (2) taler for at enhver forsikringsrettslig innsigelse er avskåret ved tvungen ansvarsforsikring. I forarbeidene står det at man har ønsket å gi skadelidte vern mot de fleste innsigelser som knytter seg til forsikringsforholdet.⁵⁰ Forarbeidene presiserer videre at bestemmelsen innebærer at forsikringsselskapet blant annet ikke kan påberope seg at forsikringen helt eller delvis har falt bort fordi det foreligger brudd på selskapets forutsetninger.⁵¹ Det innebærer at assurandøren for eksempel ikke kan påberope brudd på sikredes opplysningsplikt, forsett hos sikrede, manglende notifisering av krav til forsikringsselskapet, brudd på sikkerhetsforskrifter og brudd på plikt til å avverge og begrense et forsikringstilfelle. Heller ikke det at et krav er meddelt selskapet til feil tid eller måte kan påberopes.⁵² Dette tilsier at brudd på såkalte warranties i forsikringskontrakten heller ikke kan påberopes ettersom dette også må anses som en av selskapets forutsetninger. Det at forsikringsselskapet etter

⁵⁰ NOU 1987:24 s. 150 (nederst).

⁵¹ NOU 1987:24 s. 162.

⁵² NOU 1987:24 s. 162.

norsk rett ikke kan påberope forsett hos sikrede innebærer at skadelidte her har en sterkere direktekravsrett enn i konvensjonene omtalt ovenfor.

Etter forarbeidene kan assurandøren komme med den innsigelse at kravet faller utenfor forsikringens dekningsfelt eller går ut over avtalens forsikringssum. Dette forutsetter imidlertid at forsikringens dekningsfelt ikke er snevrere enn det som kreves i loven som oppstiller forsikringsplikt.⁵³

FAL sine regler om direktekrav ved tvungen forsikring kommer kun til anvendelse der hvor norsk lov oppstiller en forsikringsplikt. I det følgende skal vi se på hvilke lover i norsk rett, med unntak for de lover basert på konvensjonene ovenfor, som oppstiller et krav om tvungen forsikring og som er av relevans for P&I forsikring.

2.3.1.3 Forurensningsansvar

Forurensningsloven § 63 åpner for at Statens forurensningstilsyn (SFT) kan sette som vilkår for å gi forurensningstillatelser etter § 11 eller etter forskrift gitt i medhold av forurensningsloven, at det tegnes forsikring eller stilles annen sikkerhet for det erstatningsansvar som vedkommende kan pådra seg etter loven.⁵⁴ Foreligger det et slikt krav vil direktekravsreglene for tvungen forsikring i FAL kunne komme til anvendelse. Et relevant eksempel her for skipsfart vil være forurensningsforskriftens § 22-6 som regulerer når SFT kan gi tillatelse til mudring, dumping og plassering av materiale i sjø.

2.3.1.4 Ansvar knyttet til passasjerer

Sjøloven § 432 gir kongen kompetanse til å gi forskrift om obligatorisk ansvarsforsikring for passasjerskade. Dette har imidlertid ennå ikke skjedd. Dette innebærer at en P&I forsikring som dekker ansvar knyttet til

⁵³ NOU 1987:24 s. 162.

⁵⁴ Arntzen (2000) s. 285.

passasjerer⁵⁵ er en frivillig ansvarsforsikring etter norsk rett, og adgangen til direktekrav reguleres dermed av FALs direktekravsregler for frivillige ansvarsforsikringer.

2.3.2 Regler om tvungen ansvarsforsikring i engelsk rett

Den eneste loven i engelsk rett som oppstiller en særskilt direktekravsadgang for skadelidte mot en P&I assurandør når sikrede er insolvent er Merchant Shipping Act (MSA) 1995. MSA 1995 inkorporerer CLC konvensjonen og bunkerkonvensjonen inn i engelsk rett. Disse bestemmelsene er blitt behandlet ovenfor.

2.3.3 Regler om tvungen ansvarsforsikring i russisk rett

2.3.3.1 Utgangspunktet

Det er knyttet mye usikkerhet til hvilken direktekravsadgang som faktisk finnes i Russland og hvordan en slik adgang skal hjemles.⁵⁶ Jeg har ikke lykkes i å finne rettspraksis om temaet, og juridisk litteratur gir uttrykk for at det er uenighet om hvordan de russiske direktekravsreglene er å forstå.

Juridisk litteratur antyder at man i russisk rett muligens må skille mellom det vi kan kalle forsikringsrettslige direktekrav og erstatningsrettslige direktekrav.⁵⁷ Et forsikringsrettslig direktekrav er et krav skadelidte tredjemann kan kreve av assurandøren som følge av at ansvarsforsikringen gir tredjemann en rett til dekning av sitt tap. Det er med andre ord et kontraktsrettslig krav om at forsikringsavtalen skal oppfylles overfor tredjemann. At skadelidte er å anse som en tilgodesett tredjemann etter ansvarsforsikringer følger av sivillovboken art. 931 (3) for deliktsansvar og

⁵⁵ Gard regel 28 og Skuld regel 8 regulerer dekningen av ansvar overfor passasjerer. Forsikringene dekker skade, sykdom eller død hos passasjerer, herunder utgifter knyttet til sykehusopphold, medisiner og begravelse.

⁵⁶ Arxipova (2008) s. 26.

⁵⁷ Kommentar til sivillovboken (2005) art. 931, 1. avsnitt.

av art. 932 (3) for kontraktsansvar. Disse artiklene bestemmer at en skadelidt skal anses som en slik tilgodesett tredjemann etter en ansvarsforsikring, uansett om forsikringen i utgangspunktet er ment å være til fordel for sikrede eller en annen person. Videre følger det av art. 430 i sivilkodeksen at en tredjemann som er tilgodesett i en avtale kan kreve sin rettighet direkte av avtalens debitor (assurandøren). De nevnte bestemmelsene antyder at tredjemann kan ha en forsikringsrettslig direktekravsadgang mot en P&I assurandør. Debitor har imidlertid etter art. 430 (3) rett til å anvende de samme innsigelser mot tredjemann som han kunne anvendt mot kreditor (sikrede) etter avtalen. Ordlyden i art. 430 (3) tyder altså på at en P&I assurandør vil kunne påberope en pay-to-be-paid klausul i forsikringsavtalen, noe som vil kunne hindre skadelite i å ha et krav mot assurandøren når sikrede er insolvent.⁵⁸ I tillegg har den høyeste forretningsdomstolen i et informasjonsbrev fra 2003 kommet med uttalelser som kan tolkes dit hen at tredjemann kun kan kreve sitt tap dekket av en forsikrer gjennom bestemmelsene om erstatningsrettslig direktekrav som behandles nedenfor.⁵⁹ Det må derfor anses som usikkert i hvilken grad en skadelidt har et slikt forsikringsrettslig direktekrav som omtales i teorien.

Et erstatningsrettslig direktekrav er et krav man kan rette mot assurandøren uten hensyn til hva som står i forsikringsavtalen, og det har tradisjonelt kun vært denne siste typen krav som har blitt kalt direktekrav etter russisk rett. Utgangspunktet for når en skadelidt har en erstatningsrettslig direktekravsadgang mot en forsikrer reguleres i den

⁵⁸ Både Skuld og Gard sine regler inneholder en pay-to-be-paid klausul. Denne bestemmer at sikrede først må betale skadelidte før han kan kreve penger av sin P&I klubb. Dette innebærer i praksis at dersom sikrede er insolvent og ikke er i stand til å foreta en utbetaling til skadelidte, vil P&I klubben etter forsikringsavtalen heller ikke være forpliktet til å foreta en utbetaling. Insolvens hos sikrede fører altså til at P&I klubben ikke behøver å betale.

⁵⁹ Informasjonsbrev BAS RF 28.11.2003 No. 75. P. 1. («Информационное письмо ВАС от 28.11.2003 No 75. П.1.») Referert til i: Arxipova (2008) s. 30.

russiske sivillovboken kapittel 48.⁶⁰ Artikkel 931 (4) åpner her for at skadelidte har et direktekrav mot ansvarsassurandøren dersom skadevolders ansvarsforsikring er obligatorisk, eller dersom en direktekravsadgang er hjemlet i lov eller avtale. Artikkelen bestemmer også at i den grad man har et direktekrav kan man bare få dekket sitt tap innenfor forsikringssummens rammer. Skuld og Gard sine regler hjemler ikke en selvstendig direktekravsadgang, og bortsett fra de russiske CLC og HNS reglene har jeg ikke funnet andre lover som gir egne direktekravsregler. Spørsmålet blir derfor når en forsikring er å anse som obligatorisk etter russisk rett, slik at direktekrav er mulig.

Artikkel 935 regulerer generelt hva som er å anse som en obligatorisk forsikring, og det presiseres her at en forsikring bare er obligatorisk i lovens forstand der hvor det er loven som gjør den obligatorisk.⁶¹ I russisk rett er det her særlig to lover som kan være av relevans for en norsk P&I assurandør.

Den første bestemmelsen er handelssjøloven art. 60 om ansvar knyttet til skipsmannskap. Artikkel 60 i den russiske sjøhandelsloven oppstiller i 2. ledd en plikt for skipseieren å forsikre utbetaling av lønn og andre krav som mannskapet måtte ha, herunder kostnader ved å få mannskapene tilbake til sine respektive hjemland. Skipseieren er også forpliktet til å forsikre mannskapets liv og helse for skader knyttet til deres arbeidsplikter. Hva som menes med mannskap defineres i artikkel 52 i den samme loven. Her inngår kapteinen på skipet, skipets ledelsespersonell og mannskap på båten. Foruten kapteinen omfatter ledelsespersonell assistenter til kapteinen, mekanikere,

⁶⁰ Artikkel 932 i sivilkodeksen regulerer forsikringskrav med grunnlag i kontraktsbrudd. Denne bestemmelsen har ikke en tilsvarende direktekravsbestemmelse som art. 931 (4). Dette tyder på at man ikke har ønsket å gi en tilsvarende direktekravsadgang ved krav som oppstår med grunnlag i kontraktsbrudd.

⁶¹ Kommentar til sivillovboken (2005) art. 935 1. avsnitt.

elektrikere, radiospesialister og leger. Det at forsikringen er obligatorisk gjør at mannskap har et direktekrav mot assurandøren i henhold til russisk lov.

Lovens ordlyd skiller ikke mellom ulike forsikringstyper. Russisk juridisk litteratur antyder imidlertid at man i denne bestemmelsen ikke har ment å ramme P&I assurandører.⁶² I Russland har man en egen statlig organisert sosial forsikring⁶³ som alle arbeidsgivere er forpliktet til å ta del i. Det er denne statlige forsikringen juridisk litteratur antyder at man har et direktekrav mot etter art. 60, og ikke en P&I klubb. Dette til tross for at en arbeidsgiver er fri til å tegne andre forsikringer i tillegg til den statlige. Lovens ordlyd sier imidlertid bare at mannskap skal være «forsikret», og det er derfor usikkert i hvilken grad bestemmelsen også kan hjemle en direktekravsadgang mot en norsk P&I assurandør.

Den andre bestemmelsen som kan være av relevans for en norsk P&I assurandør finner vi i kodeksen for innlandstransport av passasjerer og gods på vann.⁶⁴ Denne lovens art. 98 oppstiller en regel om obligatorisk ansvarsforsikring for skade på passasjerenes liv eller helse, deres bagasje eller gods. Dette innebærer at i den grad skipet som en norsk P&I assurandør har forsikret er av en type som seiler på interne vann (elver, innsjøer, etc.), så vil P&I klubben kunne få et direktekrav rettet mot seg ved skade på passasjerer, bagasje eller gods. Men også her er det usikkert i hvilken grad man har hatt utenlandske P&I assurandører i tankene. I lov om organisering av forsikringsvirksomhet⁶⁵ art. 6 forhindres i stor grad utenlandske assurandører i å forsikre russiske interesser.⁶⁶ Noe som antakelig gjør

⁶² Kommentar til handelssjøloven art. 60, 5. avsnitt.

⁶³ Se Lov om obligatorisk sosial forsikring for arbeidsulykker og sykdom knyttet til arbeid av 24. juli 1998.

⁶⁴ Lov om innlandstransport på vann.

⁶⁵ Lov om organisering av forsikringsvirksomhet i den russiske føderasjon av 27. november 1992.

⁶⁶ Det generelle krav er at forsikringselskapet må være minst 50% eid av russere.

bestemmelsen om tvungen ansvarsforsikring i art. 98 lite interessant for en norsk P&I assurandør ettersom den i stor grad vil gjelde russiske innlandsskip.

2.3.3.2 *Assurandørens innsigelser etter russisk rett*

Ordlyden i art. 931 (4) tilsier at en assurandør ved tvungen forsikring ikke kan komme med andre innsigelser mot et direktekrav enn at kravet går utover forsikringssummens rammer.⁶⁷ En klausul i forsikringsavtalen vil således ikke kunne stå i veien for retten til direktekrav oppstilt i loven. Dersom tredjemann ønsker å gå til direktekrav med hjemmel i en russisk lovbestemmelse eller i forsikringsavtalen, taler ordlyden i art. 931 (4) for at man må tolke det enkelte grunnlag for å finne ut i hvilken grad assurandøren kan gjøre innsigelser gjeldende.

2.3.4 **Regler om tvungen ansvarsforsikring i Louisiana**

Etter Exxon Valdez ulykken utenfor Alaska og en del andre ulykker til sjøs, brøt USA med det internasjonale arbeidet med CLC og laget the Oil Pollution Act⁶⁸ (OPA), 1990. OPA skiller seg på mange måter fra IMO systemet og går flere steder betydelig lengre i sin beskyttelse av miljøet. I tillegg har hver enkelt stat egne regler til beskyttelse av miljøet som ofte går lengre enn de føderale reglene. OPA og en del andre føderale miljølover har egne regler om direktekrav og tvungen forsikring. Her vil vi imidlertid kun se på to av de viktigste lovene; OPA og CERCLA.⁶⁹ Reglene er føderale og kommer derfor ikke kun til anvendelse i Louisiana.

⁶⁷ Det må antas at man her heller ikke kan gå utenfor forsikringsdekningens rammer, selv om dette ikke sies uttrykkelig i lovteksten.

⁶⁸ The Oil Pollution Act (OPA).

⁶⁹ Det finnes flere føderale lover i USA som kan gi direktekravsadgang ved miljøskade. Av plasshensyn har jeg imidlertid valgt å begrense behandlingen til de to viktigste reguleringene OPA og CERCLA.

2.3.4.1 *Tvungen forsikring ved oljesøl – OPA 1990*

The Oil Pollution Act 1990, skiller seg fra CLC ved at den regulerer både forebygging av forurensning, opprensning, skade, kompensasjon og sivile og strafferettslige sanksjoner, ikke hovedsakelig ansvar og kompensasjon slik som CLC. Videre tillater OPA hver enkelt delstat i USA å lage sine egne regler for forurensningsansvar uten hensyn til de føderale reglene.⁷⁰ Dette har ført til at man kan ha både føderale og statlige regler som kan få anvendelse på et oljesøltiffelle samtidig. Loven blir av denne grunn ansett som meget kontroversiell ettersom den har ført til et lappverk av lovgivning som ofte gir regler om ubegrenset ansvar ved oljesøl.⁷¹

OPA 90 kan få anvendelse på ethvert skip eller installasjon som kan slippe ut olje eller oljerester i amerikansk farvann og innenfor den eksklusive økonomiske sonen.⁷² Dette gjelder også i stor grad bunkerolje fra alle mulige typer skip.

På lik linje med CLC krever OPA at man stiller sikkerhet for det maksimale ansvaret som kan inntreffe etter loven.⁷³ Det er imidlertid en egen bestemmelse for hvordan dette skal gjøres i § 2716 (e), og det kreves at den som stiller sikkerhet utgir et «evidence of financial responsibility».

En P&I assurandør som gir en slik garanti kan få direktekrav rettet mot seg.⁷⁴ Dette gjelder ikke bare for kostnader knyttet til opprensning av forurensning, men også for forurensningsskade som kan kreves erstattet etter loven. Assurandøren kan imidlertid gjøre gjeldende de samme innsigelsene som skadevolder har etter loven.⁷⁵ Han kan også innvende at skadevolder

⁷⁰ Gold (2002) s. 441.

⁷¹ Brautaset s. 102.

⁷² 33 U.S.C.A. §§ 2701-2702.

⁷³ 33 U.S.C.A. § 2716 (a).

⁷⁴ 33 U.S.C.A. § 2216 (f) (1).

⁷⁵ 33 U.S.C.A. § 2216 (f) (1) (A).

handlet forsettelig («wilful misconduct»). Forsikreren kan imidlertid ikke anvende noen annen innsigelse fra forholdet mellom ham og den sikrede.⁷⁶

P&I assurandører har generelt vært kritiske til OPA, og har i stor grad gardert seg mot den ved å ikke utstede det garantibeviset som loven krever for å kunne seile i amerikanske farvann. Dette garantibeviset er det i dag andre institusjoner som gir ut. P&I klubbene har på denne måten unngått å få OPA krav mot seg.

2.3.4.2 *Tvungen ansvarsforsikring ved farlige stoffer - CERCLA*

The Comprehensive Environmental Respons, Compensation and Liability Act, 1980 (CERCLA) regulerer ansvar ved utslipp av ethvert farlig stoff ut i naturen fra enhver tilstelning eller fartøy.⁷⁷ Petroleum og gass faller imidlertid utenfor denne loven. Dersom det både foreligger petroleums- og annet utslipp vil mest sannsynlig CERCLA bli anvendt i stedet for OPA.⁷⁸ Man har et strengt ansvarsregime og man kan pådra seg ansvar til tross for at man ikke vet om utslippet, eller er uten skyld, med unntak av noen tilfeller som skipseier vanskelig kan gardere seg mot.

CERCLA oppstiller i § 9608 (a) (1) et krav om at skip på over 300 brutto tonn som anvender amerikanske havner eller vannveier skal ha bevis for at de har finansiell sikkerhet for \$300 per brutto tonn eller for \$5 000 000 for å dekke ansvar som kan oppstå etter loven dersom skipet frakter farlige stoffer som last. Loven oppstiller i denne sammenheng en direktekravsadgang i § 9608 (c) (1) mot garantisten som har gitt bevis for finansiell sikkerhet til båten. Garantisten kan ved et slikt direktekrav påberope de samme innvendinger mot kravet som sikrede. I tillegg kan garantisten innvende at skaden skyldes sikredes forsettelige feil («wilfull misconduct»).

⁷⁶ 33 U.S.C.A. § 2216 (f).

⁷⁷ 42 U.S.C.A. kapittel 103.

⁷⁸ Gold (2002) s. 439.

Som ved OPA er det kun dersom den norske P&I assurandøren påtar seg rollen som garantist at han kan få et direktekrav mot seg etter reglene i CERCLA.⁷⁹ Videre er direktekravsbestemmelsene i CERCLA uttømmende for de skadetilfeller som omfattes av loven. Man kan altså ikke anvende delstatlige direktekravsregler for å rette et CERCLA-krav mot en norsk P&I assurandør.⁸⁰

2.4 Sammenfatning av direktekravsadgangen ved tvungen ansvarsforsikring.

Drøftelsene over viser at en skadelidt i alle de land oppgaven behandler i stor grad har en direktekravsadgang dersom han blir utsatt for oljesøl. Dette gjelder særskilt etter at bunkerkonvensjonen trådte i kraft, med unntak for Russland som ennå ikke har ratifisert bunkerkonvensjonen. For skade som forårsakes av utslipp av farlige og giftige stoffer er direktekravsadgangen imidlertid ikke like sterk alle steder. I Louisiana og Russland vil henholdsvis CERCLA og HNS reglene komme til anvendelse. I England og Norge finnes det imidlertid ikke lignende lovgivning. Her vil direktekravsreglene for frivillige forsikringer avgjøre tredjemanns direktekravsadgang mot en P&I assurandør. Disse reglene gir, som vil skal se, en mer begrenset direktekravsadgang enn det som følger av konvensjonene over.

3 Direktekravsadgang ved frivillig forsikring

3.1 Oversikt

Over har vi sett hvilken direktekravsadgang en skadelidt har når ansvarsforsikringen til sikrede er av tvungen art. I dette kapitlet skal vi se

⁷⁹ City of New Orleans v. Kernan. (E.D.La. 1996) 933 F.Supp. 565 se s. 567.

⁸⁰ Port Allen Marine Services, INC. v. Chotin. (M.D.La. 1991). 765 F.Supp. 887.

hvilken direktekravsadgang skadelidte har ved frivillige ansvarsforsikringer, når sikrede er insolvent.

3.2 Direktekravsadgangen etter norsk rett

3.2.1 Utgangspunktet i norsk rett

Skadelidtes mulighet for å gjøre et direktekrav gjeldende mot en P&I assurandør reguleres i norsk rett av Forsikringsavtaleloven (FAL) kapittel 7. Kapittel 7 hører til del A i FAL og kommer til anvendelse på skadeforsikring, som omfatter P&I forsikring jfr. § 1-1. Utgangspunktet som oppstilles i § 7-6 (1) er at skadelidte har rett til å gjøre sitt krav på erstatning gjeldende direkte mot assurandøren, uansett om man står overfor en frivillig eller tvungen ansvarsforsikring. Ansvarsassurandøren kan imidlertid gjøre visse innsigelser gjeldende mot slike direktekrav. Hvilke innsigelser dette er skal vi se nærmere på under.

Reglene om direktekrav i § 7-6 er i utgangspunktet preseptoriske. FAL § 1-3 2. ledd litra c og e gjør unntak for forsikring knyttet til registreringspliktige skip (jfr. sjøloven § 11), men loven har et unntak fra unntaket i § 7-8 2. ledd dersom sikrede er insolvent. Dette innebærer at dersom sikrede er insolvent, vil skadelidte etter norsk preseptorisk rett ha en direktekravsadgang mot ansvarsassurandøren ved frivillig P&I forsikring, uten hensyn til hva forsikringsavtalen bestemmer. Det som ikke kommer klart frem i loven er imidlertid hvilke av forsikringsavtalens innsigelser loven åpner for at assurandøren kan gjøre gjeldende i disse tilfellene. Det er dette som vil bli drøftet i 3.2.2.

3.2.2 Assurandørens innsigelser

Man må her skille mellom erstatningsrettslige og forsikringsrettslige innsigelser, jfr. FAL § 7-6 (4). FAL § 7-6 (4) sier direkte at assurandøren kan gjøre gjeldende alle de innsigelser sikrede har mot skadelidtes krav.

Skadelidte får med andre ord ingen bedre erstatningsrettslig posisjon ved å holde seg til assurandøren istedenfor til sikrede.⁸¹ Hva gjelder forsikringsrettslige innsigelser er utgangspunktet også her jfr. § 7-6 (4) 2. pkt. at skadelidte står i samme stilling som den sikrede. Dette innebærer at alle de innsigelser selskapet måtte ha mot sikrede, kan i utgangspunktet også gjøres gjeldende mot skadelidte. Loven oppstiller imidlertid visse unntak fra dette utgangspunktet. For det første sier FAL § 7-6 (4) 2. pkt at selskapet ikke kan gjøre gjeldende innsigelser knyttet til sikredes forhold som har oppstått etter at forsikringstilfellet har inntruffet. For det andre har selskapet en begrenset motregningsadgang jfr. 8-3 (2).⁸² For det tredje sier § 8-6 (2) at foreldelse av skadevolders krav mot assurandøren ikke har betydning for skadelidtes krav så lenge skadelidtes krav mot skadevolder ikke er foreldet.

I tillegg til disse uttrykkelig lovfestede unntakene, skal vi se at det også må innfortolkes en annen type unntak for innsigelseser som går tredjemanns direktekravsadgang for nær. Med dette menes forsikringsinnsigelser som stopper skadelidtes direktekravsadgang på en slik måte at de anses å stride med den preseptoriske direktekravsadgangen loven oppstiller.

I det følgende skal vi først se nærmere på hvilke av assurandørens innsigelser som bortfaller som følge av at de er knyttet til sikredes forhold inntruffet etter at forsikringstilfellet oppsto jfr. Fal § 7-6 (4) 2. pkt. Etter dette vil oppgaven drøfte hvilke innsigelsesforbud som må innfortolkes i loven som følge av at de går tredjemanns direktekravsadgang for nær.

3.2.2.1 Innsigelser knyttet til forhold hos skadevolder som inntreer etter at forsikringstilfellet har oppstått.

Etter ordlyden i § 7-6 (4) 2. punktum sies det uttrykkelig at assurandøren ikke kan gjøre gjeldende innsigelser fra forsikringsavtalen som baserer seg

⁸¹ NOU 1987:24 s. 160.

⁸² Selskapet kan bare motregne med premie fra samme forsikringsforhold som er forfalt i løpet av de siste to år før erstatningsutbetalingen.

på sikredes forhold etter at forsikringstilfellet har inntrådt. Etter ordlyden gjør man altså et klart skille mellom de handlinger sikrede foretar før og etter skadetilfellet. Forarbeidene sier unntaket innebærer at assurandøren ikke kan gjøre gjeldende at sikrede ikke har oppfylt sin plikt til å varsle selskapet om skadetilfellet, eller til å gi fulle og riktige opplysninger i forbindelse med skadeoppjøret.⁸³ Forarbeidene sier også at selskapet ikke kan gjøre gjeldende at sikrede unnlot å avverge et forsikringstilfelle (jfr. FAL § 4-10 (1)).⁸⁴ Denne siste uttalelsen i forarbeidene strider imidlertid med lovens ordlyd som sier at assurandøren kan påberope sikredes handlinger som inntraff før forsikringstilfellet. Etter norsk rettskildelære går lovens ordlyd som utgangspunkt foran uttalelser fra forarbeidene, og man bør derfor se bort fra forarbeidene på dette punkt.⁸⁵

Foruten unntaket over presiserer forarbeidene imidlertid at utgangspunktet i bestemmelsen er at selskapet kan gjøre gjeldende alle innsigelser mot skadelidte som det kunne ha gjort gjeldende mot sikrede.⁸⁶ Dette innebærer for det første, jfr. forarbeidene, at selskapet kan gjøre gjeldende at det overhodet ikke forelå noen forsikringsdekning på ansvarstidspunktet, fordi sikrede ikke har betalt premie. Videre kan selskapet hevde at det pådratte ansvar helt eller delvis faller utenfor den foreliggende forsikringens dekningsfelt eller overstiger dens forsikringssum. Forsikringsselskapet kan også kreve å ikke måtte betale en eventuell franchise⁸⁷. Forarbeidene sier også at selskapet kan påberope at sikrede har opptrådt i strid med selskapets forutsetninger for ansvar jfr. lovens kapittel 4. Dette innebærer at manglende opplysninger ved inngåelsen av forsikringen og brudd på såkalte

⁸³ NOU 1987:24 s. 150.

⁸⁴ NOU 1987:24 s. 160.

⁸⁵ Brynildsen (2008) s. 243.

⁸⁶ NOU 1987:24 s. 160.

⁸⁷ Dette er et fastsatt beløp eller en prosentandel av forsikringssummen som fratrekkes erstatningssummen.

sikkerhetsforskrifter kan påberopes av P&I assurandøren. Dette tilsier også at assurandøren kan påberope warrantybrudd⁸⁸ dersom de knytter seg til sikredes forhold før forsikringstilfellet inntrådte. Til slutt kan selskapet jfr. forarbeidene innvende at kravet under forsikringsavtalen er bortfalt fordi det ikke er gjort gjeldende på den måte og til den tid som forsikringsavtalen legger opp til.⁸⁹ Dette siste kan imidlertid ikke være riktig. Når og hvordan man gjør gjeldende et krav må nødvendigvis knytte seg til sikredes forhold etter at forsikringstilfellet har inntrådt, og en innsigelse som knytter seg til dette vil således uttrykkelig være i strid med ordlyden i § 7-6 (4) 2. punktum. Her som ovenfor bør man derfor se bort fra forarbeidene på dette punkt.

Warranties

Warranties defineres som forsikringsvilkår som etter sin ordlyd leder til bortfall av dekning dersom de brytes, og dette uten hensyn til om sikrede har opptrådt uaktsomt, eller om det foreligger årsakssammenheng mellom overtredelsen og det oppståtte tapet.⁹⁰ Innsigelser som knytter seg til såkalte warranties vil som vi så over etter ordlyden i § 7-6 (4) kunne påberopes av en P&I assurandør dersom bruddet knytter seg til sikredes forhold før forsikringstilfellet inntrådte. I Gard og Skuld sine regler kan man finne warranties i reglene om klassifisering og sertifisering⁹¹ av skip.

⁸⁸ Se note 46.

⁸⁹ NOU 1987:24 s. 160.

⁹⁰ Færden (2008).

⁹¹ Skuld regel 28.4 og Gard regel 8. Skipet skal gjennom hele forsikringsperioden være klassifisert hos et selskap som er godkjent av klubben. Medlemmet skal holde klassifikasjonsselskapet opplyst om tilfeller som kan ha ført til skader på skipet og skal følge klassifikasjonsselskapets regler og anbefalinger. Medlemmet skal også straks informere P&I klubben dersom medlemmet bytter klassifikasjonsselskap. Medlemmet må også passe på å følge alle de regler om utstyr, bemanning, sikkerhet, osv. som pålegges av flaggstaten. Dersom slike regler eller noen av de andre bestemmelsene over er brutt vil medlemmet ikke ha noen rett til å få dekning fra klubben for krav som oppstår i den perioden hvor en regel var brutt.

Men selv om det vil være tillatt å gjøre gjeldende slike innsigelser mot direktekravshaveren etter FAL, er det ikke opplagt at dette vil være tillatt etter avtaleloven § 36. Dette fordi en slik warrantyinnsigelse vil kunne føre til et meget urimelig resultat for skadelidte. Man kan for eksempel tenke seg en skadelidt passasjer som nektes dekning ved sitt direktekrav mot forsikringselskapet fordi den insolvente skadevolderen ikke har fulgt forsikringsreglene for klassifisering av det aktuelle skipet før skaden skjedde. I det følgende vil det bli drøftet i hvilken grad skadelidte kan påberope avtaleloven § 36 mot assurandørens warrantyinnsigelse, når det ikke foreligger årsakssammenheng mellom skaden og warrantybruddet.

Avtaleloven § 36 sier at en avtale helt eller delvis kan settes til side eller endres for så vidt det ville virke urimelig eller være i strid med god forretningsskikk å gjøre den gjeldende. I vurderingen av om avtalen skal anses som urimelig skal man etter loven blant annet ta hensyn til avtalens innhold, partenes stilling, forholdene ved avtalens inngåelse og senere inntrådte forhold. Videre er det avtalen som helhet som må anses som urimelig for at den skal kunne revideres, og ved revisjon skal man ikke revidere mer enn det som er nødvendig for å få gjøre den rimelig.⁹²

Et første spørsmål er om avtalelovens § 36 overhodet kan komme til anvendelse på direktekravstilfellene. Dersom assurandøren ikke kan gjøre gjeldende en innsigelse om warrantybrudd mot sikrede i et forsikringsforhold på grunn av avtaleloven § 36, følger det av FAL § 7-6 (4)

Heller ikke reglene om opplysningsplikt i Skuld regel 28.1 og Gard regel 6 krever at det foreligger årsakssammenheng mellom misligholdet og den oppståtte skade. Opplysningspliktregele har imidlertid tradisjonelt ikke blitt ansett som en warranty i norsk rett og jeg vil i oppgaven ta utgangspunkt i reglene over som klart faller innenfor warrantybegrepet. Det er imidlertid ikke umulig at det som sies om warranties i dette kapitlet også kan komme til anvendelse på regelen om opplysningsplikt.

⁹² Hagstrøm (2003) s. 279-280.

2.pkt. at assurandøren heller ikke kan gjøre denne innsigelsen gjeldende mot en direktekravshaver.⁹³

Problemstillingen blir derfor i hvilken grad en forsikringsavtale må anses som urimelig når et warrantybrudd kan føre til bortfall av P&I forsikringen, uten at det foreligger årsakssammenheng mellom warrantybruddet og skaden.

Utgangspunktet i norsk rett er at avtaler skal holdes. Avtaleloven § 36 er et unntak fra denne regelen. Ordlyden i bestemmelsen tilsier at det skal mye til for at en avtale skal anses som urimelig. Teori og praksis har også påpekt at bestemmelsen er en sikkerhetsventil som skal kunne komme inn i de særlig urimelige tilfellene. Dette taler for at det skal mye til for at avtaleloven § 36 får anvendelse.

Et annet argument som taler mot anvendelse av avtaleloven § 36 er at P&I assurandørene konkurrerer i et internasjonalt marked hvor warranties i stor utstrekning må antas å stå seg.⁹⁴ En anvendelse av avtalelovens § 36 vil her stride med den internasjonale praksisen i bransjen, og dermed kunne bidra til økt uforutsigbarhet.

Forarbeidene til forsikringsavtaleloven taler imidlertid for at avtaleloven § 36 kan få anvendelse på slike warrantyklausuler. I forarbeidene sier departementet at de har vært i sterk tvil om hvorvidt warranties bør tillates anvendt i noen form for forsikring som er undergitt norsk rett. De mener at vilkår om at forsikringsdekningen kan bortfalle hvis en warranty ikke er oppfylt, uten hensyn til om det er årsakssammenheng mellom overtredelsen og forsikringstilfellet, er «i åpenbar strid med tradisjonell norsk rettsoppfatning og kan slå nokså urimelig ut overfor sikrede». Departementet

⁹³ Fal § 7-6 (4) 2.pkt. sier at det kun er innsigelsene assurandøren har mot sikrede som han kan påberope overfor direktekravet. Dersom avtaleloven § 36 forhindrer ham i å anvende innsigelsen mot sikrede, vil han heller ikke kunne påberope den overfor skadelidte.

⁹⁴ Færden (2008).

antar imidlertid at «avtaleloven § 36 vil gi sikrede et vern mot at slike vilkår påberopes i det konkrete tilfellet».⁹⁵

I Inst. O. nr. 98 (1988-89) s. 27 står det at vilkår om at forsikringsdekningen bortfaller hvis et bestemt forhold ikke er oppfylt uten hensyn til at det er årsakssammenheng mellom forholdet og forsikringstilfellet, går på tvers av tradisjonell rettsoppfatning og kan slå svært urimelig ut overfor sikrede. Videre sier komiteen at den «forutsetter også at avtalelovens § 36 gir forsikringstakeren vern mot at warrantyklausuler påberopes uten at det foreligger en klar årsakssammenheng.»

Det at man i forsikringsavtaleloven har ansett en skadelidt tredjemann som særskilt beskyttelsesverdig i de tilfeller hvor skadevolder er insolvent, gjør at det kanskje er et spesielt godt grunnlag for å kunne anvende avtaleloven § 36 på disse tilfellene.⁹⁶

Dersom skadelidte som påberoper seg avtaleloven § 36 er å anse som en profesjonell part, vil dette tradisjonelt tale mot at avtalelovens § 36 får anvendelse. I vårt tilfelle vil imidlertid tredjemann som påberoper seg avtaleloven § 36 ikke ha vært avtalepart ved inngåelsen av avtalen. Dette tilsier igjen at man ikke kan vektlegge profesjonalitetshensynet like mye som ellers. I mange tilfeller vil skadelidte heller ikke være profesjonell. I disse tilfeller vil man kanskje også i sterkere grad anse warranties for å gjøre

⁹⁵ Ot.prp.nr.49 (1988-1989) s. 32.

⁹⁶ Man kan stille spørsmål ved i hvilken grad skadelidtes forhold vil være av relevans ved en vurdering av om avtaleloven § 36 kommer til anvendelse på en avtale hvor kun P&I assurandøren og sikrede er parter. Avtaleloven § 36 kommer imidlertid uttrykkelig til anvendelse på «ensidig bindende disposisjoner». Dersom en P&I forsikring i lys av FAL må anses som en slik ensidig bindende disposisjon overfor skadelidte når sikrede er insolvent, taler dette for at også skadelidtes forhold kan ha betydning i vurderingen. Dette fordi skadelidte i disse tilfellene vil ha en selvstendig adgang til å påberope avtaleloven § 36 overfor forsikringsavtalen.

forsikringsavtalen urimelig, ettersom et tap raskt vil kunne gå hardere ut over en ikke profesjonell part.

Bull (2008) gir uttrykk for at man imidlertid må ta uttalelsene i forarbeidene med moderasjon ettersom de er veldig generelle.⁹⁷ Han viser til at det vil være mest i samsvar med sjøforsikringsretten ellers at avtaleloven § 36 kun kommer til anvendelse i de tilfeller hvor man etter en konkret vurdering kommer frem til at en warrantyinnsigelse vil være urimelig.⁹⁸ Som for eksempel der hvor assurandøren nekter utbetaling med grunnlag i en rent teknisk bruk av warranties. Et eksempel her vil være at assurandøren nekter å betale erstatning fordi sikrede byttet klassifikasjonsselskap fra Lloyds til Norske Veritas uten å informere om dette til P&I klubben. Poenget er at dersom det er klart at forsikringsselskapet ville ha akseptert et slikt bytte, taler mye for at det vil være «urimelig» etter avtaleloven § 36 å likevel påberope en slik warrantyklausul kun for å slippe å utbetale forsikringssummen.

Norsk Sjøforsikringsplan (NSPL) gjelder ikke P&I forsikring, men dens løsninger kan likevel gi et inntrykk om hva som er urimelig på sjøforsikringsrettens område. NSPL anser skifte av klassifikasjonsselskap som en fareendring som ikke kan gjøres gjeldende dersom skiftet av klassifikasjonsselskap er av så liten betydning at det antas at assurandøren ville overtatt forsikringen om han før avtaleinngåelsen hadde visst om at skiftet ville skje.⁹⁹ Dette kan tale for at det på sjøforsikringsrettens område må anses som «urimelig» at en P&I assurandør ved enhver skade kan stoppe et direktekrav ved å innvende at sikrede har skiftet klassifikasjonsselskap, dersom det ikke foreligger årsakssammenheng og endringen er av liten betydning for P&I assurandøren.

⁹⁷ Bull (2008) s. 158.

⁹⁸ Bull (2008) s. 158.

⁹⁹ Se NSPL § 3-8.

Den endelige løsningen er usikker, og vurderingen vil mest sannsynlig måtte foretas konkret. Drøftelsen over viser imidlertid at mye taler for at avtaleloven § 36 vil kunne komme inn og hindre assurandøren i å påberope et warrantybrudd mot en skadelidt direktekravshaver når det ikke foreligger årsakssammenheng. Spesielt dersom skadelidt er en enkeltperson som vil få det særskilt hardt dersom utbetaling ikke foretas.

3.2.2.2 Forsikringsinnsigelser som går skadelidtes direktekravsadgang for nær

Over har vi sett på hvilke innsigelser knyttet til sikredes forhold som ikke kan gjøres gjeldende overfor en skadelidt med direktekrav. Her skal vi se på hvilke innsigelser som ikke kan gjøres gjeldende, fordi de må anses å gå direktekravsadgangen for nær. Med dette menes forsikringsinnsigelser som hindrer skadelidtes direktekravsadgang på en slik måte at de må anses å stride med nettopp den preseptoriske direktekravsadgangen loven oppstiller.

En innsigelse basert på en «pay-to-be-paid» klausul i forsikringsavtalen er hovedeksempelet på en innsigelse som anses å gå direktekravsadgangen for nær. Både Gard og Skuld har en slik klausul i sine standardvilkår, og den bestemmer at assurandøren ikke skal være forpliktet til å forta en utbetaling før den sikrede selv har hatt en kostnad ved å dekke det oppståtte tapet hos tredjemann.

Forarbeidene, rettspraksis og lovens forhistorie taler entydig for at en assurandør ikke kan påberope en pay-to-be-paid klausulen overfor en direktekravshaver. Under lovgivningsarbeidet fokuserte man hovedsakelig på om man skulle ha en direktekravsadgang eller ikke. Man kom frem til at man ønsket å føre rettsstilstanden fra Skogholm-dommen¹⁰⁰ videre og med det åpne for en direktekravsadgang i norsk rett som ikke kunne stoppes med

¹⁰⁰ Rt. 1954 s. 1002. Man ga her skadelidte direktekravsadgang med hjemmel i den gamle FAL § 95 (3) og sa at direktekravsadgangen ikke skulle kunne fratas ved at forsikrer og sikrede avtalte noe annet ved en pay-to-be-paid klausul..

en pay-to-be-paid klausul. Det man med andre ord ønsket å si med § 7-6 var at forsikrings-selskapet ved frivillige ansvarsforsikringer i utgangspunktet kunne gjøre gjeldende forsikringsinnsigelser, men med unntak for de forsikringsinnsigelser som faktisk forhindret skadelidtes rett til direktekrav. I forarbeidene til FAL nevnes riktig nok ikke pay-to-be-paid klausulen særskilt. Det står imidlertid at utvalget gjennom bestemmelsene i § 7-6 og § 7-8 foreslår en styrking av skadelidtes stilling i forhold til gjeldende rett.¹⁰¹ Ser man dette opp mot den gjeldende retten som den gang viste seg gjennom Skogholm-dommen, er det ikke tvil om at meningen med den nye loven er at direktekravsadgangen ved frivillig P&I forsikring skal stå seg mot en pay-to-be-paid klausul dersom sikrede er insolvent.¹⁰² Også i Leros Strength dommen sier domstolen at dette er gjeldende norsk rett.¹⁰³

Det at sikrede skadevolder ikke foretar en utbetaling, vil være forhold hos sikrede som oppstår etter at forsikringstilfellet har inntrådt. Dette taler for at pay-to-be-paid tilfellene faller inn under unntaket omtalt i punkt 3.2.2.1 ovenfor. Forarbeidene tyder imidlertid på at det ikke var dette som var tiltenkt da loven ble laget. Forarbeidene nevner ikke pay-to-be-paid klausulen uttrykkelig, og dette tyder på at man anså hele problemstillingen som irrelevant fordi man ved den nye loven nettopp lovfestet en slik direktekravsadgang som hadde gjort en slik klausul ugyldig i Skogholm-dommen. Det var med andre ord ikke nødvendig med en egen bestemmelse som uttrykkelig gjorde en slik innsigelse ugyldig.

Forarbeidene nevner også andre innsigelser som ikke kan gjøres gjeldende av assurandøren. Forsikringsvilkår som fastsetter at skadelidtes krav mot sikrede må være fastslått på en bestemt måte (for eksempel ved dom eller ved forlik godtatt av assurandøren) for å kunne gjøres gjeldende mot assurandøren, vil etter forarbeidene være ugyldige jfr. § 7-6. Forarbeidene sier også at heller ikke vilkår som sier at tvisten mellom selskap og sikrede

¹⁰¹ NOU 1987:24 s. 130 og s. 158.

¹⁰² Dette følger nå også av den nye dommen HR-2008-01602-A (sak nr. 2008/428).

¹⁰³ Rt. 2002 s. 180, se s. 184.

skal avgjøres etter særlige regler (for eksempel voldgift), er bindende for skadelidte ved hans direktekrav mot selskapet.¹⁰⁴

En lovvalgs klausul vil også kunne hindre skadelidte i å få den direktekravsadgang som FAL oppstiller. Dersom en engelsk P&I forsikring bestemmer at engelsk rett skal gjelde vil dette føre til at sikrede ikke har den samme direktekravsadgangen som etter FAL. Dette kan tale for at heller ikke slike klausuler kan påberopes overfor skadelidte. Det er imidlertid en viss usikkerhet rundt i hvilken grad forsikringsavtalens lovvalg også skal være bestemmende for skadelidtes direktekravsadgang. Dersom man kommer til at forsikringsavtalens lovvalg ikke er bestemmende vil assurandøren uansett ikke kunne påberope kontraktens lovvalg som innsigelse overfor direktekravshaveren. Denne problemstillingen vil imidlertid bli behandlet mer i detalj i kapittel 5.

Det er ikke helt lett å se hva som skiller de lovlige innsigelser fra de ulovlige. Dette fordi ordlyden i loven ikke uttrykkelig sier det samme som forarbeidene. At temaet er uklart kommer godt frem i en finsk høyesterettsdom fra 24. april 2007 som omhandler i hvilken grad en voldgiftsklausul i en P&I forsikring er bindende for skadelidte.¹⁰⁵ Her kommer den finske høyesterett til at norsk rett får anvendelse og at det følger av FAL § 7-6 (4) at skadelidte er bundet av forsikringsavtalen på lik linje med den sikrede, og at voldgiftsklausulen derfor får anvendelse på forholdet(!). Dette strider imidlertid med hva forarbeidene sier. Dommen er utenlandsk og vil ikke være et prejudikat for norsk rett. Den viser imidlertid hvordan FAL i dette tilfellet kan bli misforstått, spesielt når det fremkommer i dommen at dommerne faktisk hadde lest forarbeidene.¹⁰⁶

¹⁰⁴ NOU 1987:24 s. 159.

¹⁰⁵ KKO: 2007:39.

¹⁰⁶ Man sier i dommen at voldgiftsspørsmålet er berørt i forarbeidene men at det ikke førte til en endring i loven og at voldgiftsklausuler etter ordlyden derfor får

Man kan også stille spørsmål ved om det finnes andre innsigelser som må anses som ulovlige i tillegg til de som nevnes i forarbeidene. Muligens ligger det et skille mellom de innsigelser som allment gjør seg gjeldende i en forsikringsavtale, og de innsigelser som direkte er myntet på en omgåelse av direktekravsadgangen. I Engelsk rett oppstilles det en slik regel direkte i paragraf 1(3) i Third Parties (Right against Insurers) Act av 1930.¹⁰⁷ I svensk rett følger man et lignende prinsipp ved at man i rettspraksis har sagt at forsikringsavtalen ikke må gjøre direktekravsadgangen illusorisk.¹⁰⁸ Det er imidlertid ikke alltid lett å se når det foreligger en slik hensikt bak en forsikringsklausul. Spesielt dersom klausulen ikke bare kan få anvendelse på direktekrav.

Etter det som er sagt over har vi sett at man i norsk rett har en preseptorisk direktekravsadgang når sikrede er insolvent. P&I assurandøren kan imidlertid ved frivillig forsikring som utgangspunkt påberope for det første alle erstatningsrettslige innsigelser, og for det andre alle forsikringsrettslige innsigelser som knytter seg til sikredes forhold før skaden inntraff. Man gjør imidlertid unntak for innsigelser som går skadelidts direktekrav for nær, og muligens også for innsigelser grunnet i warrantybrudd som rammes av avtaleloven § 36.

anvendelse. Forslaget fra utvalget er imidlertid likt med ordlyden i loven. Dette taler for at man bør legge utvalgets forståelse av loven til grunn.

¹⁰⁷ En annen ting er at House of Lords i dommen «Fanti» og «Padre Island» kom frem til at en pay-to-be-paid klausul ikke kunne sies å ha et slikt formål som omtales i § 1 (3). Domstolen sa her at klausulen ikke hadde til hensikt å hindre den lovhjemlede direktekravsadgangen, ettersom den hadde en funksjon også utenfor de tilfeller hvor den forsikrede var insolvent.

¹⁰⁸ Johansson (2006) s. 86.

3.3 Direktekravsadgangen etter engelsk rett

3.3.1 Utgangspunktet i engelsk rett

Ved dannelsen av the Third Parties (Rights against Insurers) Act av 1930 beveget man seg bort fra det tradisjonelle synet man hadde hatt på ansvarsforsikring i engelsk rett. Tidligere anså man ansvarsforsikringen hovedsakelig som en beskyttelse av den sikrede. Loven satte imidlertid fokus på at forsikringen også var der for å beskytte den skadelidte.¹⁰⁹

Lovens § 1(1) åpner for at skadelidte gjennom subrogasjon kan overta den forsikredes rettigheter etter forsikringskontrakten dersom den forsikrede har blitt insolvent eller har gått konkurs.¹¹⁰ Man oppstiller med andre ord en direktekravsadgang som kan være av spesielt stor verdi for skadelidte som har lidt store tap på grunn av en insolvent skadevolder

Lovens § 1(1) bestemmer at den bare får anvendelse på «contracts of insurance». I dommen *The «Allobrogia»* ble det slått fast at P&I forsikring faller inn under denne betegnelsen.¹¹¹ Et viktig poeng er imidlertid at en forsikringsavtale som bare lover den forsikrede å gjøre ham skadesløs etter assurandørens skjønn (discretion), ikke er å anses som en «contract of insurance».¹¹² Dette innebærer at loven ikke får anvendelse på for eksempel omnibusklausuler¹¹³ i en forsikringsavtale.

¹⁰⁹ Hazelwood (1994) s. 275.

¹¹⁰ Hazelwood (1994) s. 277.

¹¹¹ *Re Allobrogia Steamship Corporation, (the «Allobrogia»)* [1979] 1 Lloyd's rep. 190. Se s. 194.

¹¹² *Medical Defence Union Ltd. V. Department of Trade* [1979] 2 W.L.R. 686. Referert til i: Hazelwood (1994) s. 278.

¹¹³ Klausuler som bestemmer at assurandøren kan dekke tap etter eget skjønn.

3.3.2 Assurandørens innsigelser etter engelsk rett

Section 1(4) i loven gir assurandøren rett til å anvende de samme innsigelser mot direktekravshaveren som han kunne ha påberopt overfor den sikrede. Dette er bakgrunnen for uttalelsen om at direktekravshaveren står i skoene til medlemmet og er bundet av de samme regler og unntak som ham. Dette har ført til at man i Engelsk rett for det første har akseptert at voldgiftsklausuler i forsikringsavtalen også forplikter tredjemann.¹¹⁴ For det andre kan krav om at medlemmet må notifiserer klubben om mulige krav og andre inntrufne tilfeller påberopes overfor direktekravshaveren.¹¹⁵ Assurandøren kan for det tredje påberope at forsikringens objektive dekningsfelt ikke dekker det tap som tredjemann ønsker dekket.¹¹⁶ For det fjerde kan han påberope at medlemmet handlet på en måte som strider med vilkårene i forsikringsavtalen og derfor nekte å betale tredjemann. Dersom den sikrede ikke har oppfylt sin opplysningsplikt ved inngåelsen av forsikringsavtalen, vil dette kunne påberopes av assurandøren mot tredjemann. Videre forplikter klubbene medlemmene til å begrense sitt ansvar med alle tilgjengelige nasjonale og internasjonale regler. Gjennom Konvensjonen om ansvarsbegrensning for maritime krav (1976), inntatt i lov ved Schedule 4 i MSA (1979) art. 1(6), kan klubbene også begrense sitt ansvar med de samme reglene dersom de får et direktekrav mot seg.¹¹⁷ Det må anses som noe usikkert i hvilken grad assurandøren kan påberope at forsikringen er falt bort

¹¹⁴ Socony Mobil Oil Co. Inc., Mobil Oil Co. Ltd. and Mobil Oil A.G. v. The West of England Ship Owners Mutual Insurance Association (London) Ltd. (The «Padre Island») [1984] 2 Lloyd's Rep. 408. Court of Appeal, [1989] 1 Lloyd's Rep. 239 og House of Lords, [1990] 2 Lloyd's Rep. 191. Referert til i: Hazelwood (1994) s. 281.

¹¹⁵ C.V.G. Siderurgicia del Orinoco S.A. v. London Steamship Owners' Mutual Insurance Association Ltd. (The «Vainqueur Jose») [1979] 1 Lloyd's Rep. 557, se s. 565.

¹¹⁶ Aluminium Wire and Cable Co. Ltd. v. Allstate Insurance Co. Ltd. [1985] 2 Lloyd's Rep. 280. Se s. 282.

¹¹⁷ Hazelwood (1994) s. 283.

som følge av manglende premiebetaling hos sikrede. I avgjørelsen til Court of Appeal i “Fanti” og “Padre Island” dommen sier imidlertid flertallet at man ikke vil akseptere at manglende betaling kan føre til retrospektivt bortfall av forsikringsdekning.¹¹⁸

1930 lovens § 1 (3) ugyldiggjør alle klausuler i en forsikringsavtale som forsøker å fri forsikreren fra ansvar ved insolvens hos den forsikrede.¹¹⁹ Ordlyden tilsier at regelen forbyr pay-to-be-paid klausulen som man finner i både Gard og Skuld sine regler. Det er imidlertid slått fast i engelsk domspraksis at § 1 (3) ikke skal forstås slik at den ugyldiggjør pay-to-be-paid klausulen. Hadde pay-to-be-paid klausulen sagt at forsikringsavtalen ble ugyldig eller ble opphevet ved insolvens hos forsikreren, ville den uten tvil falt inn under paragraf 1(3) og blitt gjort ugyldig. Problemet er at pay-to-be-paid klausulen ikke direkte sier dette, samtidig som den rent faktisk hindrer tredjemann i å komme med et direktekrav mot assurandøren når den forsikrede har gått konkurs. I dommene The «Padre Island» og The «Fanti» drøftet man om en pay-to-be-paid klausul ble rammet av § 1(3). De to dommene ble senere behandlet samlet i the Court of Appeal og til slutt i House of Lords.¹²⁰ I avgjørelsen til House of Lords slår man først fast at fordi forsikringsavtalen inneholdt en pay-to-be-paid klausul, hadde medlemmene bare en betinget rett til erstatning fra assurandøren. Det var

¹¹⁸ Socony Mobil Oil Co. Inc., Mobil Oil Co. Ltd. and Mobil Oil A.G. v. The West of England Ship Owners Mutual Insurance Association (London) Ltd. (The «Padre Island»). Court of Appeal, [1989] 1 Lloyd’s Rep. 239. Se s. 260-262 og 265. Dette temaet ble ikke berørt i House of Lords. Referert til i: Hazelwood (1994) s. 282.

¹¹⁹ Arikkel 1(3) i loven sier faktisk at kontrakten («contract») blir gjort ugyldig ved en slik klausul. Dette må imidlertid tolkes slik at man kun mener den aktuelle klausulen, ellers ville det ikke være noen kontrakt som tredjemann kunne bringe sitt krav under, noe som vill stride med formålet til bestemmelsen. Se Hazelwood (1994) s. 283.

¹²⁰ Firma C-Trade S.A. v. Newcastle Protection and Indemnity Association, (The «Fanti») og Socony Mobil Oil Co. Inc. and Others v. West of England Ship Owners Mutual Insurance Association Ltd. (London), (The «padre Island») (No. 2). [1989] 1 Lloyd’s Rep. 239.

denne betingede retten som forelå da den forsikrede gikk konkurs og som tredjemann overtok da han trådte inn i «medlemmets sko» jfr. paragraf 1(1) i loven av 1930. En tredjemann kunne med andre ord ikke, med grunnlag i loven, få overført en større rett enn den rett den sikrede hadde mot assurandøren. Som Lord Brandon av Oakbrook sier: «It is abundantly clear from the express terms of the 1930 Act that the legislature never intended [...] to put a third party in any better position as against an insurer than that of the insured himself».¹²¹ Videre sa man at pay-to-be-paid klausulen ikke kunne sies å være i strid med paragraf 1(3) i loven av 1930 ettersom den ikke hadde til hensikt å oppheve forsikringsavtalen eller endre partenes rettigheter etter den ved insolvens hos den forsikrede. Klausulen hadde tvert i mot betydning gjennom hele forsikringsforholdet, også utenfor de tilfeller hvor den forsikrede var insolvent.¹²²

Dommen innebærer at P&I klubbene effektivt kan unngå direktekrav fra tredjemenn i engelsk rett ved å innta en pay-to-be-paid klausul i forsikringsavtalen.

I rettspraksis har man også slått fast at direktekravshaver må respektere en såkalt judgement clause.¹²³ Dette innebærer for eksempel at tredjemann først må få slått fast ved dom eller voldgift at han har et krav mot sikrede før han kan rette sitt krav mot forsikringsselskapet, dersom dette kreves i forsikringsavtalen.

Etter engelsk rett vil tredjemann også være bundet av en jurisdiksjonsavtale mellom forsikringsselskapet og den forsikrede som er blitt inngått før han trer inn i sikredes krav.¹²⁴

¹²¹ Ibid s. 198.

¹²² Ibid s. 197.

¹²³ Doris Bradley v. Eagle Star Insurance Co. Ltd. [1989] 1 Lloyd's Rep. 465. Se s. 468. Se Gard regel 87 (2) og Skuld regel 28.5.

¹²⁴ Sag 378/98 Coreck Maritime GmbH v Handelsveem BV. Referert til i: Dicey (2006) s. 533.

3.3.3 The duty of utmost good faith og warranties i engelsk rett

3.3.3.1 *The duty of utmost good faith (uberrimae fidei)*

Duty of «utmost good faith» eller *uberrimae fidei* er en plikt man finner i både engelsk og amerikansk rett, og som får anvendelse på begge parter i en forsikringskontrakt. Plikten innebærer at partene skal unngå svik («fraud») og opplysningsmangler («misrepresentation»), og at de frivillig opplyser om alle relevante elementer for forsikringsforholdet.¹²⁵ For at man skal anse plikten for brutt behøver det ikke å foreligge skyld eller kunnskap hos parten, og heller ikke årsakssammenheng mellom misligholdet og den oppståtte skade.¹²⁶ Duty of good faith er ofte overlappende med vilkår i forsikringsavtalen, og vil som regel være brutt når disse er brutt. Duty of good faith pålegger imidlertid i tillegg til kontraktsforpliktelsene en plikt til å opplyse om ethvert forhold som påvirker risikoen.¹²⁷

Duty of good faith kan også overlappe med warranties. Forskjellen mellom de to er imidlertid at en warranty er et uttrykkelig eller implisert kontraktsvilkår om at sikrede skal sørge eller garantere for noe.¹²⁸ Brudd på en warranty vurderes etter andre kriterier enn brudd på utmost good faith¹²⁹, selv om det samme faktumet kan føre til at begge doktriner blir brutt.¹³⁰

Følgen av at sikrede bryter sin duty of utmost good faith etter engelsk rett er at assurandøren kan velge om han vil stå ansvarlig etter kontrakten eller

¹²⁵ Schoenbaum (1999) s. 85.

¹²⁶ Ibid. s. 89. Rettstilstanden er kodifisert i MIA 1906 §§17, 18 og 20.

¹²⁷ Ibid. s. 88.

¹²⁸ MIA 1906 § 33(1).

¹²⁹ Etter engelsk rett vil et warrantybrudd generelt føre til at en forsikrer ikke behøver å stå til ansvar for forsikringstilfeller som inntreffer etter warrantybruddet. Se *The Good Luck* [1991] 2 Lloyd's Rep. 191. Se s. 202.

¹³⁰ Schoenbaum (1999) s. 89.

ikke.¹³¹ Det som sies over om at man i engelsk rett ikke vil gi tredjemann større rettigheter enn sikrede tyder på at P&I assurandøren også kan gjøre gjeldende innsigelsen om brudd på uberrimae fidei overfor en direktekravshaver.

3.3.3.2 Warranties

I engelsk rett reguleres warranties av Marine Insurance Act section 33 (1). Her står det at warranties er et løfte fra sikrede til assurandøren om at: “some particular thing shall or shall not be done, or that some condition shall be fulfilled or whereby he affirms or negatives the existence of some particular state of facts...”. Man kan skille mellom to typer warranty; de uttrykkelige som er skrevet inn i avtalen, og de implisitte, som innefor sjøforsikring er; sjødyktighet, at den maritime virksomheten er lovlig og at man som sikret ikke skal avvike fra den reisevirksomhet man har opplyst om i forsikringsavtalen.

I engelsk rett har man gjennom 200 år og frem til i dag hatt en ganske streng praksis hvor brudd på en warranty som utgangspunkt fører til at forsikringsdekningen opphører for tilfeller som inntreffer etter warrantybruddet. Regelen er i dag kodifisert i MIA 1906 §33 (3) og ble blant annet anvendt i dommen *Bank of Nova Scotia v. Hellenic Mutual War Risks Association (The Good Luck)*.¹³² I denne dommen bortfalt forsikringsdekningen til en båt ettersom den sikrede ikke oppfylte en warranty om at han skulle notifisere assurandøren før han seilte inn i en forbudt sone.

Ettersom en P&I assurandør etter loven kan påberope de samme innsigelsene overfor tredjemann som overfor sikrede, vil warrantybrudd

¹³¹ MIA 1906 § 17. og *Banque Financière de la Cité S.A. v. Westgate Insurance Co.*, [1990] 1 Q.B. 665 (C.A.), se s. 769-770.

¹³² [1988] 1 Lloyd's Rep. 514.

være en innsigelse som assurandøren kan gjøre gjeldende overfor en direktekravshaver etter engelsk rett.

3.4 Direktekravsadgangen etter russisk rett

3.4.1 Utgangspunktet etter russisk rett

Utgangspunktet for når en skadelidt har rett til å gå til direktekrav mot en ansvarsforsikrer finner vi som sagt i den russiske sivilkodeksen kapittel 48 som omhandler forsikring. Artikkel 931 (4) åpner her for at skadelidte har et direktekrav mot ansvarsassurandøren dersom skadevolders ansvarsforsikring er obligatorisk, eller dersom en direktekravsadgang er hjemlet i lov eller avtale. Artikkelen bestemmer også at i den grad man har et direktekrav kan man bare få dekket sitt tap innenfor forsikringssummens rammer.

Spørsmålet om når en forsikring er å anse som obligatorisk, og når det følger av russisk lov at direktekrav skal være mulig, ble behandlet i kapittel 2 over om direktekrav ved tvungen forsikring. Problemstillingen her er i hvilken grad man har et direktekrav ved frivillig P&I forsikring etter russisk rett, når sikrede er insolvent. Et slikt direktekrav kan tenkes grunnlagt på to måter. For det første gjennom at forsikringsavtalen gir skadelidte en slik direktekravsadgang jfr. sivilkodeksen art. 931 (4). I vårt tilfelle gir imidlertid verken Skuld eller Gard sine P&I regler skadelidte en slik direktekravsadgang. For det andre er det som vi så i oppgavens punkt 2.3.3.1 i juridisk litteratur oppstilt en teori om at skadelidte muligens har en direktekravshjemmel i sivilkodeksen art. 430. Som det ble sagt over må det imidlertid anses som usikkert i hvilken grad dette er mulig ettersom teorien synes å stride med den høyeste forretningsdomstolen sitt syn på temaet.

3.4.2 Assurandørens innsigelser etter russisk rett

Dersom man skulle forsøke å hjemle et direktekrav med bestemmelsen i art. 430, vil assurandøren jfr art. 430 (3) kunne påberope seg alle forsikringsrettslige innsigelser. Dette vil etter ordlyden innebære at assurandøren blant annet kan påberope en pay-to-be-paid klausul. Dette vil i så fall bety at man

ikke vil ha en direktekravsadgang ved frivillige ansvarsforsikringer etter russisk rett når sikrede er insolvent.

Videre vil man kunne påberope forsikringsavtalens lovvalgs- og voldgiftsklausul. Russland har en lov om internasjonal kommersiell voldgift fra 1993, og denne anerkjenner fullt og helt voldgiftsdomstolens rolle og forbyr enhver intervensjon av statlige domstoler, med mindre dette er tillatt ved lov. Dersom det foreligger en voldgiftsklausul eller annen avtale om voldgift er russiske domstoler forpliktet til å avslutte en påstartet prosedyre og henvise saken til voldgift (art. 8 (1)). Partene har også full frihet til å velge hvilken lov som skal komme til anvendelse (art. 28 (1)).

Dette tyder på at når P&I assurandøren enten er Skuld eller Gard vil en skadelidt tredjemann i realiteten ikke ha direktekravsadgang ved frivillig ansvarsforsikring etter russisk rett, selv om sikrede er insolvent.

3.5 Direktekravsadgangen i Louisiana

3.5.1 Utgangspunktet etter retten i Louisiana

Louisiana har en ganske unik direktekravslovgivning ettersom den gir skadelidte tredjemann en generell direktekravsadgang mot assurandøren uten at skadevolder behøver å være insolvent.¹³³ I stedet for å forby forsikringsklausuler som forhindrer direktekrav, har Louisiana laget en direktekravsregel som er ment å utfylle forsikringsavtalen og eventuelt tilsidesette klausuler som forhindrer direktekravsadgang.

Louisianas direktekravsinstitutt gir adgang til å gå til direktekrav mot assurandøren til en skadevolder dersom saksøker kan bevise at skaden skjedde i Louisiana, at forsikringsavtalen ble skrevet i Louisiana eller at forsikringen ble levert i Louisiana.¹³⁴ For at direktekravsregelen skal komme til anvendelse på skade skjedd på det åpne hav, er altså utgangspunktet at

¹³³ LSA-R.S. 22:655 (B) (1).

¹³⁴ LSA-R.S 22:655 (B) (2).

P&I forsikringen må ha blitt utstedt eller levert i Louisiana.¹³⁵ Man har imidlertid eksempel på at reglene har blitt gitt en videre anvendelse. I dommen *Sassoni v. Savoie* åpnet Distict Court, E.D. i Louisiana for at Louisianas direktekravsregel kunne komme til anvendelse på skadetilfeller som inntraff på åpent hav, til tross for at forsikringen ikke hadde blitt utstedt eller levert i Louisiana. Saken gjaldt en sjømann som ble skadet i beinet mens han jobbet på skipet F/V LONER som var ute i internasjonalt farvann. Domstolen legger til grunn at Louisianas direktekravsinstituttt ikke får anvendelse på kontinentalsokkelen, og heller ikke overfor en utenlandsk assurandør som forsikrer utenlandske skip som aldri har vært eller noen gang ville ha drevet handel ved Louisianas havner. Dommen åpner imidlertid for at regelen kan få anvendelse dersom saken har tilstrekkelig tilknytning til staten Louisiana. I denne saken var blant annet både den sikrede og den skadelidte borgere av Louisiana, og F/V LONER var en fiskebåt som opererte fra en havn i Louisiana. Dette var nok til at direktekravsregelen fikk anvendelse.¹³⁶

I henhold til direktekravsinstituttet betraktes forsikreren som en solidarskyldner med den sikrede. Man kan imidlertid bare saksøke forsikreren alene dersom den forsikrede er konkurs, insolvent eller av annen grunn ikke kan saksøkes.¹³⁷

Loven i Louisiana ekskluderer etter sin ordlyd «ocean marine insurance» fra direktekravsregelens anvendelsesområde.¹³⁸ P&I forsikrere har derfor argumentert med at direktekrav etter denne loven ikke gjelder sjøforsikring. I saken *Grubbs v. Gulf International Marine, Inc.*, slo imidlertid Louisianas

¹³⁵ MLA special report (2001) s. 174. Referer til: *Miller v. Griffin-Alexander Drilling Co.* (W.D.La. 1989). 715 F. Supp. 164.

¹³⁶ *Sassoni v. Savoie.* (D.C. La. 1971). 327. F. Supp. 474. Referert til i: *Benedict on Admiralty* (1) § 113.

¹³⁷ LSA-R.S. 22:655 (B) (1).

¹³⁸ LSA-R.S. 22:611 (A).

Høyesterett fast at: «The Louisiana Direct Action Statute, La.Rev.Stat. 22:655, permits an injured party to maintain a direct action against a marine protection and indemnity insurer». ¹³⁹ Problemstillingen i det følgende blir hvilke innsigelser en norsk P&I klubb kan gjøre gjeldende mot en direktekravshaver under Louisianas rett.

3.5.2 Assurandørens innsigelser etter retten i Louisiana

Også i amerikansk rett må man skille mellom erstatningsrettslige og forsikringsrettslige innsigelser. I utgangspunktet er en P&I assurandør solidarisk ansvarlig med sikrede. ¹⁴⁰ Louisiana Civil Code art. 1801 regulerer hvilke erstatningsrettslige innsigelser forsikreren kan gjøre gjeldende. ¹⁴¹ Her står det at assurandøren kan gjøre gjeldende alle de innsigelser som naturlig måtte oppstå med grunnlag i kravet ¹⁴², og alle personlige innsigelser assurandøren måtte ha. Han kan imidlertid ikke gjøre gjeldende sikredes personlige innsigelser. Rettspraksis har videre definert hva som skal anses som personlige innsigelser. ¹⁴³ Personlige innsigelser kjennetegnes gjerne ved at de tilhører særskilte grupper av personer (for eksempel sinnssyke, ektepar og foreldre), og at rettighetene er uavhengig av kravets karakter. De personlige innsigelsene er gjerne gitt ved lov og er begrunnet i særskilte hensyn. Dette har ført til at et forsikringsselskap ikke kan påberope seg sikredes såkalte ekteskapelig immunitet, statlig immunitet, foreldre immunitet, insolvens eller sinnssykhed. ¹⁴⁴

¹³⁹ Grubbs v. Gulf international marine, Inc., 625 So.2d 495. Se s. 504.

¹⁴⁰ La.R.S. 22:655B(1).

¹⁴¹ LSA-C.C. Art. 1801.

¹⁴² Det vil si alle erstatningsrettslige innsigelser.

¹⁴³ Descant v. The administrators of the Tulane educational fund. 639 So.2d 246.

¹⁴⁴ Descant v. The administrators of the Tulane educational fund. 639 So.2d 246. Se s. 250. Disse immunitetene innebærer at man ikke kan saksøkes i samme grad som ellers. I Louisiana kan for eksempel ektefeller kun saksøke hverandre ved visse tilfeller på grunn av ekteskapelig immunitet. Denne søksmålsbegrensningen kan

Hva gjelder innsigelser fra forsikringsavtalen er utgangspunktet i Louisiana at en assurandør har de samme innsigelsene mot tredjemann som han ville hatt mot den sikrede.¹⁴⁵ I loven står det at man kan gå til direktekrav “against the insurer within the terms and limits of the policy”. Dette innebærer at forsikringsselskapet blant annet kan innvende at kravet faller utenfor forsikringens dekningsfelt og forsikringsbeløp, eller at det foreligger andre brudd på forsikringsavtalen. Rettspraksis har imidlertid slått fast at visse innsigelser fra forsikringsavtalen ikke kan gjøres gjeldende overfor skadelidte tredjemann.

For det første er det slått fast i praksis at direktekravsretten ikke forsvinner selv om den sikrede ikke har overholdt varslingsfrister i henhold til forsikringsavtalen.¹⁴⁶ I dommen *West v. Monroe Bakery, Inc.* ble det slått fast at saksøker kunne gå til direktekrav mot forsikreren til tross for at sikrede ikke hadde gitt «immediate written notice» etter at ulykken hadde skjedd, selv om forsikringsavtalen krevde dette. Dommen åpnet imidlertid for at assurandøren ville kunne nå frem med en slik innsigelse i visse tilfeller, og i dommen *Auster Oil & Gas, Inc. v. Stream*¹⁴⁷ sa man uttrykkelig at dette var mulig dersom assurandøren klarte å føre sterkt nok rettslig grunnlag («prejudice») for en slik regel. I dommen *Elrod v. Pierre Marine, Inc.*¹⁴⁸ klarte en P&I assurandør å nå frem med en slik varslingsinnsigelse ettersom sikredes manglende varsling førte til at assurandøren ikke fikk anledning til å delta i rettsaken mot sikrede og stille forsvar, noe den mest sannsynlig ville ha gjort om den hadde blitt varslet.

imidlertid ikke assurandøren til den sikrede påberope seg dersom sikredes ektefelle ønsker å saksøke forsikringsselskapet. Her vil med andre ord ektefellen til sikrede kunne saksøke forsikringsselskapet selv om ektefellen ikke ville kunnet saksøke sikrede.

¹⁴⁵ Se Section 22:655(c) refert til i: Foster (1998-99) s. 275.

¹⁴⁶ *West v. Monroe Bakery*, 217 LA 189. Se s. 209-210.

¹⁴⁷ *Auster Oil & Gas, Inc. v. Stream*, 891 F.2d 570.

¹⁴⁸ *Elrod v. Pierre Marine, Inc.* 663 So.2d 859.

For det andre vil en ansvarsbegrensningsklausul i en forsikringsavtale som generelt begrenser forsikringssummen i den grad den forsikrede kan begrense sitt ansvar, ikke nødvendigvis sikre forsikreren mot å måtte betale full erstatning til skadelidte. I saken *Olympic Towing Corp. v. Nebel Towing Co.* slo 5th Circuit Court of Appeals¹⁴⁹ fast at skadevolders rett til å begrense sitt ansvar etter ansvarsbegrensningsloven (the Limitations of Liability Act) var en personlig innsigelse som tilhørte sikrede. Videre ble det slått fast i dommen *Crown Zellerbach Corp. v. Ingram Industries* at en klausul i kontrakten som begrenset assurandørens ansvar til det som den sikrede kunne begrense sitt ansvar til, ikke var til hinder for å gjøre assurandøren ansvarlig for 2 millioner dollar utover ansvarsbegrensningsfondet. For å være sikker på at dens ansvar er begrenset må assurandøren derfor uttrykkelig ta inn en klausul i forsikringsavtalen om at assurandøren har samme rett til å begrense sitt ansvar etter ansvarsbegrensningsloven som sikrede.¹⁵⁰

Brudd på forsikringsavtalen i form av innrømmelser fra sikredes side vil for det fjerde ikke kunne bli påberopt av en assurandør. I saken *U-Drive-It Car Co. v. Freidman*¹⁵¹ hadde den sikrede etter ulykken skriftlig innrømmet all skyld for ulykken. Dette var i strid med forsikringsavtalen som bestemte at den forsikrede skulle samarbeide i forsvaret av en forsikringssak, og var pliktig til ikke å frivillige ta på seg et ansvar uten samtykke fra forsikreren. Til dette uttalte domstolen at et slikt brudd på forsikringsavtalen kunne føre til at den sikredes krav mot assurandøren bortfalt, men at det ikke kunne brukes for å hindre et krav fra en skadelidt tredjemann.

¹⁴⁹ 5th Circuit Court of Appeal kalles den føderale anke-domstolen som har jurisdiksjon over Louisiana. Neste instans er den amerikanske føderale høyesteretten («the Supreme Court»).

¹⁵⁰ *Crown Sellerbach Corporation v. Ingram Industries, INC.* 783 F.2d 1296.

¹⁵¹ 153 So. 500.

Videre kan P&I assurandøren ikke kansellere dekning eller motregne overfor skadelidte på grunn av at sikrede ikke har betalt premie eller release calls¹⁵² etter at skaden tok sted.¹⁵³ I dommen *Weiland v. Pyramid Ventures Group* sier District Court i Louisiana at å tillate at etterfølgende hendelser opphever skadelidtes rett til å gå til sak under en forsikring som var gjeldende på skadetidspunktet, vil være i strid med Louisianas direktekravsregel. Dette ble gitt som begrunnelse for at assurandøren ikke kunne motregne. Det er imidlertid også mulig at argumentasjonen kan anvendes på andre innsigelser som har grunnlag i hendelser inntruffet etter skadetilfellet. I så fall tyder mye på at man i Louisiana kan ha den samme reglen som i Norge, om at assurandøren ikke kan gjøre gjeldende innsigelser som har grunnlag i sikredes handlinger inntruffet etter forsikringstilfellet. Rettspraksis har også slått fast at selv om skadelidt og skadevolder har inngått et forlik, begrenser ikke dette tredjemanns direktekravsadgang mot P&I assurandøren for tap som ikke har blitt dekket av forliket.¹⁵⁴ Heller ikke det at den forsikrede har unnlatt å betale sin egenandel fordi han er insolvent kan brukes som en innsigelse.¹⁵⁵

I tillegg til innsigelsene over forbyr loven direkte klausuler i forsikringsavtalen som hindrer direktekrav. Loven i Louisiana gir saksøkere en direktekravsrett «within the terms and limits of the policy [...] whether or not such policy contains a provision forbidding such direct action».¹⁵⁶ Dette har blant annet ført til at domstolen i Louisiana har nektet å ta hensyn til pay-

¹⁵² Release calls er tilleggspremie for mulige fremtidige krav utover den betalte premie som man kan betale når man avslutter et forsikringsforhold for et skip. Se Gard regel 15 og Skuld regel 4.5.

¹⁵³ *Weiland v. Pyramide Ventures Group*, 511 F.Supp. 1034. Se s. 1046.

¹⁵⁴ *In Re: Combustion, Inc.*, 960 F.Supp. 1051. Se s. 1054.

¹⁵⁵ *Se Albany Insurance Co. v. Bengal Marine, Inc.* 1987 WL 10201. Se punkt 31.

¹⁵⁶ La. Rev. Stat. Ann. §22:655(b)(1)-(2).

to-be-paid klausuler, som etter deres syn strider med skadelidtes lovgitte rett til direktekrav.¹⁵⁷

Det er imidlertid mer uklart i hvilken grad en voldgiftsklausul kan påberopes mot et direktekrav. 5th Circuit Court of Appeals har ennå ikke direkte tatt stilling til om en voldgiftsklausul i en P&I avtale er bindende for en skadelidt tredjemann med direktekrav. Domstolen har imidlertid hatt to saker som ligger nært opp til den aktuelle problemstillingen. Disse gjaldt spørsmålet om et direktekravssøksmål måtte stoppes eller avvises inntil dom hadde falt i voldgiftssaken mellom forsikringsselskapet og den forsikrede. I saken *Talbott Big Foot, Inc.*, ble tre sjømenn skadet og en ble drept da en jack-up drilling-båt sank utenfor kysten av Louisiana. 5th Circuit Court of Appeals kom i denne saken frem til at en slik voldgiftsklausul, på lik linje med en «no action»¹⁵⁸ klausul, ikke kunne begrense skadelidtes direktekravsadgang.¹⁵⁹

I saken *Zimmerman v. International Cos. & Consulting, Inc.*, sa 5th Circuit Court of Appeals igjen at en P&I klubb ikke kunne kreve at en direktekravssak ble utsatt på grunn av en voldgiftsklausul. Domstolen bekreftet med andre ord det de hadde sagt i *Big Foot* saken, og sa at når loven gir en part en direktekravsadgang så blir denne bestemmelsen ved lov en del av forsikringsavtalen, uten hensyn til om avtalen har bestemmelser som strider med dette.¹⁶⁰

Domstolen i Louisiana har også slått fast at direktekravsreglen ugyldiggjør en forsikringsklausul som krever at den skadelidte må ha fått dom for sitt

¹⁵⁷ Hostein-Childress (2002) s. 210.

¹⁵⁸ Amerikansk betegnelse på pay-to-be-paid klausulen.

¹⁵⁹ Hostein-Childress (2002) s. 215.

¹⁶⁰ Se *Zimmerman v. International Cos. & Consulting, Inc.* 107 F.3d 344. Referert til i: Hostein-Childress s. 216.

krav mot skadevolder før den kan gå til sak mot forsikreren¹⁶¹ (såkalt judgement klausul).

Domstolen i Louisiana må sies å ha stilt seg negative til at assurandøren kan påberope lovvalgsklausuler i forsikringsavtalen som en innsigelse mot en direktekravshaver. I dommen *Talbott Big Foot, Inc.* sies det at: «The insurer cannot insert «terms and limits» in a policy that would contravene the right of the injured party to bring a direct action as proved by the Act (*Rambin v. Southern Sales Co.*, 145 So. 46, 50 (La.App.1932))». De refererer også til ledende juridisk teori som sier at: “The insurer can raise those defences which it could raise in an action against it by its insured which do not defeat the public policy underlying the right of direct action in the victim”.¹⁶² Dette taler for at heller ikke en lovvalgsklausul inntatt i forsikringsavtalen vil kunne hindre en skadelidt i å ha et direktekrav mot en ansvarsassurandør, dersom lovens vilkår ellers er oppfylt. Som vi skal se nedenfor kan det som uttrykkes her tas til innekt for at Louisianas direktekravsregel ligner på det man i Europa kaller en internasjonalt preseptorisk regel.

3.5.3 Duty of utmost good faith og Warranties etter retten i Louisiana

3.5.3.1 Duty of utmost good faith (“uberrimae fidei”)

De amerikanske good faith reglene stammer fra England og ligner i stor grad, bortsett fra at man i føderal rettspraksis har en noe mildere opplysningsplikt.¹⁶³ Også her er regelen at brudd på duty of utmost good faith fører til at assurandøren er uten ansvar for forsikringstilfeller som

¹⁶¹ Se *Hidalgo v. Dupuy*, 122 So. 2d 639. Referert til i: Schoenbaum (1999) s. 56.

¹⁶² *W. McKenzie & H. Johnson, Insurance Law and Practice* 27, at 56 n. 21. Referert til i dommen *Talbott Big Foot, Inc.* 887 F.2d 611.

¹⁶³ Schoenbaum (1999) s. 93.

inntreffer etter at bruddet har tatt sted.¹⁶⁴ Dette tilsier at dersom good faith regelen blir brutt før forsikringskaden oppstår, vil det heller ikke foreligge noen forsikringsdekning for skadetilfellet som en direktekravshaver kan dra nytte av. Domstolene i Louisiana har imidlertid ikke ansett denne føderale regelen som bindende. Dette kommer godt frem i dommen *Chambers v. Joshua Marine, Inc.*¹⁶⁵, som behandler spørsmålet om brudd på «uberrimae fidei» ved direktekrav. Her hadde saksøker brukket ankelen mens han var passasjer på en mannskapsbåt, og ønsket derfor å gå til direktekravssøksmål mot forsikreren til operatøren av mannskapsbåten. Forsikreren gikk dermed til domstolen for å få dom for at forsikringsavtalen ikke ville dekke dette tapet, ettersom operatøren hadde brutt flere uttrykkelige warranties i avtalen, og at det dermed fulgte av den føderale ulovfestede regelen uberrimae fidei («utmost good faith») at forsikringsdekningen ble suspendert.

Reglen «uberrimae fidei» krever at den sikrede opplyser forsikreren om alle fakta som kan være av betydning for risikovurderingen.¹⁶⁶ For å finne ut om et faktum er av en slik karakter at den skal opplyses om, skal man stille spørsmålet om opplysningen er egnet til å påvirke forsikrerens avgjørelse i å akseptere risikoen¹⁶⁷. Hvilken hensikt som ligger bak handlingen som forårsaker bruddet er uten betydning.¹⁶⁸ Et warrantybrudd vil automatisk føre til at forsikringsdekningen suspenderes etter regelen om uberrimae fidei ettersom en warranty er sentral ved forsikrerens risikovurdering. I dommen hadde operatøren av skipet henholdsvis brutt tre warranties. Båten var ikke sjødyktig, kapteinen hadde ikke lisens og det var for mange mennesker om bord i båten. Grunnen til at assurandøren påberopte brudd på den føderale ulovfestede regelen om utmost good faith, og ikke warrantybrudd, var at et

¹⁶⁴ Schoenbaum (1999) s. 128.

¹⁶⁵ *Chambers v. Joshua Marine, Inc.* 430 F. Supp. 2d 580.

¹⁶⁶ *Sun Mutual Insurance Co. v. Ocean Insurance Co.*, 107 U.S. 485.

¹⁶⁷ *Ibid* s. 510.

¹⁶⁸ *Ibid* s. 510.

warrantybrudd i Louisiana kun fører til at dekningen suspenderes dersom det også foreligger svik hos sikrede.¹⁶⁹

Den statlige domstolen i Louisiana kom imidlertid til at den føderale reglen om uberrimae fidei ikke kom til anvendelse i Louisiana. De henviser til dommen *Albany Ins. Co. v. Anh Thi Kieu* som sa at «the interpretation of a contract of marine insurance is - in the absence of a specific and controlling federal rule - to be determined by reference to [the] appropriate state law». Problemstillingen var etter dette om uberrimae fidei kunne anses som en føderal regel som måtte respekteres av delstaten. Domstolen kom til at regelen om duty of utmost good faith ikke var en dypt forankret føderal regel som måtte følges av delstatene. Dette innebar at Louisiana Revised Statute 22:619(a) kom til anvendelse, og at et warrantybrudd dermed bare kunne føre til at forsikringsavtalen ble suspendert dersom sikrede også hadde hatt til hensikt å bedra forsikreren. Dette i motsetning til den føderale regelen uberrimae fidei, hvor det er tilstrekkelig for suspensjon at en warranty er brutt.¹⁷⁰ En norsk P&I assurandør vil med andre ord ikke kunne påberope seg læren om «uberrimae fidei» etter Louisianas rett.

3.5.3.2 *Warranty*

En warranty er en lovnad fra den sikrede om at noe vil eller ikke vil inntreffe, om at noe skal oppfylles eller om at et faktisk utsagn er sant.¹⁷¹ Også i amerikansk rett skiller man mellom uttrykkelige warranties (express warranties) som man finner i forsikringsavtalen og implisitte warranteis (implied warranties) som er slått fast i praksis.

Ved brudd på en warranty tyder rettspraksis fra Louisiana på at man vil anse forsikringsdekningen som suspendert så lenge warrantybruddet varer,

¹⁶⁹ Louisiana Revised Statute 22:619(a).

¹⁷⁰ *Chambers v. Joshua Marine, Inc.*, 430 F. Supp. 2d 580. Se s. 585.

¹⁷¹ British Marine Insurance Act 1906, § 33(1) referert til i: LeBreton (2001) side 142.

og at forsikringen fortsetter så snart bruddet er rettet opp.¹⁷² Det er videre antakeligvis ikke et krav om årsakssammenheng mellom warrantybruddet og den skade som har oppstått. Dette kom frem i dommen *Graham v. Milky Way Barge, Inc.* hvor 5th Circuit Court of Appeal sa at det er irrelevant i hvilken grad bruddet på en warranty øker sannsynligheten for den ulykke som er inntruffet¹⁷³. Domstolen nektet her en jack-up oljerigg dekning under en P&I og en kaskoforsikring, ettersom riggen hadde jobbet utenfor de geografiske grenser som forsikringene oppstilte. I dommen *Than H. Long Partnership v. Highlands Ins. Co.*¹⁷⁴ krevde imidlertid en kaskoforsikring at skipseieren hadde en skrogrunding alarm («high water bilge alarm»). Mens båten var ute og fisket sank den, og forsikringsselskapet nektet å betale fordi alarmen ikke hadde vært på plass. 5th Circuit Court of Appeals sier her at det må være årsakssammenheng mellom warrantybruddet og tapet for at assurandøren skal kunne nekte dekning. Noe som strider med all tidligere praksis fra Louisiana. Dette innebærer at det må sies å være usikkert om det kreves årsakssammenheng for å kunne påberope seg et warrantybrudd i Louisiana.¹⁷⁵

Dommene over viser imidlertid at i den grad en warranty anses å være brutt etter amerikansk rett, vil assurandøren kunne innvende dette overfor direktekravshaveren. Til forskjell fra engelsk rett må det imidlertid også foreligge sviks hensikt for at et warrantybrudd etter retten i Louisiana får betydning.

¹⁷² *Graham v. Milky Way Barge, Inc.*, 824 F.2d 376.

¹⁷³ *Ibid.*

¹⁷⁴ *Than H. Long Partnership v. Highlands Ins. Co.*, 32 F. 3d 189.

¹⁷⁵ Schoenbaum sier for USA generelt at: «...U.S. law on this issue is varied and unpredictable in relation to English law». Se Schoenbaum (1999) s. 155.

3.6 Sammenfatning av direktekravsadgangen ved frivillige forsikringer

Oppgavens drøftelser viser at hvilket rettsystem som har de mest fordelaktige direktekravsreglene når sikrede er insolvent, varierer med skaden og parten. For en P&I assurandør vil det være best å få saken dømt etter engelsk rett. Her vil man kunne beholde de aller fleste forsikringsrettslige og erstatningsrettslige innsigelsene ved et direktekrav. I tillegg vil man kunne basere seg på læren om uberrimae fidei.

Hvilket rettssystem som er mest fordelaktig for en skadelidt vil variere med situasjonen og hvilke innsigelser assurandøren kan komme til å gjøre gjeldende. I både Norge og Louisiana vil man som skadelidt generelt sett stå sterkere enn i England og Russland. Grensen for lovlige og ikke lovlige innsigelser er imidlertid ikke like klar i Louisiana som i Norge, og kan føre til at domstolene vil kunne gå langt i å begrense P&I assurandørens innsigelser dersom de rette forhold og hensyn foreligger. De uklare reglene kan imidlertid tenkes å også komme P&I assurandøren til fordel. For eksempel har en assurandør i visse tilfeller mulighet til å innvende at de ble notifisert for sent etter at forsikringstilfellet inntraff. Dette vil man ikke kunne gjøre i Norge.

I norsk rett vil skadelidte kunne stå sterkere enn i Louisiana dersom det ikke foreligger årsakssammenheng mellom den intrufne skaden og warrantybruddet. Innsigelser basert på et slikt grunnlag kan som sagt bli avskjært av avtl. § 36 etter norsk rett, mens det i Louisiana er mer usikkert hvilken betydning manglende årsakssammenheng vil ha for en warranty-innsigelse. Videre, vil en P&I assurandør etter norsk rett kunne påberope den erstatningsinnsigelse at sikrede skadevolder for eksempel var sinnssyk i handlingsøyelikkhet, og dermed ha krav på redusert ansvar etter skadeerstatningsloven § 1-3. I Louisiana vil dette bli ansett som en personlig innsigelse som ikke kan påberopes av assurandøren. I Norge foretar man ikke et skille mellom vanlige og personlige erstatningsrettslige innsigelser, noe som fører til at forsikringselskapet vil kunne påberope de samme

erstatningsrettslige innsigelsene som skadevolder. Assurandøren har derfor på dette området en større beskyttelse i Norge enn i Louisiana.

Hva gjelder Russland har vi sett at det mest sannsynlig ikke vil være fordelaktig for en skadelidt å få saken dømt under russisk rett, med mindre det gjelder en skade som sikrede er lovpålagt å ha tvungen ansvarsforsikring for.

4 Jurisdiksjon

Den første problemstillingen som oppstår ved et direktekravstilfelle er hvilke domstoler som har jurisdiksjon¹⁷⁶ til å behandle tvisten. Svaret på dette spørsmålet er avgjørende for hvor man kan anlegge et søksmål, og kan videre ha stor betydning for hvilke direktekravsregler som kan komme til anvendelse. I dette kapittelet blir derfor målet å finne ut når domstolene i henholdsvis Norge, England, Russland og Louisiana har jurisdiksjon til å dømme i en direktekravsvist. Dette vil igjen vise hvilken anledning partene har til å forumshoppe, og på den måten påvirke hvilket lovvalg som vil komme til anvendelse. Lovvalget vil som vi har sett over ha stor betydning for hvilken direktekravsadgang skadelidte har, og for hvilke innsigelser P&I assurandøren kan gjøre gjeldende mot direktekravet.

4.1 Når har norske og engelske domstoler jurisdiksjon?

4.1.1 Luganokonvensjonen

Innenfor Europa har man særlig tre regelsett som kan komme til anvendelse ved spørsmålet om jurisdiksjon i direktekravssaker; Luganokonvensjonen, Brussel-forordningen og Brusselkonvensjonen av 1968. Brussel-

¹⁷⁶ Med jurisdiksjon menes her domskompetanse. Spørsmålet er om en domstol har kompetanse til å dømme i en direktekravsvist.

forordningen trådte i kraft i mars 2002, og er bindende for alle stater i EU, unntatt Danmark. Brussel-forordningen får anvendelse der hvor den saksøkte har domisil innenfor territoriet til en stat forpliktet av forordningen, eller hvor art. 22 eller 23 anviser til domstolene i en slik stat.¹⁷⁷ Luganokonvensjonen får anvendelse når saksøkte har domisil i en luganostat,¹⁷⁸ eller når art 16 eller 17 av konvensjonen henviser til domstolene i en slik stat. 1968 konvensjonen får anvendelse dersom saksøkte har domisil i Danmark eller art 16 eller 17 henviser til den danske domstolen.

Generelt kan det sies at forordningen og konvensjonene får anvendelse i de tilfeller hvor den saksøkte har domisil i en forordnings- eller konvensjonsstat. Hvor saksøker kommer fra er i utgangspunktet uten betydning.¹⁷⁹ Norge og England er begge medlemmer av Luganokonvensjonen.¹⁸⁰ Luganokonvensjonens regler kommer derfor til anvendelse når en norsk P&I assurandør saksøkes, ettersom både Skuld og Gard har domisil i Norge. Dette fremkommer av artikkel 53 (1) i Luganokonvensjonen, som bestemmer at selskapets hovedsete skal være selskapets domisil. For å kunne bestemme hva som skal anses som et selskaps sete må den aktuelle domstolen anvende sin internasjonale privatrett.¹⁸¹ I norsk rett reguleres dette av tvisteloven § 4-4 (3), som sier at virksomheter registrert i Foretaksregisteret har alminnelig verneting på det sted hvor virksomhetens hovedkontor ifølge registreringen ligger. Skuld og Gard er begge registrert i Foretaksregisteret og har sine hovedkontor i Norge.

¹⁷⁷ Brussel-forordningens art. 22 og 23, og konvensjonenes art. 16 og 17 gir regler om eksklusivt verneting og vernetingsavtaler. Disse reglene kan føre til at forordningen eller konvensjonene får anvendelse uten hensyn til hvor saksøkte har bosted.

¹⁷⁸ Luganokonvensjonen art. 54B (2) litra a.

¹⁷⁹ Dicey (2006) s. 321.

¹⁸⁰ Se Luganoloven og Civil Jurisdiction and Judgments Act 1982 § 2 (2).

¹⁸¹ Luganokonvensjonen art. 53.

I engelsk rett reguleres domisilspørsmålet av § 42 i Civil Jurisdiction and Judgments Act av 1982. Denne bestemmelsen sier at et selskaps sete er i det land hvis lov selskapet ble stiftet under, og hvor selskapet har sin registrerte hovedadresse, eller der hvor selskapets har sitt hovedkontor. Skuld og Gard har både sitt hovedsete i Norge og er stiftet under norsk lov. Etter engelsk rett anses altså Norge for å være hjemstedet til disse P&I assurandørene. Dette innebærer at dersom man saksøker en norsk P&I assurandør i enten Norge eller England, er det Luganokonvensjonen som eventuelt kommer til anvendelse på søksmålet.¹⁸²

Det fremgår av juridisk teori, og av Lugano-konvensjonens fortale, at konvensjonen kun kan anvendes på internasjonale tvister som har tilknytning til konvensjonsstatene.¹⁸³ Saken må altså ha internasjonal tilknytning, ellers vil de ordinære nasjonale jurisdiksjonsreglene komme til anvendelse. Det fremgår videre av Luganokonvensjonens art. 1 at konvensjonen kun får anvendelse på «sivile saker». Man avgrenser her mot offentlig myndighetsutøvelse og forvaltningsmyndighet.¹⁸⁴ EF domstolen har i denne sammenheng gjennom dommen (Sag 814/79) *Netherlands State vs. Reinhold Rüffer* antydnet at Luganokonvensjonen muligens ikke vil få anvendelse dersom en offentlig myndighet ønsker å gå til søksmål, som følge av for eksempel kostnader knyttet til opprensning av forurensningsutslipp eller andre miljøskader fra skip.¹⁸⁵ Hvordan man imidlertid vil se på dette i Norsk rett er ikke avgjort. Høyesterettsdommen *Leros Strength* omhandlet nettopp den situasjon at den norske stat ønsket å kreve erstatning for

¹⁸² Luganokonvensjonen art. 54B (2) litra a.

¹⁸³ Rognlien (1993) s. 105.

¹⁸⁴ *Ibid.* s. 122.

¹⁸⁵ Sag 814/79 *Netherlands State vs. Reinhold Rüffer*, se avsnitt 6 til 16. Her krevde den nederlandske stat erstatning for kostnader knyttet til fjerning av et skipsvrak i en offentlig vannvei. Staten hadde foretatt fjerningen som følge av en internasjonal forpliktelse, og i egenskap av å være den offentlige myndighet som administrerte den offentlige vannveien.

forurensningskostnader direkte av skadevolders P&I klubb. Her berøres problemstillingen og man henviser til Rüffer-dommen. Man velger imidlertid ikke å si noe om hvilken betydning EU avgjørelsen vil ha i den norske saken, og man avviser heller ikke saken på dette grunnlag. Hensynet til forutberegnelighet og enigheten om en mest mulig autonom tolkning av Lugano- og Brusselreglene mellom medlemslandene taler imidlertid sterkt for at også norske domstoler vil følge EU domstolens praksis dersom spørsmålet skulle komme på spissen.

Det bør imidlertid presiseres at det til tross for Rüffer-dommen ikke er helt klart innad i EU når et krav er å anse som sivilt eller offentlig.¹⁸⁶ Utgangspunktet er som i Rüffer at tvister mellom en offentlig og en privat part, hvor den offentlige parten handler som myndighet («exercise of public powers»), faller utenfor Brusselkonvensjonen (og eventuelt Luganokonvensjonen).¹⁸⁷ Det foreligger imidlertid flere dommer fra EF-domstolen som tyder på at man i hvert enkelt tilfelle må foreta en konkret vurdering av i hvilken grad det offentlige organet foretar en «exercise of public powers», og at vurderingstemaet muligens er i endring.¹⁸⁸ Dersom man kommer til at Luganokonvensjonen ikke får anvendelse vil de nasjonale jurisdiksjonsbestemmelsene i henholdsvis Norge og England komme til anvendelse. Hva disse reglene bestemmer skal vi se nærmere på i punkt 4.1.3.

For de tilfeller som faller inn under Lugano-konvensjonen, regulerer dens bestemmelser uttømmende de vernetings spørsmål som faller innenfor konvensjonens anvendelsesområde, jfr. art. 3, og konvensjonen har forrang i den grad dens regler kommer i konflikt med nasjonale regler.¹⁸⁹

¹⁸⁶ Bogdan (2006) s. 37.

¹⁸⁷ Sag 29/76. LTU v. Eurocontrol og Sag 814/79 Netherlands State vs. Reinhold Rüffer.

¹⁸⁸ Sag 172/91. Sonntag v. Waidmann og Sag 266/01. TIARD v. Staat der Nederlanden.

¹⁸⁹ Dette er forutsatt av lovgiver og fremgår av Ot.prp nr. 94 (1991-1992) om lov om gjennomføring i norsk rett av Luganokonvensjonen om domsmyndighet og

Artikkel 7 til 9 i Luganokonvensjonen bestemmer at en forsikrer kan bli saksøkt ved følgende domstoler i direktekravssaker forutsatt at direktekrav er «tillatt»¹⁹⁰:

1. Hvor forsikreren har sitt bosted (domisilprinsippet) (Lugano Art. 8 (1)).
2. Bostedet til forsikringstakeren (Lugano Art. 8 (1) nr.2).
3. Domstolen der hvor skaden skjer (Lugano art. 9).
4. Dersom forsikreren er en koassurandør, kan han bli saksøkt ved den domstolen hvor hovedassurandøren blir saksøkt (Lugano art. 8 (1) nr. 3).
5. Hvor forsikreren har en egen avdeling i et annet land enn der man har hjemstedet sitt, kan dette føre til en annen jurisdiksjon enn hjemstedet (Lugano art. 7 og 5 (5)).

Som vi så over anses Gard og Skuld etter både norsk og engelsk rett for å ha domisil i Norge. Dette betyr at norske domstoler alltid har jurisdiksjon til å dømme i en direktekravssak hvor en av de norske P&I assurandørene saksøkes, og tilfellet reguleres av Luganokonvensjonen. For Englands del innebærer reglene at en engelsk domstol vil ha jurisdiksjon ved et direktekravssøksmål mot en norsk P&I assurandør, dersom sikrede har bosted i England, skadestedet er i England eller P&I assurandøren har et forretningskontor der og tvisten gjelder dennes virksomhet.

I henhold til Luganokonvensjonen art. 12 A kan man ved sjøforsikring også fritt avtale et annet verneting i forsikringsavtalen, enn det som følger av Luganokonvensjonen. Som vi så i drøftelsen i kapittel 3 vil imidlertid norsk

fullbyrdelse av dommer i sivile og kommersielle saker og av Inst. O. nr. 26 (1992-1993) om lov om gjennomføring i norsk rett av Luganokonvensjonen om domsmyndighet og fullbyrdelse av kommer i sivile og kommersielle saker. Se også Rognlien (1993) s. 109.

¹⁹⁰ Se artikkel 10 (2). Hva som ligger i at direktekrav må være «tillatt» vil bli drøftet i punkt 4.1.2.

rett mest sannsynlig ikke akseptere slike avtaler i den grad de er til hinder for saksøkers direktekravsadgang.¹⁹¹

I henhold til Luganokonvensjonens art. 57 viker jurisdiksjonsbestemmelsene i Luganokonvensjonen for jurisdiksjonsbestemmelser i andre konvensjoner. Eksempler på slike konvensjoner som Norge og England er medlem av er CLC konvensjonen og Bunkerkonvensjonen. Sjøloven kapittel 10 og MSA §§ 152 til 171 har her, som vi så i oppgavens kapittel 2, særlige bestemmelser om direktekrav ved oljesølskader. Av relevans for jurisdiksjonsspørsmålet er at en norsk eller engelsk domstol kun har jurisdiksjon til å dømme etter disse reglene dersom forurensningsskaden er oppstått i hjemlandet eller i hjemlandets økonomisk sone, eller dersom tiltak er foretatt for å avverge eller begrense forurensningsskade i hjemlandet eller i den økonomiske sonen.¹⁹² Etter at Bunkerskonvensjonen trådte i kraft 21. november 2008 gjelder samme regel som over for bunkeroljesøl.¹⁹³ Dette innebærer at dersom det for eksempel har skjedd et oljesøl i England kan man ikke saksøke den norske P&I assurandøren i Norge for forurensningsskaden, til tross for at dette ville vært mulig etter Luganokonvensjonen.

4.1.2 Er direktekrav «tillatt» etter Luganokonvensjonen art. 10 (2)?

For å finne ut hvilket land som har jurisdiksjon over et direktekravsspørsmål etter Luganokonvensjonen må man som sagt finne ut om det er «tillatt» å gå til direktekrav i den lov som domstolen i forumlandet velger å anvende, jfr.

¹⁹¹ Problemstillingen vil være aktuell for eksempel der hvor Skuld eller Gard, etter at skadeforholdet har inntrådt, inngår en vernetingsavtale med sikrede.

¹⁹² Sjøloven § 203 og MSA § 166.

¹⁹³ Sjøloven § 189 og MSA § 166.

Lugano art. 10 (2).¹⁹⁴ Ved denne problemstillingen har det vært stilt spørsmål ved hva som menes med «tillatt» eller «permitted». ¹⁹⁵ Er det nok at det foreligger en generell adgang til direktekrav i den valgte loven, eller må man lese vilkåret som et krav om at det må være anledning etter den valgte rett å gjøre gjeldende et direktekrav i det konkrete tilfellet?

Ordlyden tilsier at begge løsninger er mulige, og EF domstolen har etter min kunnskap ikke direkte tatt stilling til spørsmålet. I Jenard-rapporten står det heller ikke noe uttrykkelig om problemet. Rapporten henviser imidlertid til at det er hjemmel for direktekrav i Belgia, Frankrike og Luxemburg, og at i Tysk og Nederlandsk rett er direktekrav tillatt ved obligatorisk forsikring.¹⁹⁶ Det at man i rapporten henviser til hvilke land som har en generell direktekravsadgang, kan tyde på at man i rapporten ikke har ansett det nødvendig å påvise en direktekravsadgang for hvert enkelt tilfelle.

Norsk Høyesterett berørte problemstillingen så vidt i Leros Strength dommen, men valgte å ikke ta stilling til spørsmålet ettersom vurderingsgrunnlaget var for tynt.¹⁹⁷ I den danske dommen Securitas Bremer foretar imidlertid domstolen en drøftelse av om direktekrav er tillatt i det konkrete tilfellet, ved vurderingen av om den danske domstolen har jurisdiksjon etter 1968 konvensjonen. Domstolen tolker med andre ord bestemmelsen slik at *lex causae* (det lands rett som er valgt) må gi adgang til direkte søksmål i det konkrete og aktuelle søksmålet, for at reglen i art 11 (2) skal kunne få anvendelse.¹⁹⁸

¹⁹⁴ At man her skal vurdere om direktekrav er tillatt etter den valgte rett kommer frem av Jenard-rapporten. Denne forståelsen legges også til grunn i Leros Strength dommen Rt. 2002 s. 108 se s. 185. Dette innebærer at man først må foreta et lovvalg før man kan finne ut om domstolen har jurisdiksjon etter Lugaonkonvensjonen.

¹⁹⁵ Johansson (2003) s. 159 og Rt. 2002 s. 180 se s. 186.

¹⁹⁶ Jenard-rapporten Nr. C59/32.

¹⁹⁷ Rt. 2001 s. 180 se s. 186.

¹⁹⁸ ND. 2001 s. 95, se Landsrettens begrunnelse og resultat.

Det finnes imidlertid reelle hensyn som taler for at vilkåret kun bør anses å kreve en generell adgang til direktekrav i nasjonal lovgivning. Dersom man krever en konkret adgang, vil dette innebære at man må foreta en fullstendig vurdering av sakens problemstilling før man finner ut av om domstolen har jurisdiksjon. De ekstrakostnader som en slik regel vil påføre partene taler for at reglen ikke bør tolkes slik. Videre vil en slik regel føre til at engelske domstoler som kommer til at engelsk rett får anvendelse, så og si aldri vil kunne få jurisdiksjon ved en internasjonal direktekravstvist når sikrede er insolvent, selv om assurandøren er engelsk. Dette fordi «pay-to-be-paid» klausulen, som man finner i de fleste P&I regler, aksepteres i engelsk rett og fører til at direktekrav ikke er mulig i de aller fleste tilfeller.¹⁹⁹ Dette fremstår som en lite rimelig løsning.

Som det fremgår av drøftelsen over er det ikke klart hva som vil bli løsningen dersom spørsmålet kommer på spissen. Ettersom både engelsk og norsk rett (jfr. oppgavens kapittel 2 og 3) åpner for en direktekravsadgang, vil domstoler som velger å anvende engelsk eller norsk rett ha jurisdiksjon om det kun er en generell adgang som kreves. Mens bare de domstoler som anvender norsk rett vil ha jurisdiksjon dersom den andre tolkningen velges. Det at den danske dommen er en underrettsdom, ordlyden i Jenard-rapporten og rimeligheten av at også engelske domstoler bør kunne ha jurisdiksjon ved internasjonale direktekravssaker når sikrede er insolvent, taler imidlertid etter min mening sterkt for at man etter Luganokonvensjonen kun krever en generell adgang til direktekrav i den valgte loven.

4.1.3 Nasjonale jurisdiksjonsregler

Dersom Luganokonvensjonen ikke kommer til anvendelse, for eksempel fordi saken anses å falle utenfor konvensjonens anvendelsesområde, må vi se til de nasjonale jurisdiksjonsreglene i henholdsvis England og Norge for å finne ut når de ulike domstolene har jurisdiksjon ved en direktekravstvist.

¹⁹⁹ Johansson (2004)s. 78.

For Norges del bestemmer Tvistelovens vernetingsregler hvilken internasjonal kompetanse en norsk domstol har hvor internasjonale konvensjoner, slik som Luganokonvensjonen, ikke gjør det.²⁰⁰ Tvistelovens § 4-3 (1) bestemmer at en norsk eller utenlandsk P&I assurandør kan bli saksøkt i Norge ved internasjonale tvister dersom «saksforholdet har tilstrekkelig tilknytning til Norge». Hva dette innebærer må drøftes gjennom en tolkning av den vernetingsbestemmelse som kan være aktuell.²⁰¹ Det presiseres i tvistelovens forarbeider at man ikke kan trekke sikre slutninger om norske domstolars internasjonale kompetanse ut fra vernetingsreglene i tvistelovens kapittel 4.²⁰² Dette fordi disse hovedsakelig er utformet med tanke på hvor i Norge saken kan anlegges. Det påpekes imidlertid av høyesterett i dommen Rt. 1993 s. 44, at norske domstoler i de aller fleste tilfeller vil «være kompetente når vernetings her i landet kan påvises, fordi partene og tvisten har tilknytning til Norge». Dette innebærer for det første at saksøker som utgangspunkt alltid kan saksøke en norsk P&I assurandør i Norge, ettersom Skuld og Gard har sitt hjemting her jfr. tvl § 4-4 (1). Dette støttes også av Lundgaard (2000) som sier at det «aldri har vært tvilsomt at søksmål kan anlegges ved saksøktets hjemting, uansett om saken for øvrig er av internasjonal karakter».²⁰³ Videre innebærer dette at en utenlandsk P&I klubb mest sannsynlig vil kunne bli saksøkt i Norge hvor skaden oppstod, eller virkningen av den inntraff eller vil kunne inntreffe i Norge jfr. § 4-5

²⁰⁰ Lundgaard (2000) s. 46.

²⁰¹ Rt. 1993 s. 44 se s. 49. Dommen gjaldt tvistemålsloven av 1915 (Lov om rettergangsmåten for tvistemål (tvistemålsloven) 13.08.1915 nr. 6). Forarbeidene til den nye tvistelovens § 4-3 (1) (NOU-2001-32 B, Rett på sak, § 4-2) gir imidlertid uttrykk for at bestemmelsen ikke er en endring av rettstilstanden som gjaldt før tvisteloven trådte i kraft. Dette tilsier at eldre rettspraksis fortsatt har relevans.

²⁰² NOU-2001-32 B, Rett på sak, § 4-2.

²⁰³ Lundgaard (2000) s. 47.

(3). Videre vil en norsk domstol har domsmyndighet jfr. § 4-5 (9) dersom saksøkerens alminnelige verneting er i Norge.²⁰⁴

Dersom et direktekrav anses å falle utenfor Luganokonvensjonens anvendelsesområde, vil en engelsk domstol kunne ha jurisdiksjon etter reglene i Civil Procedure Rules 1998 eller Companies Act 1985.²⁰⁵ En engelsk domstol vil imidlertid, jfr. reglene i Arbitration Act (1996) § 9, være forpliktet til å stanse et direktekravssøksmål mot en norsk P&I assurandør dersom en av partene ber om det. Dette fordi voldgiftsklausulen i forsikringsreglene til Gard og Skuld bestemmer at alle forsikringstvister skal løses ved voldgift i Oslo. Ettersom det må forutsettes at P&I assurandørene vil forsøke å håndheve forsikringsavtalen i sin gjeldende form, vil det falle utenfor oppgavens rammer å gå nærmere inn på de engelske nasjonale jurisdiksjonsreglene.

4.2 Når har russiske domstoler jurisdiksjon?

I Russland har man i dag to domstoler som håndterer sivile og kommersielle tvister. Disse er den ordinære domstolen og forretningsdomstolen²⁰⁶. Begge domstolene har sine egne jurisdiksjonsbestemmelser.

Hva som imidlertid skal behandles i forretningsdomstolen og hva som skal til den ordinære domstolen, er noe uklart. I henhold til forretningsprosedyrekodeksen har denne domstolen saklig jurisdiksjon over «økonomiske tvister og andre saker knyttet til utøvelsen av forretningsvirksomhet og annen økonomisk aktivitet» (art. 27 (1)). Forretningsdomstolen behandler altså saker hvor juridiske personer og forretningsmenn med egen forretningslisens, men som ikke driver gjennom en juridisk person, er parter. I saker hvor det åpnes for det i henhold til føderal lov eller

²⁰⁴ NOU-2001-32 B punkt. 4.4.3.3.

²⁰⁵ Clarkson (2006) s. 87.

²⁰⁶ Den kommersielle (forretnings-) domstolen kalles «arbitraznyj sud», og må ikke forveksles med voldgiftsdomstoler som kalles «treteiskii sud» på russisk.

kodeksen, kan den russiske føderasjon, og andre statlige og lokale enheter også være part (art. 27 (2)). Den kommersielle domstolen behandler også saker hvor partene er russiske og utenlandske juridiske eller fysiske personer eller internasjonale organisasjoner (art. 27 (5)). Dette innebærer at flere av de sakene en P&I assurandør kan komme opp i ved direktekravssaker kan falle inn under den saklige jurisdiksjonen til forretningsdomstolen.

Sivilprosedyrekodeksen bestemmer at de ordinære domstolene skal behandle saker som omhandler sivilrett, familie, arbeid, bolig, land, miljø og andre forhold, hvor en av partene er individer, organisasjoner, føderale eller lokale organer (art. 22 (1)). De kan også behandle saker hvor en part er utenlandsk (2), men ikke når føderal eller konstitusjonell lov gir forretningsdomstolen eksklusiv jurisdiksjon på området (3). Dersom saken er knyttet til forhold som taler for at begge domstolene har jurisdiksjon, så skal den ordinære domstolen ha jurisdiksjonen (4).²⁰⁷ Dette innebærer at i den grad det er personlig skadelidte som går til sak mot assurandøren, eller saken gjelder miljøskade, så vil den ordinære domstolen ha jurisdiksjon.

Etter det vi har sett over, vil begge domstolene kunne ha saklig kompetanse over tvister som en norsk P&I assurandør kan bli berørt av. Problemstillingen i det følgende blir når de to domstolene har stedlig jurisdiksjon til å dømme i en sak hvor skadelite ønsker å saksøke en norsk P&I assurandør. Den russiske sivilprosedyrekodeksen artikkel 402 regulerer når den alminnelige domstolen har stedlig domskompetanse i en tvist hvor en av partene er utenlandske. Domstolen kan ta opp til behandling en sak med en utenlandsk saksøkt blant annet hvor (bare de relevante reglene er nevnt): (1) den saksøkte har tilholdssted, avdeling eller representasjonskontor i Russland (Skuld har representasjonskontor i Russland), (2) den saksøkte har eiendom i Russland, (3) den skadede er en forsørger som er skadet i Russland eller som bor i Russland, (4) søksmålet stammer fra skade på eiendom som er inntruffet i Russland, eller (5)

²⁰⁷ Oda (2007) s. 36.

søksmålet stammer fra en kontrakt som helt eller delvis skulle oppfylles i Russland.

Den russiske forretningsdomstolen reguleres av forretningsprosedyrekodeksen. Lovens kapittel 5 bestemmer når denne domstolen har stedlig jurisdiksjon til å dømme i en sak hvor en av partene ikke er fra Russland (som for eksempel en norsk P&I assurandør). Forretningsdomstolen har kompetanse til å dømme i økonomiske saker og andre saker knyttet til utøvelsen av næringsvirksomhet, hvor en av partene er utenlandsk, når: (1) den saksøkte har oppholdssted, eiendom, avdeling eller representasjonskontor i Russland; (2) konflikten har opprinnelse fra en kontrakt som har eller skulle ha blitt oppfylt i Russland; (3) kravet gjelder skade på eiendom og har opprinnelse fra en skadehandling eller begivenhet som tok sted eller hadde opprinnelse i Russland; (4) eller i andre tilfeller hvor det er nær tilknytning mellom den rettslige tvisten og territoriet til den Russiske Føderasjon. Som man ser har en saksøker ganske vide muligheter for å kunne gå til sak i Russland mot en norsk P&I assurandør, forutsatt at skaden eller skadelidte har tilknytning til den Russiske Føderasjon. Skuld har i tillegg et eget representasjonskontor i Russland²⁰⁸, noe som innebærer at en russisk domstol alltid vil ha stedlig domsmyndighet i en sak hvor Skuld er saksøkt.

4.3 Når har Louisianas domstoler jurisdiksjon?

4.3.1 Utgangspunktet

Både føderal- og delstatsdomstoler har sammenfallende saklig og stedlig jurisdiksjon ved maritime krav som en følge av loven «saving to suitors

²⁰⁸ www.skuld.no

clause». ²⁰⁹ Saksøker kan med andre ord selv velge om han vil anlegge sitt maritime erstatningssøksmål i en statlig eller føderal domstol. ²¹⁰

Hver delstat har sitt eget domstolssystem. Systemet består som regel av en førsteinstans som gjerne kalles «superior», «district», «circuit courts» eller «courts of common pleas». Videre har mange delstater en anke-domstol som er neste trinn i domstolshierarkiet. Disse kalles ofte «courts of appeal» eller «appellate courts». Øverst har alle stater en høyesterett som gjerne kalles «supreme court» og noen steder også «court of appeal». ²¹¹

De føderale domstolene består av tre nivåer. «The district courts», «the courts of appeals» og «the Supreme Court». Distrikt domstolene («The district court») behandler både sivile og strafferettslige spørsmål, inkludert sjørettslige saker. Det finnes omtrent 90 distrikt domstoler spredt utover de 50 statene og Washington DC. Videre finnes det 13 anke-domstoler («court of appeal»). 5th Circuit Court of Appeal kalles den føderale anke-domstolen som har jurisdiksjon over Louisiana. På toppen har man den amerikanske høyesterett («the Supreme Court») som har 9 medlemmer. ²¹² Den føderale høyesterett er den høyeste anke-domstolen for det føderale systemet, men har også en viss mulighet til å se på saker fra statenes domstoler. Det er imidlertid bare en liten andel av den totale mengden føderale og statlige saker som faktisk blir behandlet i høyesterett.

Louisianas direktekravsregel (LSA-R.S. 22:655) gir en saksøker en rett til å gå til sak direkte mot assurandøren, forutsatt at den forsikrede skade er inntruffet i staten eller forsikringen er inngått eller levert der. Bestemmelsen er imidlertid ingen jurisdiksjonsbestemmelse, og man må derfor først se om Louisianas domstoler har jurisdiksjon før man kan anvende direktekravs-instituttet. ²¹³

For at en føderal eller statlig domstol i Louisiana skal kunne ha stedlig jurisdiksjon over et søksmål mot en norsk P&I assurandør, må det foreligge

²⁰⁹ 28 USC §1333.

²¹⁰ Dodson (2006) s. 2.

²¹¹ Farnsworth (1996) s. 38.

²¹² Farnsworth (1996) s. 39.

²¹³ Jones v. MFA Mutual Insurance Company et al. 398 So.2d 10, og First Guaranty Bank of Hammond v. Attorneys Liability Assurance Sociaety, LTD., 515 So.2d 1080.

en delstatlig lovregel som gir domstolen en slik kompetanse. I tillegg må utøvelsen av en slik jurisdiksjon ikke være i strid med «the traditional notions of fair play and substantial justice», jfr. det fjortende amendment i den amerikanske grunnloven om rettferdig rettergang (due process).²¹⁴ Louisianas «long-arm statute» (La.R.S. 13:3201 B) bestemmer at statlige og føderale domstoler i Louisiana skal ha en jurisdiksjon som er sammenfallende med de rammer som oppstilles i det fjortende amendment i den amerikanske grunnloven. Dette innebærer at for å finne ut om domstolene i Louisiana har stedlig jurisdiksjon over et søksmål mot en norsk P&I assurandør, må man vurdere om en slik jurisdiksjon i det konkrete tilfellet vil være i strid med kravet om rettferdig rettergang (due process) i den amerikanske grunnloven.

Den gjennomgående problemstillingen ved en slik due prosess analyse, er å avgjøre om en saksøkt utenlandsk part med rimelighet måtte forvente å kunne bli saksøkt i forumstaten²¹⁵. Rettferdig rettergang (due process) krever derfor at den saksøkte har «certain minimum contacts with [the forum] such that the maintenance of the suit does not offend 'traditional notions of fair play and substantial justice'»²¹⁶ Man krever altså to ting for at stedlig jurisdiksjon skal foreligge. Saken og saksøkte må for det første ha en viss tilknytning til staten, og det må for det andre ikke være urimelig at personen blir saksøkt i den aktuelle staten. I den første problemstillingen skiller man mellom *generell* og *spesiell* jurisdiksjon, hvor kun en av jurisdiksjonstypene må foreligge for å oppfylle vilkåret om tilknytning. *Generell* jurisdiksjon har man dersom den saksøkte har hatt «continuous and systematic» kontakt med Louisiana. *Spesiell* jurisdiksjon har domstolen dersom søksmålet har

²¹⁴ First Guaranty bank of hammond v. Attorneys liability assurance society, LTD, 515 So2d 1080.

²¹⁵ Pacific Employers Insurance company v. M/T Iver Champion, 1995 A.M.C. 2280. Se s. 2282.

²¹⁶ Guidry v. U.S. Tobacco Co., Inc. (5th Cir. 1999). 188 F.3d 619. s. 624.

oppstått eller kan relateres til en spesiell kontakt som saksøkte har til Louisiana.²¹⁷

I dommen *Pacific v. Iver Champion*²¹⁸ kom Eastern District Court of Louisiana frem til at de hadde *generell* jurisdiksjon over Assuranceforeningen Gard i den konkrete saken. Dette fordi Gard, gjennom sin systematiske og varige kontakt med Louisiana, måtte forutse at de kunne bli gjenstand for søksmål i staten. I vurderingen ble det lagt vekt på at Gard forsikrer selskaper som kan gjøre forretninger i Louisiana, og forsikrer skip som regelmessig opererer i Louisianas farvann. Videre var det av betydning at de har korrespondenter i Louisiana, og har brukt samme advokat i Louisiana ved flere anledninger. At Gards ansatte de siste årene også regelmessig hadde besøkt Louisiana i forretningsøyemed for å vedlikeholde kontakt med forsikringsmeglere, talte også for at Gard hadde tilstrekkelig kontakt med staten. At Gard ikke har kontor eller eiendom i Louisiana, eller at de ikke er registrert eller har lisens til å drive forretninger i Louisiana, var ikke nok til å unngå søksmål i staten.

Dersom assurandøren ikke skulle falle inn under den *generelle* jurisdiksjonen tilser rettspraksis at det skal mye til for at en ansvarsassurandør ikke anses å falle inn under domstolens *spesielle* jurisdiksjon, dersom et erstatningstilfelle oppstår innenfor Louisianas territorium. I saken *Aetna Casualty & Surety Co. v. Continental Western Insurance Co.* ble en domstol i Louisiana ansett for å ha jurisdiksjon over en forsikrer som ikke solgte forsikringer i Louisiana, ikke mottok premie fra noen bosatt i Louisiana, ikke hadde noe eiendom eller eiendeler i staten og som ikke hadde noen kontorer, agenter eller ansatte i Louisiana. Man slo her fast at dersom den forsikrede risiko befinner seg i Louisiana, og den sikrede hadde til hensikt å forsikre seg mot denne risikoen, foreligger det

²¹⁷ *Aetna Casualty & Surety Co. v. Continental Western Insurance Co.* 704 So.2d 900.

²¹⁸ *Pacific Employers Insurance company v. M/T Iver Champion*, 1995 A.M.C. 2280.

tilstrekkelig kontakt med Louisiana.²¹⁹ Dersom man finner at forsikringskontrakten har kontakt med Louisiana, må man se om søksmålet kan sies å ha grunnlag i denne kontrakten. Et direktekrav vil etter amerikansk rett ha dette ettersom direktekravsreglene anses å være en utfylling av forsikringsavtalen.²²⁰

I del to av jurisdiksjonsvurderingen må man finne ut om utøvelsen av jurisdiksjon vil være urimelig, eller om det vil krenke «traditional notions of fair play and substantial justice».²²¹ Her er det særskilt tre momenter som er av relevans: (i) hvilken byrde saksøkte pålegges ved et søksmål i delstaten, (ii) om det er i delstatens interesse å få saken dømt her og (iii) saksøkers interesse i å få saken dømt i staten.²²² I dommen *Pacific v. Iver Champion* påpekes det at dersom skaden har skjedd i Louisiana vil som regel både staten og skadelidte ha sterk interesse i at saken også anlegges der. Gard ville heller ikke lide urimelig mye ettersom de ved flere anledninger har hatt rettssaker i Louisiana. I dommen *Aetna v. Continental* sies det videre at det i utgangspunktet ikke kan anses som urimelig at en forsikrer må forsvare seg i Louisiana når den har gitt en forsikring som er ment for å beskytte mot risiko som kan oppstå i Louisiana. Dommen sier også at Louisiana vil ha en sterk interesse i å gi sine borgere en mulighet til å få dekket sine tap dersom de skulle bli skadelidende av noen som har lov til å drive forretningsvirksomhet i staten.²²³ Likevel er det selvfølgelig mulig at en domstol ikke vil anse seg selv for å ha jurisdiksjon ved et søksmål som er svakt knyttet til staten, til tross for at forsikringstilfellet tok sted på Louisianas territorium. Et eksempel

²¹⁹ Se også *First Guar. Bank v. Attorneys Liability*, 515 So.2d 1080.

²²⁰ *Zimmerman v. International Companies & Consulting, INC.* 107 F.3d 344. Se s. 346.

²²¹ *Pacific Employers Insurance company v. M/T Iver Champion*, 1995 A.M.C. 2280. Se s. 2285.

²²² *Asahi Metal Industry v. Superior Court*, 480 U.S. 102. Se s. 113.

²²³ *Aetna Casualty & Surety Co. v. Continental Western Insurance Co.* 704 So.2d 900.

her kan være en ulykke i Louisianas territorialfarvann hvor alle parter er utenlandske.

Utenlandske sjømenn som arbeider på skip involvert i olje og gassrelaterte tjenester på kontinentalsokkelen til andre stater enn USA, kan som utgangspunkt ikke gå til sak ved amerikanske domstoler, verken statlige eller føderale jfr. 46 U.S.C. § 30105. Et unntak fra denne reglen har man når sjømannen godtgjør at han ikke har noen rettsmiddel under jurisdiksjonsstatens lovgivning, eller lovgivningen i staten hvor han er borger eller har bosted.

4.3.2 Forum Non Conveniens

Til tross for at man over skulle komme til at en domstol i Louisiana har jurisdiksjon ved en direktekravstvist, vil en norsk P&I klubb likevel kunne forsøke å få flyttet saken til en annen jurisdiksjon gjennom reglene om Forum Non Conveniens.²²⁴ Reglene om Forum Non Conveniens gjør at en domstol kan avvise en sak når tilknytningen til domstolslandet er rent tilfeldig, og saken mer naturlig hører hjemme ved domstolene i et annet land.²²⁵ Dette i motsetning til en norsk domstol, som må realitetsbehandle alle de saker som har verneting i Norge.

Skulle man komme frem til at en domstol i Louisiana har jurisdiksjon, kan den saksøkte P&I assurandøren altså forsøke å få saken avvist eller flyttet ved å bevise at det finnes et forum som er bedre egnet for saken. I det føderale systemet reguleres dette av 28 U.S.C. § 1404. Lovregelen gjør at en domstol kan overflytte et krav fra et føderalt juridisk distrikt til et annet.²²⁶

²²⁴ Også England har reglen om Forum Non Conveniens. Det faller imidlertid utenfor oppgavens rammer å gå inn i en nærmere drøftelse av de engelske reglene på dette området ettersom man i England, for de tilfeller oppgaven berører, vil komme til at saken skal sendes til voldgift i Norge på grunn av voldgiftsklausulen i P&I reglene.

²²⁵ Lundgaard (2000) s. 33.

²²⁶ Av plasshensyn vil jeg kun se på muligheten for å få flyttet saken til et av de andre landene oppgaven omtaler.

Loven får imidlertid ikke anvendelse på de tilfeller hvor det alternative forumet ligger utenfor USA. Denne problemstillingen er berørt i høyesterettssaken *Gulf Oil Corp. v. Gilbert*.²²⁷ Dommen sier at man ved forumspørsmålet skal se på tilgjengeligheten av et alternativt forum, hvilke private interesser som foreligger²²⁸ og hvilke offentlige interesser²²⁹ som foreligger, og at det skal mye til før man endrer på saksøkers valg av forum.²³⁰ Regelen ble ytterligere utviklet gjennom høyesterettsdommen *Piper Aircraft Co. V. Reyno*²³¹, hvor man sa at selv om den materielle retten i den utenlandske domstolen er betydelig mindre fordelaktig for saksøker enn den er i USA, kan domstolen likevel avvise saken gjennom *forum non conveniens*.

Selv om 5th Circuit Courts of Appeals åpner for unntak, vil en amerikansk domstol som utgangspunkt ikke avvise en sak hvor amerikansk materiell rett kommer til anvendelse.²³² I domspraksis og teori fremkommer det også at man i Louisiana anser direktekravsadgangen som en beskytter av særskilt verneverdige hensyn, noe som igjen taler for at Louisianas domstoler antakelig vil strekke seg langt for få jurisdiksjon over direktekravstilfellene. Dette gjelder kanskje særskilt dersom det er borgere av Louisiana som har blitt utsatt for skade. *Forum non conveniens* er likevel i teorien en innsigelse en part kan påberope for muligens å få flyttet saken til en mer fordelaktig stat.

²²⁷ 330 U.S. 501, 67 S.Ct. 839, 91 L.Ed. 1055.

²²⁸ Dette vil si: tilgang til beviskilder, kostnader ved å få tak i villige og uvillige vitner, muligheten for å gå på befaring, og om befaring er aktuelt i det konkrete tilfellet, er valg av forum rimelig overfor saksøkte, hvilken mulighet har man for å fullbyrde dommen, og andre praktiske hensyn. Se *Gulf Oil* dommen s. 508.

²²⁹ Dette vil si offentlige interesser og kostnader knyttet til at saken. Se *Gulf Oil* dommen side 509.

²³⁰ *Gulf Oil Corp. v. Gilbert*. 330 U.S. 501. Se s. 508.

²³¹ 454 U.S. 235. Se s. 247.

²³² *Dodson* (2006) s. 4.

4.4 Sammenfatning av jurisdiksjonsreglene

Drøftelsene over viser at de norske P&I assurandørene Skuld og Gard som utgangspunkt alltid vil kunne bli saksøkt i Norge, ettersom de har domsil her.

Videre har vi sett at en engelsk domstol, innenfor Luganokonvensjonens anvendelsesområde, vil ha de samme jurisdiksjonsreglene som den norske domstolen. Den engelske domstolen vil imidlertid, i de tilfeller hvor en norsk P&I assurandør saksøkes, mest sannsynlig sende saken til voldgift i Norge, som en følge av voldgiftsklausulen i forsikringsvilkårene til Skuld og Gard.

I Russland og USA ser man at det i stor grad er nærheten til den aktuelle staten som avgjør om den nasjonale domstolen har jurisdiksjon. Generelt kan man si at en norsk P&I assurandør, i de fleste tilfeller, kan bli saksøkt i en av de to statene, dersom skaden har skjedd innenfor disse landenes territorium. Dersom den skadelidende er en borger av den aktuelle staten, vil dette også kunne føre til at landets domstol har jurisdiksjon. Skuld vil alltid kunne bli saksøkt i Russland ettersom klubben har et eget representasjonskontor der.

5 Lovvalg

5.1 Introduksjon

Over har vi sett når de ulike landene har jurisdiksjon til å dømme i en direktekravstvist. I dette kapitlet flyttes fokus til hvilket lands lov domstolene i de ulike landene vil anvende ved en slik direktekravstvist. Dette vil være avgjørende for hvilken nasjons direktekravsregler som kommer til anvendelse, og vil derfor være av stor betydning for skadelidtes direktekravsadgang. Innenfor Lugano-området vil lovvalget, som vi har sett, også være avgjørende for om en domstol har jurisdiksjon overhodet.²³³

²³³ Se første avsnitt punkt 4.1.2.

5.2 Lovvalg etter forumstatens internasjonale privatrett

Et lovvalg bestemmes av den internasjonale privatretten²³⁴ til forumstaten. For å finne den lov som skal anvendes på en direktekravstvist, må man derfor først finne hvilken lovvalgsregel forumstatens internasjonale privatrett bestemmer skal komme til anvendelse på direktekravstilfellet.

Lovvalgsvurderingen som foretas etter et lands internasjonale privatrett, kan generelt deles inn i to faser. I første fase må man *kvalifisere* direktekravet. Dette er nødvendig for å finne ut hvilke nasjonale lovvalgsregler som får anvendelse på direktekravet. Som vi skal se vil det være aktuelt å kvalifisere et direktekrav som enten kontraktsrettslig, erstatningsrettslig eller som en selvstendig rettskategori. Dersom man, for eksempel, kommer til at et direktekrav må kvalifiseres som erstatningsrettslig, vil de erstatningsrettslige lovvalgsreglene få anvendelse. I neste fase må man identifisere den lovvalgsregel, innenfor den valgte kvalifiseringsgruppen, som angir hvilket lands lov som får anvendelse. Forutsatt at man kvalifiserer et direktekrav som erstatningsrettslig, vil lovvalgsregelen som utgangspunkt være at skadestedets rett (*lex loci delicti*) skal anvendes på direktekravsspørsmålet. Det lands lov man kommer frem til etter å ha gjennomført disse vurderingene, vil være den valgte lov for direktekravssaken (*lex causae*).

I det følgende vil oppgaven først se på hva det vil si å kvalifisere et direktekrav, og hvilke problemstillinger dette fører med seg. Etter dette vil oppgaven se på hvilke lovvalgsregler i henholdsvis Norge, England, Russland og Louisiana som regulerer direktekravstilfellene.

²³⁴ Et lands internasjonale privatrett er betegnelsen på de regler som bestemmer hvilket lands rett som skal anvendes når det forhold som skal bedømmes har en relevant tilknytning til flere rettssystemer (eller, med andre ord, når det inneholder fremmede elementer). Vurderingen er prejudisiell og den løser ikke realitetsspørsmålet, men peker ut det lands rett der løsningen finnes. Se Lundgaard (2000) s. 19 og 23.

5.2.1 Kvalifikasjonsregler og direktekrav

5.2.1.1 Norske kvalifikasjonsregler

I teorien deler man som sagt lovvalgsreglene inn i ulike grupper, alt etter hvilke rettsområder de kommer til anvendelse på. For eksempel har familieretten andre lovvalgsregler enn erstatningsretten. For å finne ut hvilken lovvalgsregel som kommer til anvendelse på et direktekrav, må man altså finne ut hvilket rettsområde direktekrav sorterer under (kvalifikasjon).²³⁵

Et problem som oppstår ved kvalifikasjon er hvilket lands rettssystematikk som skal anvendes ved denne sorteringen. Problemet oppstår når man i norsk rett har en annen rettssystematikk enn i det landet, hvis lov, norsk internasjonal privatrett anviser som anvendelig rett (*lex causae*) på tvisten. La oss for eksempel si at en norsk domstol kommer til at tysk rett skal anvendes på en direktekravstvist. Skal den norske domstolen her anvende tysk rettssystematikk, for igjen å kontrollere at riktig kvalifikasjon er foretatt for tvisten, eller kan domstolen holde seg til den norske rettssystematikken?

Grunnlag for en slik kvalifikasjonskonflikt ved direktekravstilfellene finner vi i forholdet mellom Engelsk og Norsk rett. I norsk rett kan man, som vi skal se under, kvalifisere direktekravsspørsmålet som et erstatningsrettslig spørsmål. Noe som medfører at de norske erstatningsrettslige lovvalgsregler kommer til anvendelse. I engelsk rett skal vi imidlertid se at direktekrav kvalifiseres som kontraktsrettslig. Noe som etter norsk rett betyr at man skal anvende andre lovvalgsregler enn ved erstatningstilfellene. Spørsmålet blir om en norsk domstol må ta hensyn til hvordan man kvalifiserer direktekrav i England.

²³⁵ Thue (2002) s. 162.

Utgangspunktet i norsk rett er at man kvalifiserer etter domstolslandets rett (*lex fori*).²³⁶ Som førstvoterende sa i Rt. 1995 s. 1415, så er det *lex fori* som avgjør om rettsforholdet skal reguleres av lovvalgsreglene i kontraktsretten, familieretten eller arveretten. Dette er også internasjonalt det antatte utgangspunkt.²³⁷ En norsk domstol behøver med andre ord ikke å ta hensyn til hvordan man kvalifiserer et direktekrav i England.

Thue mener at man noen ganger likevel må gjøre unntak fra utgangspunktet om at man kvalifiserer etter *lex fori*. For eksempel ved grenseoverskridende deliktserstatning, hvor *lex loci delicti* (skadestedets rett) er *lex causae* (den valgte rett) og hvor man da også bør kvalifiserer etter denne rett (*lex causae*).²³⁸

Dette vil i så fall innebære at dersom skadestedet er i England, og man ved en norsk domstol kommer frem til at Engelsk rett skal komme til anvendelse, vil man muligens måtte kvalifisere direktekravet etter engelsk rett. Direktekravet ville dermed bli ansett som kontraktsrettslig, og man vil måtte anvende de norske lovvalgsreglene for kontrakter.

Utgangspunktet ved kontraktslovvalgsreglene er, som vi skal se, at partene selv kan avtale hvilken lov som skal regulere avtalen. Noe som, jfr. P&I avtalen til Skuld og Gard, vil føre til at norsk rett kommer til anvendelse. Dette til tross for at den norske domstolen i utgangspunktet kom til at Engelsk rett var *lex causae*.

Etter dette kan man som en sammenfatning si at dersom en P&I assurandør saksøkes for en norsk domstol, vil domstolen som et utgangspunkt kvalifisere direktekravet etter norsk rett ved lovvalgsvurderingen. Men, at man muligens kan få et unntak fra denne regelen ved grenseoverskridende skadeerstatning. Om man i norsk rett skal kvalifisere et direktekrav som erstatningsrettslig, forsikringsrettslig eller som en selvstendig rettskategori, vil bli behandlet i punkt 5.2.3.

²³⁶ Rt. 1995 s. 1415. Utenlandsk rett kan imidlertid komme inn som et moment ved kvalifiseringen.

²³⁷ Thue (2002) s. 170.

²³⁸ Thue (2002) s. 174.

5.2.1.2 Engelske kvalifikasjonsregler

I England vil domstolen foreta en konkret vurdering av hvilken lovvalsregel som passer best for det aktuelle tilfellet i henhold til *lex fori*.²³⁹ Dommen *Through Transport Mutual Assurance Association (Eurasia) Ltd v New India Assurance Co Ltd*²⁴⁰ er et eksempel på dette. Her kvalifiserte den engelske domstolen et direktekrav som var basert på finsk lov, og som hadde blitt brakt inn for en finsk domstol mot ansvarsforsikreren til skadevolder, som et kontraktsrettslig krav, uten hensyn til hvordan man kvalifiserte kravet i finsk rett.

5.2.1.3 Russiske kvalifikasjonsregler

Utgangspunktet i russisk rett finner man i art. 1187 i del tre av den russiske sivilkodeksen. Her bestemmes det at man, som i norsk rett, kvalifiserer etter *lex fori*.

5.2.1.4 Kvalifikasjon - Louisiana

I USA er utgangspunktet at man kvalifiserer etter *lex fori*, og direktekrav kvalifiseres som et maritimt krav knyttet til forsikringskontrakten.²⁴¹

5.2.2 Renvoi (tilbakevisning)

Renvoi (eller tilbakevisning) betegner det at den valgte utenlandske rett (*lex causae*), bestemmer at *lex fori* sin rett skal anvendes.²⁴² Et eksempel på dette vil være at norsk internasjonal privatrett gir anvisning på at engelsk rett skal gjelde for direktekravstvisten, mens engelsk internasjonal privatrett

²³⁹ *Through Transport Mutual Assurance Association (Eurasia) Ltd v New India Assurance Co Ltd*. [2005] Lloyd's Rep. 67. (CA) Se avsnitt 56.

²⁴⁰ *Se Through Transport Mutual Assurance Association (Eurasia) Ltd v New India Assurance Co Ltd* [2005] Lloyd's Rep. 67 (CA). Se avsnitt 58 og 59. Referert til i: Dicey (2006) s. 47.

²⁴¹ *Se State Trading Corp. of India, Ltd., v. Assuranceforeningen Skuld*, 921 F.2d 409.

²⁴² Lundgaard (2000) s. 149.

bestemmer at norsk rett skal anvendes. Problemstillingen blir i hvilken grad norsk rett aksepterer en slik tilbakehenvisning (renvoi). Med andre ord, når norsk rett angir at engelsk rett skal anvendes, mener den da både den materielle retten og den internasjonale privatretten (renvoi), eller bare den materielle retten.

Problemstillingen er, som vi skal se nedenfor, relevant for direktekravstiltfellene, ettersom man i Norge, England, Russland og Louisiana kan ha ulike lovvalgsregler for det samme direktekravstilfellet. Et godt eksempel på dette er den situasjon at P&I assurandøren er norsk og skaden skjer i England. Her vil norsk internasjonal privatrett, som utgangspunkt, bestemme at engelsk rett skal gjelde for direktekravstvisten,²⁴³ mens engelsk internasjonal privatrett vil kunne bestemme at norsk rett skal gjelde.²⁴⁴ Problemstillingen blir om en norsk domstol her må ta hensyn til hva engelsk internasjonal privatrett bestemmer.

Norsk rett aksepterer i utgangspunktet ikke renvoi.²⁴⁵ Dette betyr at dersom norsk internasjonal privatrett bestemmer at engelsk rett kommer til anvendelse på en direktekravstvist, vil en norsk domstol ikke behøve å ta hensyn til at engelsk internasjonal privatrett bestemmer noe annet.²⁴⁶ Det er kun den engelske materielle retten som anvendes.

Heller ikke engelsk rett aksepterer renvoi for de tilfeller som er relevante for direktekrav.

²⁴³ Se punkt 5.2.3.3.

²⁴⁴ Se punkt 5.2.4.

²⁴⁵ Rt. 1958 s. 38 (Baltenland). Dommen gjaldt en kollisjon i norsk farvann mellom et tysk og et norsk skip. Ansvarsbegrensningen skulle etter norsk rett bedømmes etter tysk rett. At tysk internasjonal privatrett ved dette spørsmålet henviste tilbake til norsk rett igjen, var uten betydning.

²⁴⁶ Et sted er det imidlertid antatt at man i norsk rett må akseptere viderehenvisning. Dette er når lovvalgsreglene henviser til en føderal stat, som for eksempel USA. For å finne den anvendelige rett må man her anvende de interstatlige lovvalgsreglene. Thue (2002) s. 145.

Engelsk rett godtar renvoi («the foreign court theory») i noen tilfeller, men doktrinen kommer ikke til anvendelse på kontraktsrett eller erstatningsrett, og med det heller ikke på direktekrav. For kontraktsrett slås dette fast av Rom 1 art. 15 (art. 19 ny).²⁴⁷ For tilfeller som faller utenfor denne konvensjonen, slik som forsikringskontrakter, må det antas at den samme reglen gjelder. Dette var løsningen i *Amin Rasheed Shipping Corp v Kuwait Insurance Co.*²⁴⁸ Her sier Lord Diplock i House of Lords at: «It is the substantive law of the country which the parties have chosen as that by which their mutual legally enforceable rights are to be ascertained, but excluding any renvoi, whether of remission or transmission, that the courts of that country might themselves apply if the matter were litigated before them». For erstatningsretten står dette i *Private International Law (Miscellaneous Provisions) Act 1995 s. 9 (5)*. For de tilfeller som faller inn under den nye Rom II forordningen utelukkes også renvoi.²⁴⁹

I Russland reguleres renvoi av artikkel 1190 i sivillovboken, og her bestemmes det at renvoi ikke er tillatt for de tilfeller som er relevante for oppgaven.

I amerikansk rett er det den føderale maritime internasjonale privatrett som får anvendelse på lovvalg for direktekravstilfellene mot en P&I assurandør. I hvilken grad renvoi aksepteres av disse føderale reglene er ikke helt avklart. I *Restatement of Law (Second) of Conflict of Laws (1971) § 8 (1)* er utgangspunktet at renvoi ikke godtas. Man gjør imidlertid unntak fra denne regelen dersom formålet med den aktuelle lovvalsregelen tilsier dette, eller dersom forumet har liten tilknytning til saken og alle andre berørte stater ville vært samstemte i hvilken lov som skulle blitt anvendt. Med andre ord aksepteres renvoi når dette fører til enhetlige avgjørelser.²⁵⁰ Det har imidlertid kommet frem i rettspraksis fra 5th Circuit Court of Appeals,²⁵¹ at den er meget kritisk til å anvende renvoi.²⁵² Dette sett sammen

²⁴⁷ Dicey (2006) s. 1554.

²⁴⁸ *Amin Rasheed Shipping Corp v Kuwait Insurance Co* [1984] A.C. 50, se s. 61-62. Referert til i: Dicey (2006) s. 1554.

²⁴⁹ Rom II art. 24.

²⁵⁰ Thue (2002) s. 130.

²⁵¹ 5th Circuit Court of Appeals er den føderale anke-domstolen for Louisiana.

med utgangspunktet i Restatements of Law (Second), taler sterkt for at renvoi ikke vil være aktuelt ved et direktekravsøksmål for en domstol i Louisiana.

5.2.3 Lovvalg etter norsk rett.

5.2.3.1 Kvalifikasjon av direktekrav i norsk rett.

Problemstillingen i det følgende er hvilket lovvalg en norsk domstol vil foreta på en direktekravstvist. Dette vil være avgjørende for hvilken nasjons direktekravsregler som kommer til anvendelse.

I norsk rett har man både lovfestede og ulovfestede lovvalgsregler. Når og på hvilke tvister de ulike lovvalgsreglene kommer til anvendelse, bestemmes som sagt av hvordan det omtvistede kravet kvalifiseres. Et avgjørende spørsmål for direktekravstilfellene, er i denne sammenheng, om man skal kvalifisere et direktekrav som et erstatningsrettslig eller forsikringsrettslig krav. Dette vil nemlig igjen ha betydning for om man skal anvende erstatningsrettens eller forsikringsavtalens lovvalgsregler ved lovvalget. Problemstillingen er aktuell fordi et direktekrav består av særlig to hovedproblemstillinger. For det første har man spørsmålet om det foreligger ansvar hos skadevolder. For det andre har man spørsmålet om ansvaret skadevolder har pådratt seg er dekket av forsikringen.²⁵³ Dersom hovedvekten legges på spørsmålet om det foreligger ansvar, tilsier dette at lovvalget for direktekravstilfellene vil bli styrt av lovvalgsreglene som er knyttet til ansvarsspørsmålet. Det vil si de erstatningsrettslige lovvalgsreglene eller de kontraktsrettslige lovvalgsreglene (dersom delikt i kontrakt). Dersom man derimot legger hovedvekt på spørsmålet om forsikringskontrakten dekker det aktuelle ansvaret, tilsier dette at

²⁵² Se *Arochem Corp. v. Wilomi, Inc.*, 962 F.2d 496 se side 498; *Brandon v. Denton*, 302 F.2d 404; *Nailen v. Ford Motor Co.*, 873 F.2d 94.

²⁵³ Johansson (2004) s. 74.

forsikringsavtalens lovvalgsregler vil være avgjørende.²⁵⁴ Problemstillingen i det følgende er derfor om man i norsk rett skal klassifiserer et direktekrav som forsikringsrettslig eller erstatningsrettslig. Til slutt vil jeg også se på om et direktekrav muligens må kvalifiseres som et selvstendig krav, uten særskilt tilknytning til forsikringskontraktens eller ansvarsgrunnlagets lovvalgsregel.

Et moment som taler for at direktekrav må anses som forsikringsrettslig finner vi i ordlyden i FAL § 7-6 (4). Denne bestemmelsen sier at selskapet kan gjøre sine innsigelser overfor sikrede gjeldende overfor tredjemann, så lenge innsigelsene ikke knytter seg til sikredes forhold etter at forsikringstilfellet er inntrådt. Dette taler for at skadelidte, ved direktekravstilfellene, trer inn i sikredes krav ved subrogasjon, og at direktekravet dermed også er basert på forsikringsavtalen.²⁵⁵

En gjennomgang av andre bestemmelser i FAL, lovens forarbeider, rettspraksis og teori, tilsier imidlertid at direktekrav bør klassifiseres som erstatningsrettslig. Dette fordi tredjemanns rett til direktekrav etter norsk rett må anses å være hjemlet i forsikringsavtaleloven, og ikke i selve forsikringskontrakten.²⁵⁶ Dette taler for at direktekrav må anses som et erstatningsrettslig krav basert på lov.

FAL § 7-6 (2) tyder blant annet på dette. Dette fordi bestemmelsen gir tredjemann en annen stiling overfor assurandøren, enn den stillingen sikrede hadde. Her står det at dersom assurandøren betaler ut forsikring til tredjemann i strid med forsikringsavtalen, vil dette ikke binde den sikrede og han vil ikke miste sine kontraktsrettslige rettigheter i henhold til bonus eller lignende. Dette tyder på at direktekravet står på egne ben og ikke er et krav overført fra den sikrede.²⁵⁷ § 8-3 gir også assurandøren en smalere

²⁵⁴ Ibid s. 74.

²⁵⁵ Moss (2002) s. 464. Dette poenget trekkes også frem i Rt. 1999 s. 7 på side 11.

²⁵⁶ Moss (2002) s. 463.

²⁵⁷ Moss (2002) s. 464.

motregningsadgang ved direktekrav enn ved andre utbetalingskrav, noe som igjen tyder på at direktekravet må anses som et selvstendig erstatningsrettslig krav.²⁵⁸ Videre åpner § 7-6 (3) opp for at assurandøren kan kreve at skadelidte saksøker sikrede i samme sak hvor assurandøren blir saksøkt. Dette taler igjen for at tredjemann ikke har trådt inn i sikredes krav ettersom han fortsatt kan saksøke sikrede.

Forarbeidene til FAL sier også at det ikke er alle innsigelser fra forsikringsavtalen som kan gjøres gjeldende overfor tredjemann. Dette taler igjen for at skadelidtes direktekrav ikke fullstendig kan anses som basert på forsikringsavtalen.²⁵⁹

I Høyesterett har man også ansett direktekrav for å være atskilt fra sikredes krav mot selskapet. Dette kan ses i dommen Rt. 1999 s. 7. Dommen tar ikke stilling til om direktekrav er å anse som erstatningsrettslig eller kontraktsrettslig, men slår fast at skadelidtes krav mot assurandøren er atskilt fra hans krav mot sikrede, og at foreldelsesfristen må avbrytes særskilt for hver av kravene.²⁶⁰

Ettersom mye av den norske internasjonale privatretten er hentet fra utlandet, og som følge av rettsområdets internasjonale art, vil også utenlandske rettskilder kunne være relevante i kvalifikasjonsdrøftelsen.²⁶¹ I den nye Rom II-forordningen har man i denne forbindelse valgt en mellomløsning. Riktig nok reguleres lovvalget ved direktekrav av en forordning som angår ikke-kontraktuelle krav.²⁶² Likevel vil den skadelidte i utgangspunktet kunne gå til direktekrav mot ansvarsassurandøren, dersom dette er mulig etter enten skadestedets eller forsikringsavtalens rett.²⁶³ Man

²⁵⁸ Moss (2002) s. 465.

²⁵⁹ Moss (2002) s. 464.

²⁶⁰ Moss (2002) s. 465.

²⁶¹ Ibid. s. 87.

²⁶² EC 864/2007 art.18. Lex loci delicti betyr skadestedets rett.

²⁶³ Se art. 4 (1).

sier med andre ord at både de erstatningsrettslig og de forsikringskontraktsrettslige lovvalgsreglene kan komme til anvendelse.

Etter svensk rett er det, før Rom II-forordningen trer i kraft, ganske klart at saken skal vurderes etter den lov som regulerer ansvarsspørsmålet.²⁶⁴ Dette standpunkt blir også støttet av de fleste andre land i Europa.²⁶⁵ Hensynet til en mest mulig unison europeisk internasjonal privatrett taler derfor for at man også i Norge kvalifiserer direktekrav som erstatningsrettslig.

Etter Engelsk internasjonal privatrett har man imidlertid, som sagt, valgt den motsatte løsningen. Også i dansk rett har man et eksempel på at man kvalifiserer direktekravsadgangen som kontraktsrettslig. I dommen *Securitas Bremer* ble dette gjort.²⁶⁶ Saken gjaldt den tyske befrakteren Hübner som påtok seg å frakte tv-apparater for Sherridon fra Hamburg til Moskva. Hübner brukte det danske selskapet Controlo for å foreta den faktiske transporten. Tv-apparatene forsvant i Russland og Sherridon krevde kompensasjon fra Hübner, som igjen krevde kompensasjon av Controlo. Controlo gikk konkurs og Hübner rettet sitt krav mot Controlos tyske ansvarsassurandør. Ettersom det ikke ble ansett godtgjort at tysk rett var blitt avtalt mellom partene av forsikringsavtalen, var det ifølge den danske domstolen klart at dansk rett kom til anvendelse ved direktekravsspørsmålet. Dette fordi artikkel 7 (1) litra a i forsikringsdirektiv 88/357/EF, sier at loven i det medlemsland hvor hovedsete til det forsikrede selskapet ligger skal få anvendelse, med mindre annet er avtalt og dette ikke strider med loven. Det at domstolen her velger å anvende lovvalgsreglene i forsikringsdirektivet på et direktekravstilfelle, betyr at de kvalifiserte direktekravet som forsikrings-

²⁶⁴ Johansson (2004) s. 75.

²⁶⁵ Johansson (2003) s. 155.

²⁶⁶ ND 2001 s. 95, Vestre Landsrett.

kontraktsrettslig. Også Erling Selvig tar til ordet for at lovvalget i forsikringsavtalen bør være avgjørende, ettersom dette vil være «enkler». ²⁶⁷

I Russland vil man også ved frivillig forsikring, som vi så ovenfor, mest sannsynlig basere lovvalget på kontrakten. Her sier man imidlertid at der hvor direktekravet baserer seg på lov, må man anse dette som et separat erstatningsrettslig krav. I Norge vil direktekravet som regel basere seg på FAL, og dette kan, som i Russland, tale for at man må anse direktekravet som et separat erstatningsrettslig krav.

Det som sies over må imidlertid kun betraktes som et utgangspunkt. Det kan tenkes at lovvalgsspørsmålet for direktekrav må vurderes særskilt, og ikke nødvendigvis knyttes opp til lovvalget for forsikringsavtalen eller erstatningskravet. Løsningen kan da bli at man gjennom den individualiserende metode, avgjør lovvalget for direktekrav særskilt. ²⁶⁸ Erling Selvig er av den oppfatning at det er nettopp en slik tredje vurdering Høyesterett tar til orde for i dommen Leros Strength, når domstolen lister opp en rekke momenter som vil være relevante ved den norske lovvalgsvurderingen i direktekravstilfellene. ²⁶⁹

Som en sammenfatning kan det sies at en overvekt av norsk og internasjonal teori og praksis taler for at direktekrav i utgangspunktet reguleres av de erstatningsrettslige lovvalsreglene. En slik løsning vil også være i samsvar med andre europeiske rettssystemer. Men, ettersom det ikke er helt avklart i norsk rett om et direktekrav skal kvalifiseres som en forsikringsrettslig, erstatningsrettslig eller selvstendig rettskategori, vil jeg under drøfte hvilke lovvalsregler som kan komme til anvendelse i alle

²⁶⁷ Selvig (2003) s. xxiv.

²⁶⁸ Lundgaard (2000) s. 264. Det hevdes her at ikke alle sider av saken behøver å avgjøres etter samme lands rett.

²⁶⁹ Selvig (2003) s. xxiii og Rt. 2002 s. 180 se s. 186. Uttalelsene er imidlertid obiter dicta og de er meget generelle.

tilfellene.²⁷⁰ Først vil jeg se på hvilke lovvalgsregler som gjelder dersom man anser direktekrav som knyttet til forsikringsavtalen (forsikringsrettslig). Deretter vil jeg drøfte hvilke lovvalgsregler som vil gjelde dersom direktekrav må anses knyttet til ansvarsgrunnlaget (erstatningsrettslig). Her vil lovvalgsreglene variere i forhold til om ansvaret har grunnlag i kontrakt eller delikt. Til slutt vil jeg se på hvilke lovvalgsregler som vil gjelde for det tilfellet at man anser direktekrav som en selvstendig rettskategori.

5.2.3.2 *Forsikringsavtalens lovvalg er avgjørende*

La oss først se på lovvalgsvurderingen dersom man kvalifiserer direktekrav som et krav knyttet til forsikringsavtalen (forsikringsrettslig). Her kommer forsikringslovvalgsloven til anvendelse. Denne loven bygger blant annet på skadeforsikringslovvalgsdirektivet 88/357/EØF, og lovens § 9 oppstiller et utgangspunkt om at forsikringsavtalen reguleres av retten i det land der risikoen består, dersom sikrede har sitt vanlige bosted eller hovedsete der. Forsikringslovvalgsloven § 9a sier imidlertid at man har avtalefrihet hva gjelder lovvalgsspørsmålet ved ansvarsforsikring for havgående fartøyer og fartøyer på innsjø, elv og kanal. Skuld og Gard bestemmer i sine regler at norsk rett med unntak av forsikringsavtaleloven skal komme til anvendelse på tvister med grunnlag i avtalen, og problemet er da løst.²⁷¹

Her kan man imidlertid stille spørsmål ved om lovvalgs klausulen i Skuld og Gard sine regler fører til at de norske preseptoriske reglene om direktekrav i FAL, ikke kommer til anvendelse. Dette fordi lovvalgs klausulene bestemmer at norsk rett, med unntak av FAL, skal gjelde. I en norsk sak, uten internasjonal tilknytning, vil saken være grei, ettersom

²⁷⁰ Giuditta Cordero Moss er også av den oppfatning at dette ikke er avklart i norsk rett. Moss (2007) s. 707.

²⁷¹ Skuld regel 47.3. og Gard regel 90. Som vi har sett over vil imidlertid FAL § 7-8 være preseptorisk når skadevolder er insolvent. Her vil man ikke i forsikringsavtalen kunne avtale seg bort fra FAL når bakgrunnsretten er norsk.

man i Norge ikke kan avtale seg bort fra preseptorisk rett. Den preseptoriske direktkravsregelen vil altså få anvendelse uansett hvilket lovvalg man har foretatt. Dersom saken imidlertid har tilknytning til utlandet, må vi se på om det ligger utenfor partsautonomien til partene å avtale seg bort fra de preseptoriske reglene i FAL. Problemstillingen er altså om partene av en forsikringsavtale, ved lovvalg, kan velge at kun visse deler av norsk preseptorisk rett skal komme til anvendelse på avtalen. Med andre ord; kan de med en lovvalgs klausul si at norsk rett skal gjelde med unntak av de preseptoriske reglene i FAL?

Man må antakelig her skille mellom valg av bakgrunnsrett, og avvik fra deklarasjonsrett ved avtale. Ved lovvalg velger man hvilken nasjons rett som skal regulere kontrakten. Man vil mest sannsynlig her ikke kunne skape sin egen bakgrunnsrett ved å kombinere deler av ulike regelsett fra ulike land, eller ved å fjerne visse deler av en nasjons rett. Noe som det kan se ut til at Skuld og Gard gjør i sine lovvalgs klausuler. Riktig nok vil man kunne velge at ulike deler av kontrakten skal reguleres av ulike bakgrunnsretter (såkalt «dépeçage»), men her anvender man ikke egenkonstruerte rettssystemer. Rom I konvensjonen er klar på dette punkt. Art. 1 (1) sier at et lovvalg er et valg mellom ulike lands lover. Å skape sin egen bakgrunnsrett, og velge denne for kontrakten, vil med andre ord ikke bli ansett som et lovvalg etter konvensjonen. Denne tolkningen av art. 1 (1) har også kommet til uttrykk i den engelske dommen *Shamil Bank of Bahrain EC v. Beximco Pharmaceuticals*, hvor Court of Appeal slår fast at valg av Sharia-lov ikke er å anse som et godkjent lovvalg etter Rom I konvensjonen, og at man må velge et bestemt lands lov for at det skal kunne anses som et lovvalg.²⁷² Dette innebærer, for engelsk rett sin del, at man vil anse norsk rett som den valgte bakgrunnsretten for forsikringsavtalen, og at de norske preseptoriske direktkravsreglene dermed også vil kunne få anvendelse i England. Den

²⁷² *Shamil Bank of Bahrain EC v. Beximco Pharmaceuticals Ltd.* [2004] 1 W.L.R. 1784, se s. 1798.

internasjonale privatrettens internasjonale karakter taler for at det også må være slik etter norsk rett. Denne løsningen virker også å vær gjeldende rett etter kjøpslovvalgsloven § 3.²⁷³ I juridisk teori finner man også støtte for at partsautonomi må forstås slik at man kun kan velge hele rettsystemer. Det er derfor kun de deklarasjonelle reglene i FAL som man fraviker med lovvalgs-klausulen i Gard og Skuld sine forsikringsvilkår, ikke de preseptoriske.²⁷⁴ Internasjonalt ser man imidlertid en økende støtte for det synspunkt at partene bør ha rett til å velge fritt mellom hvilke regler de ønsker skal få anvendelse på sitt forhold.²⁷⁵

Dersom det ikke er foretatt noe lovvalg i forsikringsavtalen, men man likevel mener at det er den rett som behandler forsikringsavtalen som skal gjelde for direktekravsspørsmålet, så må vi i Norge gå til forsikringslovvalgsloven § 10 som sier at man må foreta en skjønnsmessig vurdering av typen «Irma-Mignon» (den individualiserende metode)²⁷⁶. Dette vil imidlertid for P&I tilfelle ofte ikke være nødvendig, ettersom man som utgangspunkt her har en lovvalgs-klausul i forsikringsavtalen.

5.2.3.3 Ansvarsspørsmålets lovvalg er avgjørende

Dersom man kommer til at direktekrav må kvalifiseres som erstatningsrettslig, må man se på ansvarsgrunnlaget for å finne ut hvilken lovvalgsregel som kommer til anvendelse. Dersom det er snakk om ansvar med grunnlag i kontrakt, vil de norske kontraktsrettslige lovvalgsreglene komme til anvendelse. Dersom ansvaret har grunnlag i delikt utenfor kontrakt, vil man måtte gå til den norske internasjonale erstatningsretten for å finne ut hvilken lov som får anvendelse. Vi skal først se på lovvalget ved ikke-kontraktuelt ansvar. Det tradisjonelle utgangspunkt her er at loven på

²⁷³ Ot.prp. nr. 15 (1963-64) s. 7.

²⁷⁴ Lundgaard (2000) s. 232; Bogdan (2006) s. 122-123. Williams (2008) s. 456. I denne boken, som er en veiledning til Gard sine forsikringsregler, gir man uttrykk for det samme synspunktet.

²⁷⁵ Bogdan (2006) s. 123.

²⁷⁶ Se punkt 5.2.3.5.

det sted der den skadegjørende handling er foretatt (lex loci delicti) er avgjørende, og at denne loven gjelder for alle de erstatningsrettslige spørsmålene.²⁷⁷ Regelen over er imidlertid bare et utgangspunkt, og den individualiserende metode kan bli trukket inn og gi en annen løsning. Dommen Irma-Mignon er et eksempel på dette; hvor to skip kolliderte på britisk territorium, men hvor norsk rett ble anvendt, ettersom begge skip var norske.²⁷⁸

Videre har man i Norges lover særskilte erstatningsrettslige lovvalgsregler, som vil gå foran utgangspunktet over. Forurensningsloven har lovvalgsregler i kapittel 8 for de tilfeller som omhandler erstatningskrav som følge av forurensning.²⁷⁹ I den grad lovvalget for direktekrav styres av lovvalget for ansvarsspørsmålet, vil lovvalgsreglene i forurensningsloven være bestemmende for de direktekrav som oppstår med grunnlag i forurensningskrav omfattet av loven. Dette innebærer at krav som oppstår som følge av forurensningsskade, som har intrådt i Norge eller i Norges økonomiske sone, eller som er forårsaket av hending eller virksomhet på norsk sjø- eller landterritorium²⁸⁰, vil bli regulert av de norske direktekravsreglene i FAL.

Sjølovens regler om passasjerbefordring bestemmer at norsk rett kommer til anvendelse ved innenrikfart, eller ved fart mellom de nordiske land samt for befordring til og fra Norge, Sverige, Danmark og Finland.²⁸¹ Dersom erstatningskravet har hjemmel i disse reglene, innebærer dette at de norske reglene om direktekrav også vil få anvendelse på kravet.

²⁷⁷ Lundgaard (2000) s. 264-265. Moss (2002) s. 471.

²⁷⁸ Rt. 1923 II s. 59 (Irma-Mignon).

²⁷⁹ Gjelder ikke oljesøl og bunkeroljesøl som har egne regler i sjøloven.

²⁸⁰ Forurensningsloven § 54 (1).

²⁸¹ Sjøloven § 430. Lundgaard (2000) s. 235.

5.2.3.4 Kontraksrettslig lovvalg ved godsbefraktning

Dersom man kvalifiserer direktekrav som erstatningsrettslig, kan ansvaret ha grunnlag i kontrakt. Erstatning ved skade på gods, eller krav som følge av forsinket levering, vil kunne være slikt kontraksrettslig ansvar.²⁸² Ifølge det som er sagt over, vil lovvalget knyttet til det kontraksrettslige ansvarsgrunnlaget være bestemmende for direktekravet dersom man kvalifiserer direktekrav som erstatningsrettslig. Lovvalget for det kontraksrettslige ansvarsgrunnlaget vil med andre ord være *lex causae*. Problemstillingen i det følgende blir hvilke lovvalgsregler en norsk domstol vil anvende ved kontraktuelt ansvar.

I norsk sjørett vil de kontraksrettslige lovvalgsreglene variere med hvilken befraktningsform man har valgt. Jeg vil i det følgende se på lovvalget ved konnossementer for å vise hvilke lovvalgsregler som kan komme til anvendelse på direktekrav som har grunnlag i kontraktuelt ansvar.

Konnossementer

Utgangspunktet i norsk rett er at partene har full frihet til å avtale hvilken lov de ønsker skal komme til anvendelse på deres kontraksforhold (Partsautonomi).²⁸³ Sjøloven § 252 jfr. § 253 har imidlertid særlige lovvalgsregler for lasteskader.²⁸⁴ Sjøloven § 252 sier at sjøloven kapittel 13 får anvendelse på internordisk transport hvor en norsk domstol har jurisdiksjon. Ved intern transport i et annet nordisk land enn Norge, skal imidlertid vedkommende lands interne rett få anvendelse. Ved transport mellom to stater, som ikke er nordiske, eller hvor en av statene er nordiske,

²⁸² Slike former for kontraktuelt ansvar dekkes etter nærmere vilkår av P&I reglene til Skuld og Gard. Se Skuld regel 5.1 og Gard regel 34.

²⁸³ Moss (2007) s. 681.

²⁸⁴ NOU 1993:36 s. 21 og 22. Her kommer det frem at reglene må anses som preseptoriske lovvalgsregler. Dette passer også best med formålet til regelen om å sikre at norsk lov får anvendelse på befraktning knyttet til Norden, uavhengig av hvilket lovvalg som er gjort i befraktningsavtalen.

får kapittel 13 i sjøloven anvendelse i fem tilfeller. For det første hvor avtalt lastehavn ligger i en Haag-Visby konvensjonsstat. Det spiller i denne sammenheng ingen rolle om lossehavnen er en konvensjonsstat eller ikke.²⁸⁵ For det andre dersom avtalt lossehavn ligger i et av de nordiske landene. Det er her uten betydning hvor lastehavnen befant seg (§ 252 (2) nr. 2). For det tredje dersom flere mulige lossehavner er avtalt, og den lossehavn som velges ligger i et av de nordiske landene (nr.3). For det fjerde dersom transportdokumentet er utstedt i en konvensjonsstat. Det er her uten betydning mellom hvilke land den faktiske transporten skjer. For det femte dersom transportdokumentet inneholder en såkalt Paramount-klausul (§ 252 (2) nr. 5).²⁸⁶ En slik klausul bestemmer at Haag-Visby konvensjonen, eller lovgivningen i en konvensjonsstat, skal anvendes på kontrakten. Dette innebærer at dersom konnossementet ved en transport mellom to ikke konvensjonsstater henviser til lovgivningen i en konvensjonsstat, skal den norske domstolen dømme etter sjøloven kapittel 13. § 252 (3) begrenser imidlertid det som sies i § 252 (2) nr. 5 ved at den åpner for å avtale at en annen konvensjonsstats lovgivning skal kunne komme til anvendelse, så lenge avtalt leveringssted eller avtalt/faktisk utleveringssted ikke er i et nordisk land. Dersom det i konnossementet kun henvises til konvensjonen vil imidlertid norsk rett og sjølovens kapittel 13 få anvendelse.²⁸⁷ Dersom norsk rett får anvendelse på et krav som følge av at tilfellet faller inn under reglene over, vil også de norske direktkravsreglene komme til anvendelse på kravet.

For transport som faller utenfor reglene i § 252 – såkalt «fri fart» – vil den alminnelig internasjonale privatrett få anvendelse på lovvalgsspørsmålet.²⁸⁸ Dette innebærer at partene har partsautonomi, og selv kan velge hvilken lov

²⁸⁵ Falkanger (2004) s. 276.

²⁸⁶ Falkanger (2004) s. 277.

²⁸⁷ Ibid s. 277.

²⁸⁸ Ibid s. 278.

de vil skal komme til anvendelse på kontrakten. Dersom man har foretatt et lovvalg av engelsk rett i fraktavtalen, vil direktekravsadgangen bli styrt av engelsk rett.

5.2.3.5 *Direktekrav som en selvstendig rettskategori. Irma-Mignon-formelen (den individualiserende metode).*

Dersom man ikke har veiledning i norsk lov eller sedvanerett, har norsk rettspraksis anvendt den individualiserende metode, eller Irma-Mignon-formelen, for å finne ut av lovvalgsspørsmålet.²⁸⁹ Ovenfor har vi sett at denne metoden kan komme inn og ha betydning for lovvalget både om man kvalifiserer direktekrav som erstatningsrettslig eller forsikringsrettslig. Vi har også sett at Høyesterett i Leros Strength dommen gir antydning om at det er nettopp denne metoden som skal være utgangspunktet for å finne frem til det riktige lovvalget for direktekravstilfellene²⁹⁰. Metoden innebærer at man analyserer det konkrete tilfellet for å finne frem til hvilket lands lov som har den nærmeste tilknytning til saken. I denne vurderingen har man i Høyesterett spesielt lagt vekt på hvilken nasjonalitet skipene og de berørte parter har.²⁹¹ Disse momentene kan vi også se igjen i Roma II-forordningen, hvor artikkel 4 (2) sier at *lex loci delicti* ikke skal anvendes dersom skadevolder og skadelidt kommer fra samme land. Også hensynet til regelens godhet, og ønske om å ha mest mulig enhetlige løsninger mellom de ulike landene i lovvalgsspørsmålet vil kunne komme inn som momenter.²⁹² Uttalelsene i Leros Strength dommen og uklarheten rundt hvilke lovvalgsregler som faktisk kommer til anvendelse på direktekrav tyder begge på at en norsk domstol vil kunne anvende den individualiserende metode for å finne ut hvilket rettsystem som skal regulere direktekravsadgangen.

²⁸⁹ Lundgaard (2000) s. 92.

²⁹⁰ Se note 269.

²⁹¹ Rt. 1923 II s. 59 (Irma-Mignon).

²⁹² Rt. 1953 s. 1132. Se Lundgaard (2000) s. 96.

Domstolen vil med andre ord foreta en helhetsvurdering av alle sakens sider for å finne det rettsystem som direktekravet har sin nærmeste tilknytning til, og ikke kun basere seg på skadestedets eller forsikringsavtalens rett.

5.2.4 Lovvalg etter engelsk rett

5.2.4.1 Kvalifikasjon av direktekrav i engelsk rett

Spørsmålet i det følgende er hvordan engelske domstoler foretar et lovvalg i direktekravssaker. Svaret finner vi i de britiske lovvalgreglene. Disse kommer kun til anvendelse i den grad den aktuelle saken har et utenlandsk element i seg.²⁹³ Det vil den i våre tilfeller hvor P&I assurandøren som saksøkes i England er norsk.

For å finne den riktige lovvalgsregelen må vi i England, som i Norge, først kvalifisere direktekravet. Utgangspunktet i Engelsk rett er at et direktekrav kvalifiseres som kontraktsrettslig. Dette innebærer at en skadelidt, som ønsker å føre et direktekrav mot en norsk ansvarsforsikrer etter engelsk rett, må som hovedregel kunne vise at han har anledning til dette etter den lov som styrer forsikringskontrakten.²⁹⁴ I hvilken grad *lex fori*, eller loven som styrer skadeforholdet, gir skadelidte adgang til direktekrav er irrelevant etter engelsk rett.²⁹⁵ Dette kommer blant annet frem i dommen *Through Transport Mutual Insurance Association (Eurasia) Ltd v New India Insurance Co Ltd*. Saken gjaldt gods som ble fraktet fra Calcutta til Moskva via Kotka i Finland, og som ble borte i transitt. Godset var forsikret hos N, og avsenderen av godset hadde fått sitt tap dekket av denne forsikreren. N gikk

²⁹³ Dicey (2006) s. 10.

²⁹⁴ Dicey (2006) s. 1916.

²⁹⁵ Dicey (2006) s. 1619. Se *Through Transport Mutual Insurance Association (Eurasia) Ltd v New India Insurance Co Ltd*. [2005] 1 Lloyd's Rep. 67. I dommen *Davenport v Corinthian Motor Policies at Lloyd's*. 1991 S.L.T. 774, sa man at et direktekrav mot en forsikrer ikke var et deliktkrav i forhold til *Civil Jurisdiction and Judgments Act 1982*, Sch.4. r.5(3).

inn i avsenderens krav, og fikk dermed en rett til å få sitt tap dekket av transportøren. Transportøren var imidlertid blitt insolvent. N snudde seg derfor mot transportørens ansvarsforsikrer T, og forsøkte å få dekket sitt tap direkte av ham ved å gå til sak i Finland. T bestred at den finske domstolen hadde jurisdiksjon. Han gikk derfor til den engelske domstolen, hvor han krevde dom for at N var bundet av en voldgiftsklausul i forsikringsavtalen, som bestemte at alle tvister skulle foretas ved voldgift i London. Han krevde også rettslig pålegg (injunction) om at N's finske søksmål måtte stoppe. N hevdet at hans søksmål i Finland hadde grunnlag i en uavhengig lov (den finske forsikringsavtaleloven), og at direktekravet derfor ikke var avhenging av forsikringsavtalen mellom T og transportøren. Voldgiftsklausulen var derfor etter Ts syn dem helt uvedkommende. Queen's Bench slo for det første fast at Brussel forordningen²⁹⁶ (44/2001) art. 27, ikke var til hinder for at T gikk til sak i England etter at saken allerede var kommet opp for en finsk domstol. Dette fordi de anså saken for å falle innunder voldgiftsunntaket i artikkel 1 (2) litra d. Brussel forordningen fikk med andre ord ikke anvendelse på tilfellet. For det andre slo de fast at man i England ser på direktekrav som et kontraktrettslig spørsmål, og at T derfor etter engelsk rett ville hatt krav på at voldgiftsklausulen ble fulgt om saken hadde kommet opp i England. Queen's Bench kommer likevel til at fordi N ikke var part i forsikringsavtalen, så forelå det heller ikke noe mislighold fra hans side, når han valgte å gå til den finske domstolen. Den engelske retten kom derfor frem til at den ikke hadde rett til å gi et rettslig pålegg om at den finske prosessen skulle stoppe.

Dommen viser at engelsk rett kvalifiserer direktekrav som kontraktsrettslig. Den viser imidlertid også at en engelsk domstol mest sannsynlig vil respektere voldgiftsklausulen, som man finner i P&I reglene til Skuld og Gard, og med det henviser tvisten til voldgift i Oslo. Dette vil igjen innebære at det sjeldent vil oppstå et spørsmål om hvilke

²⁹⁶ EUs parallell til Luganokonvensjonen.

lovvalgsregler som kan komme til anvendelse på en direktekravstvist, når en norsk P&I klubb saksøkes i England. Jeg har likevel valgt å gi en oversikt over de engelske lovvalgsreglene i petit, ettersom reglene er blitt referert til i forbindelse med kvalifikasjons- og renvoi-drøftelsene over.

For å finne ut hvilke lovvalgsregler som kommer til anvendelse ved direktekrav mot en norsk P&I assurandør som saksøkes i England, må man i engelsk rett skille mellom de tilfeller som faller innenfor den nye Rom II forordningen og de som ikke gjør det. Nedenfor vil oppgaven først se på de lovvalgsregler som følger av Rom II forordningen (ikke-kontraktuelt ansvar), så vil lovvalg ved kontraktuelt ansvar bli behandlet.

5.2.4.2 Ikke-kontraktuelt ansvar

Rom II forordningen kommer til anvendelse på lovvalgsspørsmål ved ikke-kontraktsrettslige krav innenfor EU²⁹⁷, og trer i kraft 11. januar 2009.²⁹⁸ Den har en egen lovvalgsbestemmelse for direktekravstilfellene og vil derfor, innenfor sitt anvendelsesområde, gi lovvalgsreglene for direktekravssaker som havner i engelske domstoler.

Innenfor EU vil forordningen f.o.m. dens ikrafttreden være gjeldende direkte, uten at det er nødvendig for hver enkelt stat å gjennomføre forordningen i egne rettsystemer. Den vil også ha universal anvendelse. Noe som innebærer at den alltid vil komme til anvendelse så lenge saksforholdet faller inn under forordningen og saken reises i et EU land.²⁹⁹ Forordningen kan bli tolket av EF-domstolen jfr. EU traktatens Art. 234 forutsatt at en nasjonal domstol ber om det. Det er grunn til å tro at man vil forsøke å få en mest mulig autonom tolkning av forordningen. Begrepet ikke-kontraktuelt krav skal i følge Recital (11) anses som et autonomt begrep og skal ikke nødvendigvis tolkes i samsvar med nasjonal rett. Recital (7) påpeker også at man skal forsøke å tolke Rom II slik at den kommer mest mulig i samsvar med Brussel I forordningen.

I forhold til engelsk rett er det av særskilt interesse å finne ut hva som skal anses å være et ikke kontraktuelt krav («non-contractual obligation» jfr. Art. 1(2)). Dette fordi engelsk rett som sagt klassifiserer direktekrav som kontraktsrettslig, og dermed som utgangspunkt muligens ikke vil anse Rom II forordningen for å være anvendelig på direktekrav.

²⁹⁷ EC 864/2007 art. 1.

²⁹⁸ EC 864/2007 art. 32.

²⁹⁹ Art. 3.

Forordningen gir ingen egen definisjon av begrepet ikke-kontraktuelt, men som sagt sies det i Recital (11) at uttrykket må forstås som et autonomt begrep. Og ettersom man har en egen bestemmelse om direktekrav i Rom II forordningen, er det klart at EU har ment at forordningen skal omfatte også direktekrav. Lovvalgsreglene for direktekrav i Rom II vil med andre ord mest sannsynlig også komme til anvendelse i England for de krav som faller innenfor forordningens anvendelsesområde. Dette strider imidlertid med hvordan man i England har klassifisert direktekrav per i dag.

Forutsatt at forordningen får anvendelse på direktekravstilfellene i England, reguleres lovvalget ved direktekravssaker i forordningens artikkel 18. Den sier at skadelidte kan gå til direktekrav mot skadevolders forsikrer, dersom dette følger av den lov som regulerer det ikke-kontraktuelle kravet, eller det følger av loven som regulerer forsikringsavtalen. Den skadelidte kan med andre ord velge mellom lovvalget knyttet til forsikringsavtalen og lovvalget regulert i Rom II forordningen, som er knyttet til skadekravet.

I det følgende skal vi først se på hvilke lovvalgsregler Rom II forordningen oppstiller dersom skadelidte velger å anvende lovvalget knyttet til det ikke-kontraktuelle kravet. Etter dette vil oppgaven se på hvilke lovvalgsregler som engelsk rett oppstiller dersom skadelidte velger å anvende lovvalget knyttet til forsikringsavtalen.

Utgangspunktet etter Rom II forordningen

Utgangspunktet i Rom II forordningen finner vi i artikkel 4 (1). Denne bestemmer at loven til det land hvor skaden har skjedd skal anvendes. Hvor årsaken til skaden ligger, eller i hvilke land skaden har indirekte konsekvenser, er i utgangspunktet uten relevans. Har skaden skjedd i England, vil engelsk rett få anvendelse.

I art. 4 (2) får man et unntak fra regelen over dersom skadevolder og skadelidt på skadetiden har hjemsted i det samme landet. Da får dette landets rett anvendelse. Videre kan man også få et unntak fra utgangspunktet i artikkel 4 (1) etter reglen i artikkel 4 (3). Her står det at man kan anvende et annet lands rett, dersom man kommer frem til at erstatningskravet har en nærmere tilknytning til et annet lands rett enn det som følger av artikkel 4 (1) og (2).

Miljøskade

Ved miljøskade har skadelidte større valgfrihet. Her følger det av artikkel 7 at skadelidt kan velge mellom den lov som følger av artikkel 4 (1) og loven til det land hvor situasjonen som forårsaket skaden oppstod. Forordningen kommer imidlertid ikke til anvendelse på krav som oppstår som følge av kjernefysisk skade.³⁰⁰

³⁰⁰ Ibid. art. 1 (f).

Maritime skader

Rom II forordningen har ingen egen bestemmelse for maritime skader. Det er derfor usikkert hvilket lands lov som skal velges dersom det skjer skade i internasjonalt farvann og søksmål reises i en EU stat. Muligens vil man knytte lovvalget opp mot flaggstaten eller staten hvor skipet er registrert dersom skaden skjer på skipet. Men, har man med to skip å gjøre, som for eksempel kolliderer i internasjonalt farvann, vil ting fort bli mer vanskelig.³⁰¹ Muligens vil man her komme til at forordningen ikke får anvendelse i det hele tatt, og at man må søke råd i de reglene man hadde før forordningen.

Sammenfatning

Etter dette har vi sett at Rom II forordningen i utgangspunktet åpner for at skadestedets rett kommer til anvendelse, men med unntak for visse skadesituasjoner. Som en sammenfatning kan man si at dersom skadestedet er i Norge, begge parter har hjemsted i Norge eller opphavet til en miljøskade ligger i Norge, vil skadelidte tredjemann etter Rom II forordningen kunne kreve at Norsk rett får anvendelse på et direktekravssøksmål mot en norsk P&I assurandør, når en engelsk domstol har verneting.

5.2.4.3 Kontraktuelt ansvar

Vi skal nå se på hvilke regler i England som regulerer lovvalg ved kontrakt. Disse reglene vil være aktuelle lovvalgsregler ved krav som ikke berøres av Roma II (for eksempel krav med grunnlag i kontrakt som følge av forsinkelse eller skade på gods) eller når skadelidte etter Rom II artikkel 18 velger å anvende forsikringsavtalens rett.

EU har en egen lovvalgskonvensjon for kontraktsforpliktelser; Rom I konvensjonen.³⁰² Artikkel 1 (3) i Rom I bestemmer imidlertid at konvensjonen ikke kommer til anvendelse på forsikringskontrakter som dekker risiko innenfor territoriet til medlemsstatene av EU. Artikkelen bestemmer videre at for å finne ut om en risiko befinner seg innenfor EU, så skal domstolen anvende sin interne rett. I følge Giuliano-Lagarde rapporten betyr intern rett den nasjonale retten unntatt landets internasjonale privatrett.³⁰³ Spørsmålet reguleres i engelsk rett av paragraf 424(3) i the Financial Services and Markets Act 2000 jfr. Contracts (Applicable Law) Act 1990 s. 2 (1A). Her står det at dersom forsikringskontrakten er knyttet til en eller annen form for fartøy, vil den relevante EØS staten være den som fartøyet er registrert i.

³⁰¹ Dicey (2007) s. 197.

³⁰² Inkorporert i Engelsk rett gjennom Contracts (Applicable Law) Act 1990.

³⁰³ Dicey (2006) s. 1705. Se Giuliano-Lagarde rapporten, s. 13.

Vi må derfor i den videre behandlingen av lovvalg ved kontrakt i England dele drøftelsen inn i de tilfeller som Rom I får anvendelse på (forsikring av skip registrert utenfor EU/EØS) og de tilfeller som Rom I ikke får anvendelse på (forsikring av skip registrert innenfor EU/EØS). Først skal vi se på hvilke lovvalgsregler som gjelder dersom forsikringen gjelder skip registrert innenfor EU og EØS.

Innenfor EU og EØS

Innenfor EU har man i dag 2 direktiver som har egne lovvalgsregler for forsikringsavtaler. Disse er The Third Non-Life Directive av 18 juni 1992 og the Second Life Directive av November 1990. Disse direktivene er gjort til engelsk rett gjennom Part III av the Financial Services and Markets Act 2000 (Law Applicable to Contracts of Insurance) Regulations 2001/2635 («the Regulations»). Her finner man lovvalgsregler for forsikringsavtaler som gjelder skip registrert innenfor EU og EØS.³⁰⁴

Regel 4(7) av Regulations 2001 bestemmer at dersom risikoen som dekkes av forsikringskontrakten er å anse som en «large risk» innenfor EØS, kan partene avtale hvilken nasjons lov som skal komme til anvendelse på kontrakten. Hva som er å anse som en «large risk» er definert i Art. 5(d) av the First Non-Life Insurance Directive, og her bestemmes det at ansvarsforsikring for skip faller innunder definisjonen. Dette utgangspunktet er imidlertid begrenset av to forhold. For det første vil engelske internasjonalt preseptoriske regler kunne begrense lovvalget jfr. reg. 5(1) av Regulations 2001. For det andre bestemmes det i reg. 5 (2) at dersom alle andre relevante elementer for situasjonen enn lovvalget er knyttet til en annen EØS stat, så vil de internasjonalt preseptoriske reglene i denne staten også kunne begrense lovvalget. Man kan her stille spørsmålet om det er nok for å unngå unntaket i reg. 5 (2) at man i forsikringsavtalen, i tillegg til lovvalgsklausulen, har valgt en annen jurisdiksjon enn det EØS land som situasjonen ellers er mest knyttet til. Ordlyden kan tyde på dette, og generelt er det vanskelig å se at dette unntaket kommer til anvendelse i praksis ettersom saken nærmest alltid vil være tilknyttet flere land enn ett EØS land.³⁰⁵

Vi står derfor igjen med utgangspunktet om at lovvalget etter engelsk rett ved forsikringsavtaler styres av det lovvalg som er gjort i forsikringsavtalen. Som vi kom frem til over er norsk rett valgt i forsikringsavtalene til Gard og Skuld. Noe som innebærer at en skadelidt tredjemann med et krav som har oppstått innenfor EU/EØS, og som faller inn under Rom II forordningen, alltid vil kunne velge at Norsk rett skal komme til anvendelse på sitt direktekrav, uten hensyn til for eksempel hvor i EU/EØS skaden

³⁰⁴ Dicey (2006) s. 1717. Se 2001 Regulations reg. 2(2) litra b.

³⁰⁵ Dicey (2006) s. 1722.

oppstod. I det videre skal vi se på hva som blir lovvalgsreglene dersom skipene forsikringsavtalen gjelder er registrert utenfor EU og EØS.

Utenfor EU og EØS

Dersom forsikringskontrakten gjelder skip registrert utenfor EU/EØS vil som sagt Rom I konvensjonen komme til anvendelse, og man kan ikke avtale seg bort fra bestemmelsene i Rom I konvensjonen etter engelsk rett.³⁰⁶

Rom I art. 3 (1) bestemmer at man skal følge det lovvalget som følger av forsikringskontrakten ved disse tilfellene. Et eksempel her vil være at en norsk P&I assurandør forsikrer et Panama registrert skip og sier at Norsk rett skal gjelde. Her vil lovvalget bli Norsk rett. Dette lovvalget vil imidlertid kunne bli begrenset av de internasjonalt preceptoriske regler jfr. Rom I art. 7(2). Dersom forsikringsavtalen ikke har foretatt et lovvalg, vil kontrakten bli regulert av loven til den nasjon kontrakten anses å være nærmest knyttet til.³⁰⁷ Ettersom forsikringsvilkårene til Skuld og Gard i utgangspunktet har en lovvalgs klausul, vil jeg ikke gå videre inn på vurderingen man må foreta dersom et lovvalg ikke er gjort i forsikringsavtalen.

Drøftelsene viser at dersom en norsk P&I assurandør saksøkes i en Engelsk domstol, og Rom II konvensjonen ikke kommer til anvendelse eller skadelidte velger å anvende forsikringsavtalens bakgrunnsrett jfr. Rom II art. 18, vil lovvalget i utgangspunktet bli bestemt av lovvalget som er foretatt i forsikringsavtalen. Dette vil for Skuld og Gard sin del innebære at norsk rett kommer til anvendelse.

5.2.5 Lovvalg etter russisk rett

5.2.5.1 Kvalifikasjon av direktekrav i russisk rett.

Vi skal nå se på hvilke lovvalgsregler en russisk domstol vil anvende på et direktekravspørsmål mot en norsk P&I assurandør.

Russland har i stor grad kodifisert sin internasjonale privatrett. De russiske lovvalgsreglene avgjør hvilket lands rett som får anvendelse når et rettsforhold er knyttet til mer enn ett land eller rettsystem. Reglene i den russiske internasjonale privatretten er noe spredt. De mest relevante lovene

³⁰⁶ Dicey (2006) s. 1554-1555.

³⁰⁷ Dicey (2006) s. 1710.

for vårt tilfelle finner vi i del tre i den russiske sivillovboken, i handelssjøloven og i internasjonale konvensjoner som Russland har tiltrådt.

Første avsnitt i sivillovbokens artikkel 1186 lister opp de kilder som vil være relevante når man skal løse et lovvalgsspørsmål etter russisk rett. Her står det at lovvalget skal baseres på internasjonale traktater som Russland er part i, på sivillovboken og på andre russiske lover og sedvaner.³⁰⁸ Dersom det ikke er mulig å avgjøre hvilken lov som skal ha anvendelse etter disse kildene, skal man anvende loven til det land som må anses å være nærmest knyttet til den aktuelle saken.

I den grad man i russisk rett kommer til at man skal anvende en utenlandsk lov, pålegger art. 1191 den russiske domstolen å anvende og tolke loven på samme måte som i lovens hjemland.

Akkurat som i landene over må man i russisk rett først kvalifisere direktekravet for å finne den rette lovvalgsregelen, og som vi kom frem til over kvalifiserer man i Russland etter *lex fori*. Det er imidlertid usikkert hvordan en russisk domstol vil kvalifisere et direktekrav. Jeg har ikke funnet litteratur eller rettspraksis som direkte berører temaet, og drøftelsen i det videre er kun basert på ordlyden i sivilkodeksen og antydninger i kommentarene til loven. Flere henvisninger i kommentarene til europeisk rett tyder på at de russiske direktekravsreglene og lovvalgsreglene er inspirert av de regler man finner i Europa.³⁰⁹ Det er derfor grunn til å tro at de løsninger som man har valgt i europeisk rett, vil kunne ha innvirkning på den russiske lovvalgsvurderingen for direktekrav.

Sivillovboken art. 931 (4) og dens kommentarer tyder på at man i russisk rett må skille mellom direktekrav hjemlet i og utenfor forsikringsavtalen. Dersom en skadelidt ønsker å hjemle direktekravet i et annet rettsgrunnlag enn forsikringsavtalen, for eksempel lov, tyder rettskildene på at man

³⁰⁸ Med sedvane mener man her for eksempel INCOTERMS 2000 som kan bli referert til i en avtale mellom to parter.

³⁰⁹ Kommentar til sivillovboken (2005) art. 931 avsnitt 1.

klassifiserer et direktekrav som erstatningsrettslig, og at ansvarsgrunnlagets lovvalgsregel også vil anvendes på direktekravet. Dette kommer blant annet frem i en av kommentarene til den russiske sivilkodeksen art. 931 første avsnitt. Her presiseres det at direktekravsadgangen i art. 931 ikke gir en rett til forsikringsutbetaling, men en rett til å kreve erstatning for sin skade hos forsikreren.³¹⁰ Det at man i loven også klart skiller mellom et direktekrav basert på forsikringsavtalen og direktekrav med hjemmel i lov, tyder på at man anser direktekrav med hjemmel i loven som et selvstendig erstatningsrettslig krav.

Sivilkodeksen art. 1221 angir anvendelsesområdet for det lovvalget som foretas med grunnlag i erstatningslovvalgsreglene i art. 1220. Her står det at erstatningslovvalgsreglene også skal regulere adgangen til å pålegge andre enn skadevolder ansvar for skade. Dette taler for at erstatningslovvalgsreglene også får anvendelse på direktekrav, og at direktekrav må kvalifiseres som erstatningsrettslig.

Som en sammenfatning kan man si at dersom en ønsker å hjemle et direktekrav i et annet rettsgrunnlag enn forsikringsavtalen, vil man i russisk rett mest sannsynlig anse direktekravet som et krav knyttet til ansvarsgrunnlaget. Lovvalget vil dermed også mest sannsynlig bli bestemt av ansvarsgrunnlagets lovvalgsregler.

Dersom man imidlertid ønsker å hjemle et direktekrav i forsikringsavtalen, tyder kommentaren til sivilkodeksen på at direktekravet vil bli klassifisert som kontraktsrettslig, og at de russiske kontraktsrettslige lovvalgsreglene kommer til anvendelse.³¹¹ I hvilken grad et direktekrav kan ha grunnlag i en forsikringsavtale må bedømmes ut fra en tolkning av avtalen. Artikkel 1210 (1) i sivilkodeksen bestemmer at partene i en avtale har partsautonomi, og selv kan bestemme hvilket lands bakgrunnsrett som

³¹⁰ Kommentar til sivillovboken (2005) art. 931 avsnitt 1.

³¹¹ Kommentar til sivillovboken (2002) (3. del) Artikkel 1220 avsnitt 6.

skal regulere avtalen.³¹² Dersom en norsk P&I assurandør saksøkes i Russland, vil man her derfor komme til at norsk rett skal gjelde for avtalen, jfr. forsikringsavtalens lovvalgsklausul. Forsikringsreglene til Skuld og Gard bestemmer imidlertid at tvister knyttet til kontrakten skal løses ved voldgift i Norge, noe som etter russisk rett må respekteres av russiske domstoler.³¹³ En norsk P&I assurandør kan med andre ord ikke bli utsatt for et direktekravssøksmål i Russland som er forsøkt hjemlet i forsikringsavtalen.

5.2.5.2 *Russiske lovvalgsregler ved ikke-kontraktuel³¹⁴ ansvar.*

Dersom lovvalget ved direktekrav styres av ansvarsgrunnlagets lovvalg blir spørsmålet i det videre hvilket lovvalg man skal gjøre etter Rusisk internasjonal privatrett ved maritime erstatningskrav. Utgangspunktet for

³¹² Kommentar til sivillovboken (2005) art. 1210 avsnitt 2 og 4. Lovkommentaren til bestemmelsen påpeker at flere av reglene i artikkelen er inspirert og direkte kopiert av Rom I konvensjonen. For eksempel krav om at lovvalget må være klart og at man kan foreta ulikt lovvalg for ulike deler av kontrakten. Dette innebærer at Rom I konvensjonen og praksis rundt denne muligens kan være relevante tolkningsmomenter også i Russisk rett.

³¹³ Se Lov om internasjonal kommersiell voldgift, art. 8 (1).

³¹⁴ Det at man i sivilkodeksen art. 932, som regulerer forsikringskrav ved kontraktsbrudd, ikke har inntatt en egen direktekravsbestemmelse som i art. 931 (4), tyder på at man i Russland ikke har en særskilt direktekravsadgang mot en assurandør ved tap knyttet til kontraktsbrudd. Ved kontraktsbrudd må man derfor, som sett i punkt 2.3.3.1, basere et direktekrav utelukkende på den generelle hjemmelen i sivillovboken art. 430. Det var dette som ble kalt et kontraktsrettslig direktekrav i punkt 2.3.3.1. Det er mest nærliggende at et slikt direktekrav vil bli klassifisert som forsikringsrettslig og at forsikringsavtalens lovvalg derfor vil være styrende for direktekravet jfr. sivillovboken art. 1210 (partsautonomi). Dette er også i overensstemmelse med Art. 430 som tillater assurandøren å påberope alle innsigelser knyttet til forsikringsavtalen, herunder pay-to-be-paid klausuler og norske lovvalgsklausuler. Dette vil for vårt tilfelle innebære at norsk rett får anvendelse og at man ikke har en direktekravsadgang mot en norsk P&I assurandør ved kontraktsbrudd.

lovvalg ved delikt finner vi i sivilkodeksen art. 1219 (1), som bestemmer at skadestedets rett er avgjørende (*lex loci delicti*). Man kan imidlertid også anvende det lands rett, hvor den skadevoldende handling ble foretatt, dersom skadevolder forsto eller burde ha forstått at handlingen kunne føre til skade i et annet land. I art. 1219 (2) oppstilles den samme regel som vi vil få i Rom II forordningen, om at dersom begge parter er borgere eller har bosted i samme land, vil lovvalget også bli dette landets rett. Til slutt i art. 1219 (3) står det at skadelidte og skadevolder, etter at skadeforholdet har inntrådt, kan velge å anvende domstollandets rett. Det sies imidlertid i kommentaren til bestemmelsen at et slikt lovvalg ikke bør ha betydning for ansvaret til tredjemenn (for eksempel en forsikrer), som ikke er del av lovvalgsavtalen.³¹⁵

Sjøhandelsloven inneholder imidlertid noen særlige lovvalgsregler for maritime skadetilfeller, som går foran de generelle reglene i sivilkodeksen. Kapittel 26 regulerer lovvalget for de tvister som oppstår i tilknytning til handelssjøfart med utenlandske parter eller elementer.³¹⁶ I henhold til artikkel 414 (2), kan partene ved avtale velge hvilken lov de ønsker skal regulere det maritime forhold som har oppstått mellom dem. En slik avtale kan imidlertid ikke fjerne eller reduserer det ansvar som loven pålegger en transportør ved tap eller skade på passasjerers liv, helse, bagasje, og gods eller ved forsinket levering av disse. Man bestemmer altså her at bestemmelsene om godsbefraktning i kapittel 8 (Haag-Visby reglene), og reglene om transport av passasjerer i kapittel 9 (Aten-konvensjonen), er preseptoriske.³¹⁷ Ingen av disse kapitlene har egne direktekravsregler, men dersom ansvarsreglene deres kommer til anvendelse tilsier resonnementet over at også de russiske reglene om direktekrav vil komme til anvendelse på kravet.

³¹⁵ Kommentar til sivillovboken (2005) art. 1219 avsnitt 3.

³¹⁶ Art. 414 (1).

³¹⁷ Kommentar til handelssjøloven artikkel 414, avsnitt 6.

Artikkel 421 regulerer lovvalget ved skade forårsaket av oljesøl. Bestemmelsen sier her at reglene i den russiske handelssjøloven får anvendelse dersom oljeskaden hadde sin årsak på russisk territorium. Dette inkluderer territorialfarvannet og Russlands økonomiske sone.³¹⁸ Den samme regelen får anvendelse for transport av farlige og skadelige stoffer. Men her får russisk rett også anvendelse på miljøskade som er en følge av slike stoffer dersom skipet seiler under russisk flagg. Disse reglene har, som vi så i kapitlet om tvungen forsikring, egne direktekravsbestemmelser som kommer til anvendelse.

Handelssjøloven artikkel 420 bestemmer at sammenstøt i interne farvann eller i territorialfarvann reguleres av loven i den stat hvor kollisjonen tok sted. Dersom sammenstøtet skjer i internasjonalt farvann, og saken reises i Russland, anvendes den russiske sjøhandelsloven kapittel XVII om sammenstøt mellom skip. Et unntak fra denne regelen er dersom de to skip som kolliderer seiler under samme flagg. Ved disse tilfellene må den russiske domstolen anvende loven til denne staten. Dersom begge skipene seiler under norsk flagg vil altså norsk rett regulere erstatningskravet og direktekravsadgangen.

Handelssjøloven artikkel 417 bestemmer at retten til et sunket skip, eller ansvar som oppstår med grunnlag i et skip som har sunket innenfor interne farvann eller territorialfarvannet til en stat, skal reguleres av loven til den stat hvor skipet sank. Dersom skipet synker på det åpne hav er flaggstatens lov avgjørende.

Rettslige forhold mellom skipseieren og skipets mannskap skal, i henhold til handelssjøloven artikkel 416, reguleres av flaggstatens lov, med mindre et

³¹⁸ Kommentar til handelssjøloven artikkel 421 1. avsnitt. Kommentaren til bestemmelsen viser til at regelen bygger på CLC konvensjonen fra 1969 og endringsprotokollen fra 1992. Og at i henhold til artikkel 56 i FN konvensjonen av 1982 så har den staten med den økonomiske sonen jurisdiksjon i forhold til forsvar og bevaring av havmiljøet og kan i henhold til artikkel 211 anvende sine lover og regler for å beskytte miljøet.

annet lovvalg er gjort i avtale mellom partene. Dersom man i arbeidsavtalen gjør et lovvalg, kan imidlertid dette ikke føre til at arbeidstakeren stilles i en dårligere stilling enn hva som følger av flaggstatens lov.

Etter dette har vi sett at man i Russisk rett mest sannsynlig kvalifiserer et direktekrav basert på lov som et erstatningsrettslig krav, og at lovvalget ved ansvarsspørsmålet derfor vil regulere direktekravsspørsmålet. Videre har vi sett at de fleste skader som oppstår innenfor russisk territorium vil bli regulert av russisk rett, og at skadelidte i disse tilfellene ikke vil ha hjemmel i forsikringsavtalen til en norsk P&I klubb til å gå til direktekrav. Som sagt i innledningen er direktekrav imidlertid et ganske nytt tema i russisk rett, og det må anses som usikkert hva som faktisk vil bli løsningen dersom problemstillingene over kommer opp i en rettssak.

5.2.6 Lovvalg etter amerikansk rett.

Vi skal nå se hvilke lovvalgsregler en domstol i Louisiana vil anvende i en direktekravssak mot en norsk P&I assurandør, når sikrede er insolvent. Kahn-Freund har i denne sammenheng sagt følgende om lovvalgsspørsmålet knyttet til direktekrav i USA: «The situation in the United States is confused»(!).³¹⁹ Dette må sies å henge sammen med at få regler er kodifisert, og at man både har statlige og føderale lovvalgsregler.

Ved lovvalgsspørsmål knyttet til direktekrav, er det særskilt tre problemstillinger man må ta stilling til i USA. For det første må man finne ut hvilken nasjons lovgivning som skal gjelde ved avgjørelsen av direktekravsadgangen. Dersom man her kommer til at retten i USA kommer til anvendelse, må man for det andre finne ut om det er delstatlig eller føderal lov som eventuelt får anvendelse på direktekravet. Dersom man her kommer frem til at direktekrav reguleres av delstatenes lovgivning, må man for det tredje finne ut hvilke av de amerikanske delstatenes bakgrunnsrett som får anvendelse. Man må med andre ord gjennom flere drøftelser for å

³¹⁹ Kahn-Freund (1968) s. 155.

finne ut om Louisianas direktekravsregler kommer til anvendelse på en direktekravstvist.

5.2.6.1 Amerikansk eller utenlandsk lov?

For å finne ut om amerikansk eller utenlandsk lov kommer til anvendelse, må vi først finne ut om det er føderale eller statlige lovvalgsregler som kommer til anvendelse på direktekravsreglene. Dette igjen bestemmes av om direktekrav anses å falle inn under delstatlig eller føderal jurisdiksjon.

I utgangspunktet sier den amerikanske grunnlovens artikkel III, §2 at: «The Judicial Power shall extend [...] to all Cases of admiralty and maritime Jurisdiction». Den amerikanske Høyesterett har tolket bestemmelsen til å gi tre ulike myndigheter: For det første gir den Kongressen myndighet til å gi sjørettslig jurisdiksjon til domstolene under Høyesterett, for det andre gir den de føderale domstolene myndighet til å anvende den maritime retten og utvikle den innenfor Grunnlovens rammer, og for det tredje gir den Kongressen myndighet til å revidere og supplere sjøretten innenfor Grunnlovens rammer.³²⁰ I dommen *Insurance Co. v. Dunham*³²¹ slo den amerikanske høyesteretten fast at sjøforsikring er en maritim kontrakt, og la dermed grunnlaget for at sjøforsikringsrett jfr. Grunnloven skal ligge under føderal jurisdiksjon. Dommen *State Trading Corp. of India, Ltd v. Assuranceforeningen Skuld*³²² viser videre at spørsmålet om direktekrav mot en P&I assurandør er et maritimt krav som i utgangspunktet hører inn under føderal jurisdiksjon.

³²⁰ *Romero v. International Terminal Operating Co.*, 358 U.S. 354, referert til i: Schoenbaum (1999) s. 23.

³²¹ *Insurance Co. v. Dunham* 78 U.S. 1, siste avsnitt.

³²² *State Trading Corp. of India, Ltd. v. Assuranceforeningen Skuld*. 921 F.2d 409, side 416.

En konsekvens av at sjøforsikring generelt, og direktekrav rettet mot P&I assurandører spesielt, anses å ligge inn under føderal maritim jurisdiksjon³²³ er at føderale maritime lovvalgsregler kommer til anvendelse, ettersom de føderale lovvalgsreglene anses som en del av den materielle sjøretten.³²⁴

Utgangspunktet for den føderale lovvalgsvurderingen ved maritime saker finner vi i dommen *Lauritzen v. Larsen*.³²⁵ Saken gjaldt personskadeerstatning, men det har senere blitt slått fast at lovvalgsreglene som dommen oppstiller ikke er begrenset til maritim erstatningsrett, men også «were intended to guide courts in the application of maritime law generally.»³²⁶ At lovvalgsvurderingen i *Lauritzen v. Larsen* dommen er relevant for maritime kontrakter, kom frem i blant annet dommen *Gulf Trading & Transp. Co. v. The M/V Tento*.³²⁷

Lauritzen oppstiller 7 faktorer som vil være av relevans ved lovvalgsvurderingen av maritim erstatningsrett. Særsilt relevante for forsikringstilfellene er kontraktens inngåelsessted, tilgjengeligheten av det utenlandske forumet og loven ved det utenlandske forumet. Ved dommen *Hellenic Lines Ltd. v Rhoditis*³²⁸, la den amerikanske høyesterett til en åttende faktor om at skipseierens operasjonsbase skal være et eget moment. Ettersom momentene, som ble oppstilt i *Lauritzen* og *Hellenic Lines*, passet best til erstatningstilfeller, utviklet det seg i praksis ulike måter å løse

³²³ At P&I forsikring er under føderal jurisdiksjon se: *Suydam v. Reed Stenhouse of Washington, Inc.*, 820 F.2d 1506. Se s. 1507.

³²⁴ Se *Lauritzen v. Larsen*, 345 U.S. 571, og *State Trading Corp. of India, Ltd., v. Assuranceforeningen Skuld*, 921 F.2d 409.

³²⁵ *Lauritzen v. Larsen* 345 U.S. 571.

³²⁶ *Romero v. International Terminal Operating Co.* 358 U.S. 354.

³²⁷ *Gulf Trading & Transp. Co. v. The M/V Tento*, 694 F.2d 1191, hvor det siteres fra *Romero v. Int'l Terminal Operating Co.*, 358 U.S. 354.

³²⁸ *Hellenic Lines Ltd. V. Rhoditis* 398 U.S. 306.

lovvalgsspørsmålet på ved maritime kontrakter³²⁹. Alle baserte seg imidlertid på prinsippet oppstilt i Lauritzen, om at man fant riktig lovvalgsregel «by ascertaining and valuing points of contact between the transaction and the states or governments whose competing laws are involved.»³³⁰

I tillegg sier Restatement of Conflict of Laws at følgende momenter er relevante ved lovvalg i kontraktstilfellene: 1) kontraheringsstedet, 2) kontraktsforhandlingsstedet, 3) ytelsesstedet, 4) beliggenheten av kontraktsobjektet, 5) domisil, oppholdssted, nasjonalitet, stiftelsessted og forretningsstedet til partene.³³¹

Dommen *State Trading Corp. of India v. Assuranceforeningen Skuld* (1990), handlet om skadelidte *State Trading Corp. of India* kunne gå til direktekrav mot *Skuld*, med hjemmel i Connecticuts direktekravsinstittutt som var *lex fori*. Her kom den føderale domstolen til at Connecticuts lover ikke kom til anvendelse på tilfellet, fordi forsikringsforholdet hadde en altfor vag tilknytning til staten Connecticut. For det første ble Forsikringskontrakten forhandlet, signert og utstedt i Oslo. Skipet var for det andre eid av et panamansk selskap, driftet av et belgisk selskap og forsikret av et norsk selskap (*Skuld*). For det tredje sank båten utenfor Mozambique på østkysten av Afrika mens den var på reise fra Brasil til India, og godset om bord var for det fjerde eid av et indisk selskap. Det eneste som knyttet forsikringsavtalen til Connecticut, var at *Skulds* eksklusive amerikanske agent hadde tilholdssted i staten. Ettersom det var opplagt at Connecticuts lover ikke kom til anvendelse, foretok den føderale domstolen heller ikke en grundig lovvalgsanalyse. Dommen gir likevel et innsyn i hvilke momenter som vil være av relevans ved lovvalgsspørsmålet. Drøftelsen gjort av 2d. Circuit Court of Appeals gir også en indikasjon på hvordan 5th Circuit Court

³²⁹ *State Trading Corp. of India, Ltd. v. Assuranceforeningen Skuld*. 921 F.2d 409. Se s. 417.

³³⁰ *Lauritzen v. Larsen* 345 U.S. 571. Se s. 582.

³³¹ Restatement (Second) of Conflict of Laws § 188 (2) (1971).

of Appeals³³² vil behandle et lovvalgsspørsmål, hvor den ene parten er en norsk P&I assurandør.

5.2.6.2 *Føderal eller statlig lov?*

Dersom man kommer til at amerikansk lov får anvendelse på direktekravstvisten, må man videre avgjøre om det er føderal eller delstatlig lov som skal anvendes på tvisten. Utgangspunktet er som sagt at sjøforsikring anses å falle inn under føderal maritim jurisdiksjon, og at føderale regler derfor gjelder. Som følge av manglende føderal regulering, har imidlertid rettspraksis åpnet for at delstatlige regler kan komme til anvendelse på direktekravstilfellene.

I dommen *Wilburn Boat Company v. Fireman's Fund Insurance Company*, tok den amerikanske høyesterett stilling til om det var statlig eller føderal lov som skulle komme til anvendelse ved tolkingen av en forsikringskontrakt.³³³ Saken gjaldt en tvist mellom et forsikringsselskap og eierne av en liten husbåt som ble ødelagt i en brann. Forsikringsselskapet nektet ansvar fordi eierne hadde brukt båten kommersielt, noe som ikke hadde vært lov i henhold til forsikringsavtalen.

Høyesterett påpekte at forsikringsavtalen var en maritim kontrakt, og derfor falt innenfor føderal lovmyndighet, jfr. *The Admiralty clause* i den amerikanske grunnloven. Den slo imidlertid også fast at sjøforsikringsklausuler ikke kun kan reguleres av en føderal sjørett. Høyesterett mente at når man befant seg på et område som tradisjonelt har vært regulert av statene selv, slik som forsikring, og Kongressen ikke har gitt noen føderale lover for det aktuelle spørsmålet, da må domstolen stille seg selv to spørsmål: (1) finnes det en klart etablert ulovfestet føderal regel som

³³² Disse domstolene er føderale anke-domstoler. Neste nivå er Høyesterett. 5th Circuit Court of Appeals er anke-domstolen for blant annet Louisiana. 2nd Circuit Court of Appeals er anke-domstol for blant annet Connecticut.

³³³ *Wilburn Boat Company v. Fireman's Fund Insurance Company*, 348 U.S 310.

regulerer forholdet, og hvis ikke (2) burde domstolen lage en? Dersom svaret på begge spørsmålene er nei, slik tilfellet var i *Willburn Boat*, kommer delstatlig lov til anvendelse, til tross for at man befinner seg på føderalt jurisdiksjonsområde.

De føderale underdomstolene anvender Høyesteretts metode noe ulikt. 5th Circuit Court of Appeals, som har jurisdiksjon over Louisiana, går langt i en delstatsvennlig tolkning av *Willburn Boat*. I dommen *Albany Insurance Co. v. Anh Thi Kieu*³³⁴, innfortolket for eksempel domstolen at det måtte være snakk om en dypt forankret («entrenched») føderal regel for at den skulle slå igjennom delstatslov, og at det var av relevans om delstaten hadde en særskilt interesse i å anvende sin egen lov og om den materielt sett var ulik den føderale regelen. Det finnes imidlertid eksempler på at andre føderale domstoler har en mildere tolkning av hva som skal anses som etablert føderal sjørett³³⁵.

I dommen *Aasma v. American S.S. Owners Mut. Protection and Indemn. Ass'n, Inc.*³³⁶ gikk Sixth Circuit Court of Appeals igjennom føderal domspraksis, og la til grunn at det ikke fantes grunnlag for å si at det var utviklet et klart føderalt prinsipp som enten tillot eller forbød direktekrav. Saken gjaldt noen sjømenn som var blitt utsatt for asbest mens de hadde vært til sjøs. Ettersom skipet de jobbet på var gått konkurs, gikk de til direktekrav mot skipets ansvarsassurandør. Domstolen valgte i saken å ikke lage en egen føderal regel som vil gi direktekrav til skadelidte.

Det er med andre ord i dag akseptert i amerikansk rett at lovgivningen i delstatene kan regulere når en skadelidt har et direktekrav mot en P&I assurandør. Det tredje og siste spørsmålet som melder seg etter dette er

³³⁴ *Albany Insurance Co. v. Anh Thi Kieu* 927 F.2d 882. Referert til i: Schoenbaum (1999) s. 35-36.

³³⁵ Schoenbaum (1999) s. 36.

³³⁶ *Aasma v. American S.S. Owners Mut. Protection and Indemn. Ass'n, Inc.* 95 F.3d 400.

hvilken delstats direktekravsregler som kommer til anvendelse. Dette er temaet i neste punkt.

5.2.6.3 *Lovvalg mellom to delstater*

Som følge av dommen *Wilburn Boat* kan man som sagt få spørsmål om hvilken delstatslov som kommer til anvendelse på direktekravstvisten, dersom direktekravstvisten har tilknytning til flere delstater. Rettspraksis tyder imidlertid på at når forsikringstvisten har internasjonal tilknytning, vil man i vurderingen av om amerikansk eller utenlandsk lov kommer til anvendelse, også avgjøre hvilken delstatslov som kommer til anvendelse.³³⁷ Den føderale domstolen 5th Circuit Court of Appeal har riktignok utviklet en særskilt metode for lovvalg mellom delstatslover ved sjøforsikringstvister.³³⁸ Denne lovvalgsmetoden er imidlertid mest sannsynlig ment for amerikanske forsikringstvister, uten tilknytning til utlandet, og vil derfor ikke komme til anvendelse når P&I assurandøren er norsk.³³⁹

5.2.6.4 *Lovvalg ved kontrakt*

I dommen *North American Specialty Insurance Company v. Georgia Gulf Corporation*, sier distriktsdomstolen i Louisiana at direktekravsadgangen som oppstilles i Louisianas direktekravsinstitutt ikke kommer til anvendelse på krav som oppstår med grunnlag i kontraktsbrudd. Når LSA-R.S. 22:655 referer til «injured party», mener man at den som har krav på direktekrav er «person injured as a result of tortuous conduct and not one injured as a result of breach of contract».³⁴⁰ Dette innebærer at en ansvarsassurandør ikke

³³⁷ *State Trading Corp. of India, Ltd., v. Assuranceforeningen Skuld*. 921 F.2d 409.

³³⁸ *Schoenbaum* (1999) s. 37 og *Albany Insurance Co. v. Anh Thi Kieu*. 927 F.2d 882, se s. 890.

³³⁹ *MLA special report* (2001) s. 128-129 og *State Trading Corp. of India, Ltd., v. Assuranceforeningen Skuld*. 921 F.2d 409.

³⁴⁰ *North American Specialty Insurance Company v. Georgia Gulf Corporation*. 99 F. Supp.2d 726. Se også *Pennsylvania Fire Ins. Co. v. Underwriters at Lloyd's*. 140

risikerer å få et direktekrav mot seg som har grunnlag i kontraktsbrudd (for eksempel direktekrav som følge av forsinket levering).

Etter dette har vi sett at man, i Louisiana, mest sannsynlig vil velge at Louisianas direktekravsregler kommer til anvendelse dersom skaden skjer i Louisiana, eller dersom det er en borger av Louisiana som er skadet. Vi har også sett at dersom direktekravet er grunnet i kontraktsbrudd vil skadelidte ikke ha en direktekravsadgang etter retten i Louisiana.

5.3 Internasjonalt preseptoriske regler

5.3.1 Oversikt

Vi har over sett hvilke lovvalgsregler som kan bli anvendt i henholdsvis Norge, England, Russland, og Louisiana ved en direktekravsvist. Ved noen av drøftelsene over har det blitt nevnt at internasjonalt preseptoriske regler i forumstaten kan komme inn og anvendes på tvisten direkte, uten hensyn til hvilket lovvalg som ellers er blitt gjort for tilfellet. Vi skal her se på hva en internasjonalt preseptorisk regel er og i hvilken grad slike regler kan ha betydning i en direktekravsvist.

5.3.2 Internasjonalt preseptoriske regler etter norsk rett

Internasjonalt preseptoriske regler er regler i *lex fori* som kommer til anvendelse uten hensyn til hvilken bakgrunnsrett lovvalgsreglene i forumstaten utpeker. Vi må altså skille mellom internrettslige preseptoriske regler og internasjonalt preseptoriske regler. Internrettslige preseptoriske regler er regler som ikke kan fravikes ved avtale. Internasjonalt preseptoriske regler er

So.2d 212. Regelen er også i samsvar med uttalelser fra Louisianas Høyesterett i saken *Tyler v. Walt*, 184 La. 659, hvor domstolen sa: «That statute applies to accidents and damages for the injuries sustained or the losses occasioned thereby; and the purpose of the act is to impose liability on the casualty insurer in case of the insolvency or bankruptcy of the insured tort-feasor».

regler i forumstaten, som kommer til anvendelse uten hensyn til hvilken bakgrunnsrett som er valgt gjennom de nasjonale lovvalgsreglene. Dersom direktekravsreglene i et land kan anses som internasjonalt preseptoriske regler, blir lovvalgsregler i forsikringsavtalen eller landets internasjonale privatrett uinteressante, ettersom skadelidte uansett vil ha rett til å gjøre et direktekrav gjeldende mot assurandøren i den grad dette er tillatt av domstolslandets rett (*lex fori*).³⁴¹

Problemstillingen i det følgende blir i hvilken grad den norske direktekravsbestemmelsen i FAL §§ 7-8 jfr. 7-6 og avtaleloven § 36 kan anses som slike internasjonalt preseptoriske regler. Dersom FAL §§ 7-8 jfr. 7-6 er å anse som internasjonalt preseptorisk, vil skadelidte ha en direktekravsadgang etter de norske reglene i FAL, uten hensyn til hvilket lovvalg som blir gjort av den norske domstolen. Dersom avtaleloven § 36 er å anse som en internasjonalt preseptorisk regel, vil skadelidte i de samme tilfellene kunne påberope denne bestemmelsen mot innsigelser grunnet i warrantybrudd, hvor det mangler årsakssammenheng mellom warrantybruddet og skadetilfellet. I den følgende drøftelsen vil jeg skille mellom det at man kvalifiserer direktekrav som kontraktsrettslig og erstatningsrettslig.

5.3.2.1 FAL § 7-8 og avtaleloven § 36 som internasjonalt preseptoriske regler når lovvalget er knyttet til forsikringsavtalen.

I den grad man kvalifiserer direktekrav som forsikringsrettslig vil forsikringslovvalgsloven regulere lovvalgsvurderingen. § 5 i forsikringslovvalgsloven åpner for at dommeren skal kunne anvende internasjonalt preseptoriske regler i *lex fori*, uten hensyn til hvilken bakgrunnsrett som er valgt av partene i henhold til forsikringslovvalgsloven. § 5 baserer seg på rådsdirektivene om skadeforsikring (direktiv 88/357/EØF art. 7 nr. 2 para 1),

³⁴¹ Johansson (2003) s. 149.

og om livsforsikring (direktiv 90/619/EØF art.4 nr.4 para 1).³⁴² Direktivens bestemmelse om internasjonalt preseptoriske regler er igjen hentet fra Rom I konvensjonen av 1980 om lovvalg i kontraktsforhold, art. 7.³⁴³ Problemstillingen i det videre blir om FALs direktekravsregel og avtaleloven § 36 kan anses som internasjonalt preseptoriske regler jfr. forsikringslovvalgsloven § 5.

For at en regel skal kunne anses som internasjonalt preseptorisk, er det en forutsetning at regelen er preseptorisk internrettslig.³⁴⁴ Retten til direktekrav i norsk rett er preseptorisk ved insolvens hos den sikrede. Men i hvilken grad er denne regelen også internasjonalt preseptorisk? Det er vanskelig å se hvilke kriterier som her er avgjørende, og kildematerialet som finnes i Norge og internasjonalt gir liten veiledning. Ordlyden i forsikringslovvalgsloven sier ingenting om hvilke bestemmelser som faktisk skal anses som internasjonalt preseptoriske. I forarbeidene til forsikringslovvalgsloven sies det at det er opp til domstolene å avgjøre hva som er å anse som internasjonalt preseptoriske regler, men at «mye taler for» at avtaleloven § 36 og § 7-8 i FAL er slike internasjonalt preseptoriske regler.³⁴⁵ Ettersom § 7-8 henviser til direktekravsbestemmelsen i § 7-6 i FAL, innebærer dette at departementet argumenterer for at direktekravsregelen er internasjonalt preseptorisk ved insolvens hos sikrede. Full klarhet i spørsmålet gir forarbeidene imidlertid ikke, ettersom uttalelsen er meget generell. Verken Rom I konvensjonen eller Giuliano-Lagarde rapporten gir gode retningslinjer for hva som skal anses som internasjonalt preseptoriske

³⁴² Ot.prp.nr.72 (1991-1992) side 66.

³⁴³ Moss (2002). s. 467.

³⁴⁴ Thue (2002) s. 205.

³⁴⁵ Ot.prp.nr.72 (1991-1992) side 66.

regler.³⁴⁶ Thue hevder i sin bok at regler med en næringspolitisk, sosialpolitisk og kulturpolitisk begrunnelse kan være en internasjonalt preseptorisk regel, og at regler som skal ivareta private interesser ikke vil være internasjonalt preseptorisk.³⁴⁷ Han sier imidlertid også at å skille mellom disse gruppene er umulig. Giuditta Cordero Moss hevder at internasjonalt preseptoriske regler er regler som ivaretar spesielt viktige hensyn. Hun sier videre at anvendelsen av en internasjonalt preseptorisk regel vil bero på forholdene i den konkrete saken, de berørte interesser og graden av nærhet mellom saken og forumet.³⁴⁸ Både avtaleloven § 36 og FAL § 7-8 anses generelt å ivareta viktige hensyn, noe som taler for at reglene kan bli ansett som internasjonalt preseptoriske regler. Mye tyder imidlertid på at vurderingen av om en regel er internasjonalt preseptorisk vil måtte basere seg på en konkret avveining av saken, og at ingen regel automatisk vil bli anvendt som internasjonalt preseptorisk.³⁴⁹

Hovedhensynet bak avtaleloven § 36 er hensynet til å beskytte den svake kontraktspart mot den annen parts misbruk av avtalefriheten.³⁵⁰ Dette tilsier at dersom en svak part kommer i en meget uheldig posisjon dersom avtaleloven § 36 ikke får anvendelse, vil dette kunne tale for at avtaleloven § 36 får anvendelse som en internasjonalt preseptorisk regel. Dommen Rt. 1931 s. 1185 bestemmer at avtl. § 30 om svik må anses som internasjonalt preseptorisk. Dette kan tas til inntekt for at også avtl. § 36 bør anses som internasjonalt preseptorisk, ettersom avtl. § 36 anses å overlape avtl. § 30. Avtalelovens § 36 kan også betraktes som sammenfallende med ordre public

³⁴⁶ Rom I konvensjonen art. 7 (2) og Giuliano-Lagarde rapporten artikkel 7, punkt 4. I Giuliano-Lagarde rapporten sies det her kort at man typisk her mener regler om kartellvirksomhet, konkurranse, forbrukerbeskyttelse og visse regler om frakt.

³⁴⁷ Thue (2002) s. 207. Se også Pålsson (1993) s. 60.

³⁴⁸ Moss (1999) s. 109.

³⁴⁹ Moss (1999) s. 87.

³⁵⁰ Ot.prp.nr.5 (1982-1983) s. 5.

regelen, som også kan ugyldiggjøre bestemmelser som strider med fundamentale prinsipper i forumstaten.³⁵¹ At de to er sammenfallende vil kunne tale for at avtaleloven § 36 vil være internasjonalt preseptorisk, når den får anvendelse, ettersom dette vil være i samsvar med forumstatens fundamentale prinsipper.³⁵² Krüger taler imidlertid for at avtaleloven § 36 ikke bør anses som en internasjonalt preseptorisk regel, ettersom regelen er et særtrekk ved den nordiske kontraktsretten som jevnbyrdige parter bør kunne avtale seg bort fra.³⁵³

For FAL § 7-8 sin del kan det lettere tenkes tilfeller hvor bestemmelsen får anvendelse, uten at den nødvendigvis beskytter hensyn som gjør den til en internasjonalt preseptorisk regel. For eksempel ved direktekrav på mindre summer mellom en økonomisk sterk profesjonell part og en P&I klubb. Det kan imidlertid også tenkes tilfeller hvor § 7-8 anses å beskytte særlig beskyttelsesverdige hensyn. For eksempel hvor mannskap er skadet, og hvor skadelidte ikke vil få tilstrekkelig finansiell hjelp dersom P&I klubben ikke betaler.

Som en oppsummering kan man si at det ikke er utelukket at avtaleloven § 36 eller forsikringsavtaleloven § 7-8 kan få anvendelse, dersom den valgte bakgrunnsretten ikke tillater direktekrav i samme grad som i norsk rett, og saken har kommet opp for en norsk domstol. Men man vil antakelig måtte foreta en konkret drøftelse for de enkelte tilfellene, for å se når dette kan skje. Særsilt relevante momenter i denne drøftelsen vil være sakens nærhet til forumstaten, og skadelidtes beskyttelsesverdighet.³⁵⁴

³⁵¹ Krüger (1989) s. 895.

³⁵² Moss (1999) s. 91.

³⁵³ Krüger (1989) s. 896.

³⁵⁴ Moss (1999) s. 91 og 96.

5.3.2.2 FAL § 7-8 og avtaleloven § 36 som internasjonalt preseptoriske regler ved erstatningskrav.

Dersom man kvalifiserer et direktekrav som erstatningsrettslig, vil ikke lovvalget gjort i forsikringsavtalen ha noen betydning for tredjemanns direktekrav, ettersom lovvalget for direktekravet da knytter seg til ansvarsforholdet. To parter kan ikke ved avtale påvirke tredjemanns erstatningskrav hjemlet i lov.³⁵⁵ Eller med andre ord, en norsk eller utenlandsk P&I assurandør kan ikke i avtale med skadevolder påvirke skadelidtes erstatningskrav basert på nasjonal lov.

Som vi har sett over kan man, gjennom reglene i den norske internasjonale erstatningsretten, komme til at utenlandsk bakgrunnsrett skal anvendes på erstatningskravet. Dette vil si at norsk rett ikke nødvendigvis kommer til anvendelse på et direktekrav mot en norsk eller utenlandsk P&I assurandør som saksøkes i Norge. Problemstillingen i det følgende er i hvilken grad FAL § 7-8 og avtaleloven § 36, i de tilfellene hvor direktekravet klassifiseres som erstatningsrettslig, kan anses som internasjonalt preseptoriske regler.

Moss sier i sin artikkel fra 2002 at spørsmålet her er om det vil være i tråd med de interesser som forsikringslovvalgsloven § 5 ønsker å beskytte, at man anvender en internasjonalt preseptorisk regel på erstatningstilfellet. Hun synes med andre ord å mene at man her eventuelt må foreta en analogisk anvendelse av § 5 på erstatningstilfellene. Formålet med § 5 er å forhindre at et lovvalg i forsikringsavtalen skal frata skadelidte et vern han ellers ville ha hatt. At paragrafen brukes til å verne en rett som skadelidte i utgangspunktet ikke ville ha hatt, fordi skaden ikke anses som tilknyttet til norsk rett, mener Moss faller utenfor lovens formål. Moss trekker etter dette den slutning at det er tvilsomt om internasjonalt preseptoriske regler er egnet i erstatningsrettslige sammenheng, hvor bakgrunnsretten er bestemt av klare tilknytningsfaktorer.³⁵⁶

³⁵⁵ Moss (2002) s. 470.

³⁵⁶ Moss (2002) s. 472.

Jeg har kommet til en annen konklusjon. Den norske internasjonale privatretten er i stor grad ulovfestet, og man er ikke avhengig av en lovhjemmel for at internasjonalt preseptoriske regler skal kunne komme til anvendelse på erstatningstilfellene. Dette har kommet til uttrykk i rettspraksis.³⁵⁷ Thue presiserer at moderne teori har for lengst akseptert eksistensen av slike tvingende normer. Han sier videre at man bør være forsiktig med å underkaste de internasjonalt preseptoriske reglene i den vanlige tilknytningsmodellen. Dette fordi poenget med disse reglene er at de skal anvendes på alle sine saksforhold, uavhengig av om saksforholdet også har en utenlandstilknytning.³⁵⁸ Dette taler for at man ikke knytter anvendelsen av internasjonalt preseptoriske regler opp mot hvilken kvalifisering man har gjort av forholdet.

I kontrast til sin artikkel fra 2002 gir Moss uttrykk for det samme standpunktet i sin doktoravhandling. I boken *International commercial arbitration* sier hun at: «the [...] major difference between conflict rules and overriding mandatory rules is that the latter's applicability is not based on connecting factors, but on the function of the rules and the balance of the involved interests. The origin of their applicability is not a mechanical application of conflict rules that designates the governing law irrespective of this law's content; it is rather an examination of the content and function of the substantive rules, as well as an examination of the interests involved in the particular case, which together indicate whether the rule deserves to be applied or not».³⁵⁹ Thue presiserer også at man ved anvendelsen av internasjonalt preseptoriske regler, ikke går veien om noen drøftelse av en

³⁵⁷ Rt. 1953 s. 1132. Se s. 1142. Her viser dommer Bahr gjennom sine uttalelser i forbindelse med farskap og bidragsplikt at man aksepterer internasjonalt preseptoriske regler i norsk rett. Det henvises også til Bahr sitt votum i Rt. 2002 s. 180. Se s. 186.

³⁵⁸ Thue (2002) s. 203.

³⁵⁹ Moss (1999) s. 104-105.

rettsvalgsregel. De er «lois d'application immédiate».³⁶⁰ Det at Rom II forordningen, som gjelder ikke-kontraksrettslige krav, også åpner for at internasjonalt preseptoriske regler i forumstaten skal kunne komme til anvendelse, gir støtte til det synspunkt at internasjonalt preseptoriske regler også kommer til anvendelse på erstatningskrav.³⁶¹

At man kvalifiserer direktekrav som enten erstatningsrettslig eller forsikringskontraksrettslig, bør med andre ord ikke ha noen betydning for i hvilken grad man anser direktekravsretten som særskilt beskyttelsesverdig. I denne sammenheng må man kunne si at argumentene i punkt 5.3.2.1 også kan tas til inntekt for at avtaleloven § 36 og direktekravsregelen i FAL § 7-8 vil kunne være internasjonalt preseptoriske, selv om direktekravet kvalifiseres som erstatningsrettslig.

5.3.3 Internasjonalt preseptoriske regler etter engelsk rett

Norske internasjonalt preseptoriske regler vil ikke kunne komme til anvendelse dersom en norsk P&I klubb saksøkes i England. Preseptoriske regler, som ikke er en del av forumstatens lovgivning, blir som regel ikke anvendt av engelske domstoler. Det har imidlertid blitt foreslått i litteratur og rettspraksis på kontinentet at forumet kan ta hensyn til utenlandske internasjonalt preseptoriske regler selv om de ikke er del av den anvendte retten.³⁶² Art. 7 (1) i Roma konvensjonen åpner også for dette. Storbritannia har imidlertid reservert seg mot denne regelen, og den er derfor ikke en del av britisk rett.³⁶³

Etter engelsk rett er det bare internasjonalt preseptoriske regler til forumet som kan komme inn og påvirke ved delikt³⁶⁴, dette vil også gjelde når Rom

³⁶⁰ Thue (2002) s. 205.

³⁶¹ Rom II art. 16.

³⁶² Dicey (2006) s. 25.

³⁶³ Contracts (Applicable Law) Act 1990 s. 2 (3).

³⁶⁴ Dicey (2006) s. 1955.

II forordningen trer i kraft.³⁶⁵ Jeg har ikke funnet slike regler i engelsk rett som er av relevans for oppgaven.

5.3.4 Internasjonalt preseptoriske regler i Russland

Russland har en egen bestemmelse om internasjonalt preseptoriske regler i artikkel 1192 i sivillovboken. Denne bestemmelsen legger til grunn at russiske internasjonalt preseptoriske regler kan komme til anvendelse, selv om man har kommet til at et annet lands lov skal anvendes på saken. Det har imidlertid vært en vanskelig oppgave for russiske domstoler å skille de internasjonalt preseptoriske reglene fra de ordinære preseptoriske reglene.³⁶⁶ Betydningen av begrepet internasjonalt preseptoriske regler er den samme som i de fleste andre rettssystemer. Dette er regler som anses som så fundamentale for nasjonalstaten, at man ikke kan akseptere at regelen ikke anvendes.³⁶⁷ Etter russisk rett vil det bero på en konkret helhetsvurdering om en regel skal anses som internasjonalt preseptorisk. Russisk teori åpner også for at hva som anses som internasjonalt preseptoriske regler vil kunne endre seg over tid.³⁶⁸ Som et eksempel på en russisk internasjonalt preseptorisk regel trekker kommentaren til sivillovboken frem artikkel 414 i handelssjøfartsloven. Denne bestemmer at man ikke kan avtale et redusert rederansvar ved skade på liv eller helse til passasjerer, eller ved tap eller skade av last og bagasje. Det forsettes også at den russiske domstolen vil se til utlandet for å finne støtte for hvilke regler som kan anvendes som internasjonalt preseptoriske.³⁶⁹ Med den utviklingen man ser i Europa i dag med en stadig større adgang til å gå til direktekrav mot en P&I assurandør, kan mye tyde på at man også i Russland vil være tilbøyelig til å gi en utvidet

³⁶⁵ Se Rom II art. 16.

³⁶⁶ Butler (2006) s. 294.

³⁶⁷ Kommentar til sivillovboken (2002) (3. del) artikkel 1192, 2. avsnitt.

³⁶⁸ Kommentar til sivillovboken (2002) (3. del) artikkel 1192, 2. avsnitt.

³⁶⁹ Kommentar til sivillovboken (2002) (3. del) artikkel 1192, 4. avsnitt.

direktekravsadgang. I hvilken grad de russiske direktekravsreglene er å anse som internasjonalt preseptoriske er imidlertid usikkert.

Artikkel 1192 2. ledd sier at en russisk domstol også kan anvende de internasjonalt preseptoriske reglene til et tredje land som er særlig nært knyttet til saken, uten hensyn til hvilket lovvalg som er gjort. Domstolen vil imidlertid ikke være forpliktet til å anvende disse reglene, slik de vil være ved de russiske internasjonalt preseptoriske reglene.

Til tross for at anvendelsen av utenlandske internasjonalt preseptoriske regler vil være avhengig av domstolens skjønn, åpner det for at utenlandske direktekravsregler kan komme til anvendelse i Russland, i den grad disse er å anse som internasjonalt preseptoriske og saken anses for å være nært knyttet til det aktuelle landet. Regelen er ment som en sikkerhetsventil for å kunne rette opp i de urimelige resultat som kan følge av russiske lovvalgsregler, eller av partenes lovvalg. Det presiseres i kommentaren at det her ikke nødvendigvis bare er det rettsystemet som saken har *nærmest* tilknytning til som vil være aktuelt. Men tilknytningen kan heller ikke være for løs. I hvilken grad de norske internasjonalt preseptoriske reglene her kan komme inn og påvirke avgjørelsen ved en russisk domstol, må anses som meget usikkert. Spesielt med tanke på regelen i FAL § 7-6 (5), som bestemmer at direktekravsreglen i FAL kun kan få anvendelse ved en norsk domstol.

5.3.5 Internasjonalt preseptoriske regler i USA

I USA har man ikke de samme reglene om internasjonalt preseptoriske regler som i Europa. Man har imidlertid en regel med lignende funksjon. Instituttet kalles «public policy» eller «fundamental policy», og er noe mer fleksibelt enn det europeiske instituttet, ettersom det baserer seg på en mer konkret vurdering av om man skal gjøre unntak fra partsautonomien.³⁷⁰ Public policy kan altså komme inn og sette til side lovvalgs- og forumsklausuler i forsikringsavtalen. Restatement (Second) of Conflict of Laws (1971) § 187

³⁷⁰ Brochers (2008) s. 1645.

definerer prinsippet som en sperre for regler som strider med «fundamental policy of a state which has a materially greater interest than the chosen state». I kommentaren til regelen sier man samtidig at det er umulig å angi generelt hva som skal anses som «fundamental». Etter det vi så i punkt 3.5.2 tyder imidlertid mye på at direktekravsinstituttet i Louisiana kan bli ansett som en slik «fundamental policy». Det at reglene anses for å sette både voldgiftsklausuler og lovvalgsklausuler til side, taler sterkt for dette. Som vi har sett blir reglene også sett på som en særlig beskyttelse av offentlige interesser, noe som jfr. *restatement* (1971) også taler for at reglene ofte vil være å anse som «fundamental policy». I dommen *Talbott Big Foot, Inc.* henviser man til juridisk litteratur som sier at: «The insurer can raise those defences which it could raise in an action against it by its insured which do not defeat the public policy underlying the right of direct action in the victim».³⁷¹ Dette taler igjen for at direktekravsadgangen i Louisiana er å anse som en slik «fundamental policy».

5.4 Sammenfatning av lovvalgsreglene

Drøftelsene over viser at dersom skaden har skjedd i et av territoriene til de fire landene oppgaven behandler, er sannsynligheten stor for at domstolen i det konkrete landet også vil anvende *lex fori* på direktekravstvisten. Dette vil igjen si at dersom direktekravsreglene er mer gunstige i en annen stat, vil det kunne lønne seg for skadelidte å saksøke forsikringsselskapet i denne staten, forutsatt at skadelidte har anledning til dette.

Dersom direktekravet har grunnlag i kontraktsbrudd, vil domstolen, med unntak for i England, som utgangspunkt følge denne kontraktens lovvalg. Her vil det for det første være en fordel for skadelidte å ikke saksøke P&I assurandøren i Louisiana eller Russland, ettersom man her ikke vil ha direktekravsadgang ved kontraktsbruddskrav. Dersom kontraktens lovvalg er

³⁷¹ *Talbott Big Foot, Inc.* 887 F.2d 611 se s. 613.

norsk, vil det videre være viktig å saksøke P&I assurandøren i Norge eller i annen luganostat. Dette fordi de norske direktekravsreglene i FAL kun kommer til anvendelse innenfor Lugano-området jfr. Fal § 7-6 (5).

Dersom direktekrav kvalifiseres som forsikringsrettslig, har vi sett at en domstol som utgangspunkt vil følge forsikringsavtalens lovvalg. Dette vil for Skuld og Gard sin del innebære at norsk rett, med unntak av de deklarasjoniske reglene i forsikringsavtaleloven, kommer til anvendelse.

De internasjonale privatrettslige reglene i Norge tyder på at uansett hvor skaden skjer, vil det mest sannsynlig lønne seg for skadelidte å saksøke en norsk P&I klubb i Norge. Dette fordi selv om man ikke skulle komme til at norsk rett får anvendelse på tilfellet, vil man kunne nå frem med at de norske direktekravsreglene og avtaleloven § 36 kommer til anvendelse som internasjonalt preseptoriske regler.

6 Sammenfatning

Oppgavens drøftelser viser at man i Norge og Louisiana har en ganske vid adgang til å gå til direktekrav mot en P&I assurandør, når sikrede er insolvent. Det er visse forskjeller mellom de to regelsettene som kan gjøre den ene jurisdiksjonen mer fordelaktig enn den andre, men skadelidte vil i de fleste tilfeller uansett stå sterkere i disse landene enn i Russland og England. I Russland vil man ha en særlig sterk direktekravsrett, som skadelidt, ved HNS skader. Dette fordi Russland, i motsetning til Norge og England, faktisk har gjort direktekravsreglene i HNS til nasjonal rett. Ved disse tilfellene vil det altså kunne lønne seg å gå til sak i Russland fremfor for eksempel Norge.

For å kunne gå til direktekravssøksmål i et land, og dra nytte av landets lover, må skadelidte eller skaden ha en viss tilknytning til domstolslandet. Dette er det gjennomgående utgangspunkt for de landene oppgaven har behandlet, og begrenser således søksmålsmulighetene til en skadelidt. Oppgaven viser imidlertid at dersom Skuld eller Gard saksøkes, vil de norske domstolene ha jurisdiksjon for de aller fleste direktekravssøksmål

som måtte oppstå på verdensbasis. Dette fordi Gard og Skuld har sitt hovedkontor i Norge. Noe som igjen åpner for at skadelidte kan dra nytte av de norske direktekravsreglene og de norske internasjonalt preseptoriske reglene. Vi har også sett at lovvalgsklausulen i de norske P&I klubbens regler innebærer at skadelidte i EU alltid vil kunne dra nytte av de norske direktekravsreglene når saksøkte er Skuld eller Gard.

En særskilt bemerkning som kan gjøres i forhold til Russland, er at man bør være oppmerksom på i hvilke tilfeller Russland oppstiller regler om obligatorisk forsikring. Innføringen av HNS reglene i russisk rett viser at Russland meget mulig kan lage lover med grunnlag i konvensjoner som ennå ikke har trådt i kraft internasjonalt. Dette kan føre til at de faktisk har direktekravsregler som man ikke venter å finne før den aktuelle konvensjonen faktisk har trådt i kraft.

En siste observasjon man kan trekke ut av oppgavens drøftelser er at både direktekravsreglene og den internasjonale privatretten, for alle de fire landene, kan være ganske komplisert og uklar. Ved kodifisering av de ulovfestede sidene av begge rettsområder, vil man kunne fjerne mye usikkerhet hos aktørene i en direktekravstvist. Mer klarhet i reglene vil derfor også være av stor betydning for å nå direktekravsreglenes formål; nemlig å sørge for at den skadelidte part faktisk får dekket sitt tap, til tross for at skadevolder er insolvent.

Kildeliste

Bøker og artikler

- Arnesen (1995) Arnesen, Finn. Introduksjon til rettskildelæren i EF. 3. utg. Oslo, 1995.
- Arntzen (2000) Arntzen, Andreas. I samarbeid med Rune Njøs Jacobsen og Sven Iver Steen. Ansvarsforsikring. Oslo. 2000.
- Arxipova (2008) Arxipova, Anna. Predjavlenie trebovanij k straxovsjiku po dogovoru (na primere straxovanija otvetstvennosti sodovladelcev) (Presentasjon av krav mot assurandør ved ansvarsforsikring (Med utgangspunkt i skipseiers ansvarsforsikring)). Straxavoj Biznes. 2 (02) Mars-April 2008. s. 22-31
- Benedict on Admiralty (1) Benedict on Admiralty. Bind 1. Jurisdiction and Principles. Steven Friedell. 7. Utg. New York, 1989.
- Bogdan (2006) Bogdan, Michael. Concise Introduction to EU Private International Law. Groningen. 2006.
- Brautaset (1993) Brautaset, Lasse. Oljesølansvaret: Oil Pollution Act: Innhold og respons. I: Marius nr. 195. 1993 Det 15. Nordiske sjørettsseminar i Hirtshals. s. 99-128.
- Brochers (2008) Brochers, Patrick J., Categorical exceptions to party autonomy in private international law. 2008. (82 Tul. L. Rev. 1645). (Siteret i Westlaw).
- Brynildsen (2008) Brynildsen, Claus og Børre Lid og Truls Nygård. Forsikringsavtaleloven med kommentarer. 2. utg. Oslo, 2008.
- Buglass (1991) Buglass, Leslie J. Marine insurance and general average in the United States. An Average Adjuster's Viewpoint. 3. Utg. Centerville, Maryland, 1991.

- Bull (1988) Bull, Hans Jacob. Tredjemannsdekninger i forsikringsforhold. 1988, Oslo.
- Bull (1995) Bull, Hans Jacob. Direct Action under P&I Insurance. I: Sjørettsforeningen i Göteborg. Skrifter 71. Göteborg, 1995.
- Bull (2008) Bull, Hans Jacob. Forsikringsrett. Oslo, 2008.
- Burnham (1995) Burnham, William. Introduction to the law and legal system of the United States. St. Paul, Minnesota. 1995.
- Butler (2003) Butler, W. E. Russian Law. 2. Utg. Oxford, 2003
- Butler (2006) Butler, W. E. Russian Foreign Relations and Investment Law. Oxford, 2006.
- Clarkson (2006) Clarkson, C.M.V og Jonathan Hill. The Conflict of Laws. 3. Utg. Oxford, 2006.
- Dicey (2006) Dicey, Albert Venn, J. H. C. Morris & Lawrence Collins. The conflict of laws. London, 2006.
- Dicey (2007) Dicey, Albert Venn, J. H. C. Morris & Lawrence Collins.. The conflict of laws. First supplement to the fourteenth edition. London 2007.
- Dodson (2006) Dodson, Richard J. Litigating Injury and Wage Claims of Foreign Seamen in State and Federal Courts. I: ATLA Annual Convention Reference Materials. Volume 1. (Ann.2006 ATLA-CLE 33) 2006. (Sitert fra Westlaw)
- Eivindstad (1998) Eivindstad, Kjetil og Emil Gamborg. P&I forsikring og konkurranselovgivningen i EU. MARIUS nr. 239. Oslo. 1998.
- Færden (2008) Færden, Anders W. "Warranties" i sjøforsikring. WR shipping/offshore-seminar 17. september 2008.
- Falkanger (2004) Falkanger, Thor og Hans Jacob Bull, Innføring i sjørett, 6. utg. 2004.

- Farnsworth (1996) Farnsworth, E. Allan. An introduction to the legal system of the united states. 3. utg. New York, 1996.
- Foster (1998-99) Foster, Nicolas R. Marine insurance: Direct action statutes and related issues. I: University of San Francisco Maritime Law Journal 1998-1999 (11 U.S.F. Mar. L.J. 261). (Sitert fra Westlaw).
- Giuliano-Lagarde rapporten Report on the Convention on the law applicable to contractual obligations by Mario Giuliano, Professor, University of Milan, and Paul Lagarde, Professor, University of Paris. Official Journal C 282, 31/10/1980. <http://eur-lex.europa.eu/> (Sitert 06.05.2008).
- Gold (2002) Gold, Edgar. Gard Handbook on P&I Insurance, 5. utg. London, 2002.
- Grigorian (2005) Virginia, Grigorian, Registrering av skip etter russisk rett. Spesialoppgave ved UIO vår 2005.
- Gusuljak (2006) Guculjak, V. N. Mezjdunarodnoe morskoe pravo (publichnoe i chastnoe). (Maritim internasjonal privatrett (offentlig og privat)) Rostov na Donu. Feniks. 2006.
- Hagstrøm (2003) Hagstrøm, Viggo. Obligasjonsrett i samarbeid med Magnus Aarbakke. Oslo, 2003.
- Hazelwood (1994) Hazelwood, Steven J. P&I Clubs – Law and Practice. 2. Utg. London, 1994.
- Hostein-Childress (2002) Hostein-Childress, Victoria. The enforceability of arbitral clauses contained in marine insurance contracts against nonsignatory direct action claimants. I: Tulane Maritime Law journal 2002. (27 TLNMLJ 205). (Sitert fra Westlaw)
- Jenard-rapporten Rapport vedrørende konventionen om retternes kompetence og om fuldbyrdelse av retsafgjørrelser i borgerlige sager, herunder handelssager. Utarbeidet av P. Jenard. Offentliggjort i De Europæiske Fællesskabers tidende Nr. C 59/1.

- Johansson (2003) Johansson, Svante O. Domsrätt ved direktkrav under en ansvarsforsikring. I: Svenska Sjörettsföreningen Skrifter 78. Stockholm. 2003. s. 147-168.
- Johansson (2004) Johansson, Svante O. Jurisdictional issues connected with direct actions against P&I Clubs under Scandinavian and European law. The journal of international maritime law. Volume 10. Issue 1. 2004. s. 71-83.
- Johansson (2006) Johansson, Svante O. og Jessika Van der Sluijs. Direktekrav ved ansvarsforsikring enligt den nya försäkringsavtalslagen. I: Svensk Juristtidning. Uppsala, 2006 s. 72-90.
- Kahn-Freund (1968) Kahn-Freund, O. Delictual Liability and the conflict of laws. Recueil des Cours, II, 1968, Volum 124, s. 155. <http://books.google.no/books?id=5uJ5oQUjvbAC&printsec=frontcover#PPP10,M1> [Sitert 17. desember 2008]
- Kommentar til handelssjøloven Kommentarij k kodeksu torgovogo moreplavanija Rossijskoj Federacii. Kommentarer til sjøhandelskodeksen. Red. Ivanov, G.G. 2005.
- Kommentar til sivillovboken (2005) Kommentarij k Grazjdanskomu Kodeksu Rossijskoj Federacii (Kommentar til den russiske sivilkodeks). Red. Abovoj, T. E. 2005.
- Kommentar til sivillovboken (2002) (3. del) Kommentarij k chasti tretej Grazjdanskomu kodeksu Rossijskoj Federacii. (Kommentar til den russiske sivillovboken). Red. A. L. Makovskova, E.A. Coxanova. 2002.
- Krüger (1989) Krüger, Kai. Norsk kontraktsrett. Bergen. 1989.
- LeBreton (2001) LeBreton, Edward F. III og Summers, Marc Thomas. Marine protection & indemnity policy annotations project. MLA special report. 2001. Kapittel 21 s. 142. <http://www.mlaus.org/issue.ihtml?issueid=40>
- Lomio (2008) Lomio, J. Paul og Henrik Spang-Hanssen. Legal research methods in the US and Europe. København. 2008. s. 15.

- Lundgaard (2000) Lundgaard, Hans Petter. Gaarders innføring i internasjonal privatrett. 3. utg. Oslo, 2000.
- MLA special report
(2001) MLA special report. Marine protection & indemnity policy annotations project. Subcommittee on Hull and P&I Insurance. Committee on Marine Insurance and General Average. Maritime Law Association of the United States. Summer 2001.
<http://www.mlaus.org/issue.ihtml?issueid=40>
- Moss (1999) Moss, Giuditta Cordero Moss. International commercial arbitration. Party Autonomy and Mandatory Rules. Oslo. 1999.
- Moss (2002) Moss, Giuditta Cordero. Erstatningsrett, kontraktsrett og internasjonalt preseptoriske regler – illustrert ved skadelidtes direkte krav mot forsikringselskapet. Bonus Pater Familia – Festskrft til Peter Lødrup 2002 s. 461. (Sitert i Lovdata).□
- Moss (2007) Moss, Giuditta Cordero. Lovvalgsregler for internasjonale kontrakter: Tilsynelatende likheter og reelle forskjeller mellom europeiske og norske regler. TfR. 2007. Nr. 5. s. 679. (Sitert i Idunn)
- Oda (2007) Oda, Hiroshi. Russian Commercial Law. 2. utg. Leiden, 2007.
- Pålsson (1993) Pålsson, Lennart. Nya lagvalsregler för försäkringsavtal. I: Svensk Juristtidning. Årg. 78. 1993. s. 43-63.
- Pålsson (2008) Pålsson, Lennart. Bryssel I-Förordningen Jämte Bryssel- och Luganokonventionerna. Stocholm, 2008.
- Restatement (Second) of
Conflict of Laws Restatment (Second) of Conflict of Laws (1971) (REST 2d CONFL) (Sitert i Westlaw).
- Rognlien (1993) Rognlien, Stein. Luganokonvensjonen. Norsk kommentarutgave. Internasjonal domsmyndighet i sivile saker. Oslo. 1993. s. 102-103.

Røsæg (2000)	Røsæg, Erik. Compulsory maritime insurance. I: Marius 258. Simply Scandinavian institute yearbook of maritime law 2000 s. 179-208.
Schoenbaum (1999)	Schoenbaum, Thomas J. Key divergences between English and American law of marine insurance: A comparative study. Centerville, Maryland, 1999.
Selvig (2003)	Selvig, Erling. Nordiske domme i sjøfartsanliggender. Årgang 2001. Oslo 2003.
Shears (1996)	Shears, Peter og Philip S. James og Graham Stephenson. James' introduction to English law. 13. utg. London, 1996.
Thue (2002)	Thue, Helge J. Internasjonal privatrett. Personrett, familierett og arverett. Alminnelige prinsipper og de enkelte reguleringer. Oslo. 2002.
Wilhelmsen (2002)	Wilhelmsen, Trine-Lise. Issues of marine insurance. Misconduct of the assured and identification. I: SIMPLY 2002. Oslo. s. 115-172.
Williams (2008)	Williams, Richard. Gard Guidance to the Statutes and Rules. Oslo, 2008.

Norske dommer

HR-2008-01602-A

Rt. 2002 s. 180

Rt. 1999 s. 7

Rt. 1995 s. 1415.

Rt. 1958 s. 38 (Baltenland)

Rt. 1954 s. 1002

Rt. 1953 s. 1132.

Rt. 1931 s. 1185

Rt. 1923 II s. 59 (Irma-Mignon).

Utenlandske dommer

EU-dommer

Sag 814/79 Netherlands State vs. Reinhold Rüffer. Saml. 1980 s. 3807. <http://eur-lex.europa.eu/>

Sag 29/76. LTU v. Eurocontrol. Saml. 1976 1541. <http://eur-lex.europa.eu/>

Sag 172/91. Sonntag v. Waidmann. Saml. 1993 I-01963. <http://eur-lex.europa.eu/>

Sag 266/01. TIARD v. Staat der Nederlanden. Saml. 2003 I-04867. <http://eur-lex.europa.eu/>

Sag 378/98 Coreck Maritime GmbH v Handelsveem BV. Saml 2000 I-9337. <http://eur-lex.europa.eu/>

Engelske dommer

Aluminium Wire and Cable Co. Ltd. v. Allstate Insurance Co. Ltd. [1985] 2 Lloyd's Rep. 280. (Westlaw).

Amin Rasheed Shipping Corp v Kuwait Insurance Co [1984] A.C. 50. (Westlaw).

Banque Financière de la Cité S.A. v. Westgate Insurance Co., [1990] 1 Q.B. 665 (C.A.). (Westlaw).

C.V.G. Siderurgicia del Orinoco S.A. v. London Steamship Owners' Mutual Insurance Association Ltd. (The "Vainqueur Jose") [1979] 1 Lloyd's Rep. 557. (Westlaw).

Davenport v Corinthian Motor Policies at Lloyd's. 1991 S.L.T. 774. (Westlaw).

Doris Bradley v. Eagle Star Insurance Co. Ltd. [1989] 1 Lloyd's Rep. 465. (Westlaw).

Medical Defence Union Ltd. V. Department of Trade [1979] 2 W.L.R. 686. (Westlaw).

Raiffeisen Zentralbank Österreich AG v Five Star General Trading LLC [2001] Q.B. 825 (CA). (Westlaw).

Re Allobrogia Steamship Corporation, (the "Allobrogia") [1979] 1 Lloyd's rep. 190. (Westlaw).

Shamil Bank of Bahrain EC v. Beximco Pharmaceuticals Ltd. [2004] 1 W.L.R. 1784. (Westlaw).

Socony Mobil Oil Co. Inc., Mobil Oil Co. Ltd. and Mobil Oil A.G. v. The West of England Ship Owners Mutual Insurance Association (London) Ltd. (The "Padre Island") [1984] 2 Lloyd's Rep. 408. Court of Appeal, [1989] 1 Lloyd's Rep. 239 og House of Lords, [1990] 2 Lloyd's Rep. 191. (Westlaw).

The Good Luck [1991] 2 Lloyd's Rep. 191. (Westlaw).

Through Transport Mutual Assurance Association (Eurasia) Ltd v New India Assurance Co Ltd. [2005] Lloyd's Rep. 67 (CA). (Westlaw).

Amerikanske dommer

Aasma v. American S.S. Owners Mut. Protection and Indemn. Ass'n, Inc. (6th Cir. (Ohio) 1996). 95 F.3d 400. (Westlaw).

Aetna Casualty & Surety Co. v. Continental Western Insurance Co. (Louisiana Court of Appeal - 1997). 704 So.2d 900. (Westlaw).

Albany Insurance Co. v. Anh Thi Kieu. (5th Cir. 1991). 927 F.2d 882. (Westlaw).

Albany Insurance Co. v. Bengal Marine, Inc. (E.D. Louisiana). 1987 WL 10201. (Westlaw).

Arochem Corp. v. Wilomi, Inc. (5th Cir. 1992) 962 F.2d 496. (Westlaw).

Asahi Metal Industry v. Superior Court. (Supreme Court of the United States – 1987) 480 U.S. 102. (Westlaw).

Auster Oil & Gas, Inc. v. Stream, (5th Cir.1990) 891 F.2d 570. (Westlaw).

Brandon v. Denton. (5th Cir. 1962). 302 F.2d 404. (Westlaw).

Chambers v. Joshua Marine, Inc. (E.D. La. 2006) 430 F.Supp.2d. 580.

Cheshire Place Associates v. West of England Ship Owners Mutual Insurance Association (E.D. New York.1993) 815 F.Supp. 593. (Westlaw).

City of New Orleans v. Kernan. (E.D.La.,1996). 933 F.Supp. 565. (Westlaw).

Combustion, Inc. (W.D.La. 1994) 960 F.Supp. 1051. (Westlaw).

Crown Sellerbach Corporation v. Ingram Industries INC. (5th Cir. 1986). 783 F.2d 1296. (Westlaw).

Elrod v. Pierre Marine, Inc. (5th Cir. 1995). 663 So.2d 859. (Westlaw).

First Guaranty Bank of Hammond v. Attorneys Liability Assurance Society, LTD. (Supreme Court of Louisiana) 515 So.2d 1080. (Westlaw).

Graham v. Milky Way Barge, Inc. (5th Cir. 1987). 824 F.2d 376. (Westlaw).

Grubbs v. Gulf international marine, Inc. (Supreme Court of Louisiana - 1994) 625 So.2d 495. (Westlaw).

Guidry v. U.S. Tobacco Co., Inc. (5th Cir. 1999). 188 F.3d 619. (Westlaw).

Gulf Oil Corp. v. Gilbert. (Supreme Court of the United States – 1947) 330 U.S. 501. (Westlaw).

Gulf Trading & Transp. Co. v. The M/V Tento. (9th Cir. 1982) 694 F.2d 1191. (Westlaw).

Hellenic Lines Ltd. V. Rhoditis. (Supreme Court of the United States – 1970) 398 U.S. 306. (Westlaw).

Insurance Co. v. Dunham (Supreme Court of the United States – 1870) 78 U.S. 1. (Westlaw).

Jones v. MFA Mutual Insurance Company et al. (Louisiana Court of Appeal – 1981) 398 So.2d 10. (Westlaw).

Lauritzen v. Larsen. (Supreme Court of the United States – 1953) 345 U.S. 571. (Westlaw).

Maryland Casualty Co. v. Cushing (Supreme Court of the United States – 1954) 347 U.S. 409. (Westlaw).

Miller v. Griffin-Alexander Drilling Co. (W.D.La. 1989). 715 F. Supp. 164. (Westlaw).

Nailen v. Ford Motor Co. (5th Cir. 1989). 873 F.2d 94. (Westlaw).

North American Specialty Insurance Company v. Georgia Gulf Corporation. (M.D. La., 2000). 99 F. Supp.2d 726. (Westlaw).

North American Specialty Insurance Company v. Georgia Gulf Corporation. (M.D.La. 2000) 99 F. Supp.2d 726. (Westlaw).

Pacific Employers Insurance company v. M/T Iver Champiion, (E.D. La. 1995) 1995 A.M.C. 2280. (Westlaw).

Pennsylvania Fire Ins. Co. v. Underwriters at Lloyd’s 140 (Louisiana Court of Appeal – 1962). So.2d 212. (Westlaw).

Pennsylvania Fire Ins. Co. v. Underwriters at Lloyd’s. (Louisiana Court of Appeal – 1962) 140 So.2d 212. (Westlaw).

Port Allen Marine Services, INC v. Chotin. (M.D.La.,1991). 765 F.Supp. 887. (Westlaw).

Romero v. International Terminal Operating Co. (Supreme Court of the United States - 1959) 358 U.S. 354. (Westlaw).

Romero v. International Terminal Operating Co. (Supreme Court of the United States – 1959) 358 U.S. 354. (Westlaw).

Sassoni v. Savoie. (D.C.La. 1971). 327. F. Supp. 474. (Westlaw).

State Trading Corp. of India, Ltd., v. Assuranceforeningen Skuld. (2d Cir. 1990). 921 F.2d 409. (Westlaw).

Sun Mutual Insurance Co. v. Ocean Insurance Co. (Supreme Court of the United States - 1883) 107 U.S. 485. (Westlaw).

Suydam v. Reed Stenhouse of Washington, Inc. (9th Cir. 1987). 820 F.2d 1506.

Talbott Big Foot, Inc. (5th Cir. 1989). 887 F.2d 611. (Westlaw).

Than H. Long Partnership v. Highlands Ins. Co. (5th Cir. 1994) 32 F. 3d 189. (Westlaw).

Transco Exploration Co. V. Pacific Employers Ins. Co. (5th Cir. 1989). 869 F.2d 862. (Westlaw).

Truehart v. Blandon. (5th Cir. 1989) 884 F.2d 223. (Westlaw).

Tyler v. Walt. (Supreme Court of Louisiana – 1936). 167 So. 182. (Westlaw).

U-Drive-It Car Co. v. Freidman. (Louisiana Court of Appeal -1934) 153 So. 500. (Westlaw).

Weiland v. Pyramide Ventures Group. (M.D. La. 1981). 511 F.Supp. 1034. (Westlaw).

West v. Monroe Bakery. (Supreme Court of Louisiana - 1950) 217 LA 189. (Westlaw).

Wilburn Boat Co. v. Fireman's Fund Ins. Co. (Supreme Court of the United States – 1955) 348 U.S. 310. (Westlaw).

Zimmerman v. International Companies & Consulting, INC. (5th Cir. 1997) 107 F.3d 344. (Westlaw).

Finske dommer

KKO: 2007:39

Lover og forskrifter

Norske lover

1915	Lov om rettergangsmåten for tvistemål (tvistemålsloven) av 13. august 1915 nr. 6. (Opphevet).
1964	Lov om mellomfolkeleg-privatrettslege reglar for lausøyrekjøp, 3. april 1964 nr. 1.
1969	Lov om skadeserstatning (skadeserstatningsloven), 13. juni 1969 nr. 26.
1981	Lov om vern mot forurensning og om avfall (forurensningsloven) av 13. mars 1981 nr. 6.
1989	Lov om forsikringsavtaler (forsikringsavtaleloven), 16. juni 1989 nr. 69.

- 1992 Lov om lovvalg i forsikring (forsikringslovvalgsloven), 27. november 1992 nr. 111.
- 1993 Lov om gjennomføring i norsk rett av Luganokonvensjonen om domsmyndighet og fullbyrding av dommer i sivile og kommersielle saker (Luganoloven) av 8. januar 1993 nr. 21.
- 1994 Lov om sjøfarten (sjøloven § 430) av 24. juni 1994 nr. 39.
- 2005 Lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven) av 17. juni 2005 nr. 90.

Norsk forskrift

- 2004 Forskrift om begrensning av forurensning (forurensningsforskriften) av 1. juni 2004 nr. 931.

Engelske lover

MIA 1906	Marine Insurance Act 1906 (Westlaw).
Private International Law (Miscellaneous Provisions) Act 1995	Private International Law (Miscellaneous Provisions) Act 1995 (Westlaw).
Contracts (Applicable Law) Act 1990	Contracts (Applicable Law) Act 1990 (Westlaw).
Financial Services and Markets Act 2000 (Law Applicable to Contracts of Insurance) Regulations 2001/2635	Financial Services and Markets Act 2000 (Law Applicable to Contracts of Insurance) Regulations 2001/2635 (Westlaw).
Third Parties (Right aginst Insurers) Act 1930	Third Parties (Right aginst Insurers) Act 1930 (Westlaw).
Civil Jurisdiction and Judgments Act 1982	Civil Jurisdiction and Judgments Act 1982 (Westlaw).
MSA 1995	Merchant Shipping Act 1995 (Westlaw).

Civil Procedure Rules 1998	Civil Procedure Rules 1998/2178 (Westlaw).
Companies Act 1995	Companies Act 1995 (Westlaw).
Arbitration Act 1996	Arbitration Act 1996 (Westlaw).

Russiske lover

Sivillovboken, del 1.	Den russiske sivillovboken, del 1, av 26.11.2001, N 51-FZ. www.consultant.ru .
Sivillovboken, del 2.	Den russiske sivillovboken, del 2, av 26.01.1996, N 14-FZ. www.consultant.ru .
Sivillovboken, del 3.	Den russiske sivillovboken, del 3, av 26.11.2001, N 14-FZ. www.consultant.ru .
Lov om yrkesskadeforsikring.	Lov om obligatorisk sosial forsikring for arbeidsulykker og sykdom knyttet til arbeid av 24. juli 1998, N 125 FZ. www.consultant.ru .
KVVT	Lov om innenriks vannttransport for den Russiske Føderasjonen. 07.03.01, N 24-FZ. www.consultant.ru .
Forsikringsvirksomhetsloven.	Lov om organisering av forsikringsvirksomhet i den russiske føderasjon av 27. november 1992. N 4015-1. www.consultant.ru .
Forretningsprosedyrekodeksen.	Den russiske forretningsprosedyrekodeksen 24.07.2002 N 95-F3. www.consultant.ru .
Lov om internasjonal kommersiell voldgift	Lov om internasjonal kommersiell voldgift. 7. juli 1993, N 5338-1. www.consultant.ru .
Sivilprosedyrekodeksen.	Sivilprosedyrekodeksen for den Russiske Føderasjon. 14.11.2002, N 138-FZ. www.consultant.ru .
KTM	Lov om handelssjøfart for den Russiske Føderasjon. 30.04.1999, N 81-FZ. www.consultant.ru .

Amerikanske lover

OPA	The Oil Pollution Act (1990), 33 U.S.C.A. §§ 2701-2762 (Westlaw).
CERCLA	The Comprehensive Environmental Response, Compensation, and Liability Act (1980), 42 U.S.C. §§ 9601-9675 (Westlaw).
LSA-R.S. 22:	West's Louisiana Revised Statutes. Title 22, Insurance code. (LSA-R.S. 22) (Westlaw).
28 U.S.C.	United States Code Annotated. Title 28, Judiciary and judicial procedure. (28 U.S.C.) (Westlaw).
46 U.S.C.	United States Code Annotated. Title 46, Shipping. (46 U.S.C.) (Westlaw).
LSA-R.S. 13	West's Louisiana Revised Statutes. Title 13, Courts and Judicial Procedure. (LSA-R.S. 13) (Westlaw).
LSA-C.C.	West's Louisiana Revised Statutes. Louisiana Civil Code. (LSA-C.C) (Westlaw).

Internettsider

www.imo.org

www.skuld.no

Internasjonale konvensjoner

CLC 1969	The International Convention on Civil Liability for Oil Pollution Damage, 1969.
HNS 1996	International Convention on Liability and Compensation for Damage in connection with the Carriage of Hazardous and Noxious Substances by Sea 1996.

Nairobi 2007	Nairobi International Convention On the Removal of Wrecks, 2007.
Bunkerkonvensjonen	The International Convention on Civil Liability for Bunker Oil Pollution Damage, 2001.
Haag-Visby reglene	Haag-Visby reglene, 1968.

EU reguleringer

Tredje skadeforsikrings- lovvalgsdirektiv.	Council Directive 92/49/EEC of 18 June 1992 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to direct insurance other than life assurance and amending Directives 73/239/ECC and 88/357/EEC (third non-life insurance Directive). http://eur-lex.europa.eu/
Andre skadeforsikrings- lovvalgsdirektivet	Second Council Directive 88/357/EEC of 22 June 1988 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to direct insurance other than life assurance and laying down provisions to facilitate the effective exercise of freedom to provide services and amending Directive 73/239/EEC. http://eur-lex.europa.eu/
Rom I konvensjonen	1980 Rome Convention on the law applicable to contractual obligations. http://eur-lex.europa.eu/
Rom II forordningen	Regulation (EC) No 864/2007 of the European Parliament and of the Council of 11. July 2007 on the law applicable to non-contractual obligations (Rom II). http://eur-lex.europa.eu/
Brusselordningen	Council regulation (EC) No 44/2001 of 22 December 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgment in civil and commercial matters. http://eur-lex.europa.eu/

Norske forarbeider

NOU 1987:24 Om lov om avtaler om skadeforsikring (skadeforsikringsloven).

NOU 1993:36 Godsbefordring til sjøs, utredning XV fra utvalget til revisjon av sjøfartslovgivningen (Sjølovkomiteen).

NOU-2001-32 B, Rett på sak lov om tvisteløsning (tvisteloven).

Ot.prp nr. 94 (1991-1992) om lov om gjennomføring i norsk rett av Luganokonvensjonen om domsmyndighet og fullbyrdelse av dommer i sivile og kommersielle saker

Ot.prp. nr. 15 (1963-64) Om lov om hvilket lands rettsregler skal gjelde ved internasjonale løsørekjøp.

Ot.prp.77 (2006-2007) Sjøfarten (sjøloven) og om samtykke til ratifikasjon av den internasjonale konvensjon 2001 om erstatningsansvar for bunkersoljesølskade (endningslov).

Ot.prp.nr.49 (1988-1989) Om lov om forsikringsavtaler m.m.

Ot.prp.nr.5 (1982-1983) Avtaleloven 31 mai 1918 nr 4, m.m. (generell foruerettslig lempningsregel) (endningslov).

Ot.prp.nr.72 (1991-1992) Lovvalg I forsikring, lov om gjennomføring i norsk rett av EØS-avtalens vedleg V punkt 2 om fri bevegelighet for arbeidstakere i enkelte lover som følge av EØS-avtalen.

Inst. O. nr. 26 (1992-1993) om lov om gjennomføring i norsk rett av Luganokonvensjonen om domsmyndighet og fullbyrdelse av kommer i sivile og kommersielle saker.

Inst. O. nr. 98 (1988-89) Om lov om forsikringsavtaler m.m.

Forsikringsvilkår

Norsk Sjøforsikringsplan av 1996, versjon 2007.

Gard Statutes & Rules 2008.

Skuld Statutes & Rules 2008.

Sjørettsfondets utgivelser

Bøker og tidsskriftet MarIus distribueres via nettbokhandelen Audiatur og andre bokhandler. Abonnement på MarIus kan bestilles hos Audiatur. Prisinformasjon ligger på www.audiatur.no Nedenfor er oversikt over de siste utgivelsene. Fullstendig oversikt finnes i hver tiende utgave av MarIus (360, 370 osv.) og på nettsidene til Nordisk institutt for sjørett: www.jus.uio.no/nifs/forskning/publikasjoner

- 379 KAURIN, Kjersti Nettleieavtaler med forbruker En fremstilling av nettleieforholdet etter reguleringen i forbrukerkjøpsloven. 2009. 155 s.
- 380 FODCHENKO, Irina Utenlandsk deltakelse i petroleumsvirksomhet på russisk kontinentalsokkel – hovedtrekk ved Russlands petroleumsregimer med referanse til det norske konsesjonssystemet. 2009. 222 s.
- 381 JOHANSEN, Therese Locus standi for environmental organisations before the European Court of Justice – implications of the Århus Convention. 2009. 90 s.
- 382 LØVGAARD ULVUND, Sindre Førstemann til mølla i kampen mot global oppvarming? En analyse av gjeldende rettsregler for bygging av offshore vindkraft, og en vurdering av behovet for et nytt konsesjonsrammeverk. 2009. 134 s.
- 383 DENISOVA, Ekaterina The Role of Environmental Civil Liability in Regulation of Marine Oil Pollution in Norway. 2009. 84 s.
- 384 MUNTHE - KAAS, Hugo A. B. Direktkrav mot en P&I assurandør når sikrede er insolvent En komparativ analyse av rettsstilstanden i russisk, amerikansk og europeisk rett. 2009. 158 s.

Bøker utgitt av Sjørettsfondet fra 1990

- Syversen, Jan: **Skatt på petroleumsutvinning**. 762 s. 1991. ISBN 82-90260-33-4
- Askheim, Bale, Gombrii, Herrem, Kolstad, Lund, Sanfelt, Scheel og Thoresen: **Skipsfart og samarbeid**. Maritime joint ventures i rettslig belysning. 1119 s. 1991. ISBN 82-90260-34-2
- Brækhus, Sjur og Alex Rein: **Håndbok i kaskoforsikring** På grunnlag av Norsk Sjøforsikringsplan av 1964. 663 s. 1993. ISBN 82-90260-37-7
- Hans Peter Michelet: **Last og ansvar**. Funksjons- og risiko-fordeling ved transport av gods under tidscerteparti. (Hefte) 180 s. 1993. ISBN 82-90260-36-9
- Røsæg, Erik: **Organisational Maritime Law**. 121 s. 1993. (Utsolgt)
- Nygaard, Dagfinn: **Andres bruk av utvinningsinnretninger**. 365 s. 1997. ISBN 82-90260-40-7
- Bull, Hans Jacob: **Hefte i sjøforsikringsrett**. 60 s. 2. utg. 1997. (Utsolgt)
- Michelet, Hans Peter: **Håndbok i tidsbefraktning**. 600 s. 1997. ISBN 82-90260-31-8
- Arnesen, Finn, Hans Jacob Bull, Henrik Bull, Tore Bråthen, Thor Falkanger, Hans Petter Graver: **Næringsreguleringsrett** 187 s. 1998. ISBN 82-90260-42-3
- Brautaset, Are, Eirik Høiby, Rune O. Pedersen og Christian Fredrik Michelet: **Norsk Gassavsetning - Rettslige hovedelementer** 611 s. 1998. ISBN 82-90260-43-1
- Karset, Martin, Torkjel Kleppo Grøndalen, Amund Lunne: **Den nye reguleringen av oppstrøms gassrørledningsnett**. 344 s. 2005. ISBN 89-90260-47-4
- Falkanger, Thor og Hans Jacob Bull: **Sjørett. 7. utg.** 602 s. 2010. ISBN 978-82-90260-48-9

NY BOK: ”Innføring i sjørett” er blitt til ”Sjørett”

”Sjørett” gir en fremstilling av hovedprinsippene i sjøretten, med hovedfokus på den privatrettslige sjøretten. Den tar utgangspunkt i den fellesnordiske sjøloven, som igjen bygger på sentrale sjørettslige konvensjoner. I tillegg legger boken vekt på de mange standardkontraktene som finnes på området.

Boken er på i alt 602 sider. Den er utstyrt med omfattende lov-, forskrifts- og standarddokumentregister, domsregister og stikkordregister.

Forfatterne er begge professorer i rettsvitenskap ved Nordisk Institutt for Sjørett, Universitetet i Oslo.

Hva er nytt?

Boken er en videreføring av ”Innføring i sjørett”. Siden den har vokst fra utgave til utgave, er ordet innføring sløffet i den 7. utgaven. Siden 6. utgave kom i 2004, er det kommet flere viktige lovendringer: sjødyktighetsloven er avløst av skipssikkerhetsloven, sjøforklaringsinstituttet er erstattet med regler om undersøkelser av sjøulykker og det er nye regler om ansvar for bunkersoljesøl. Heller ikke domstolene har vært uvirksomme. I den nye utgaven er det f.eks. henvist til 55 nye dommer (herunder en rekke voldgiftsdommer) i Nordiske Domme i Sjøfartsanliggender. Teksten er i sin helhet gjennomgått med et kritisk blick.

Hvem kan ha nytte av boken?

”Sjørett” ble opprinnelig skrevet som en lærebok, men med det brede tilfang av materiale som boken redegjør for eller henviser til, fremstår den i dag som en håndbok i sjørett. Dermed vil den ha interesse i hele Norden for studenter ved universiteter og høyskoler, for advokater og dommere og for ansatte i rederier, banker, forsikringsselskaper, enten de er jurister eller ikke.

Boken kan bestilles fra nettbokhandelen Audiatur.no: www.audiatur.no, epost kontakt@audiatur.no eller annen bokhandel.

Thor Falkanger, Hans Jacob Bull: Sjørett

Sjørettsfondet akademisk 2010, ISBN 978-82-90260-48-9, ib., 602 sider, 400 kr.

Det foreligger også en engelsk versjon, basert på 6. utgave, som skal oppdateres.

Thor Falkanger, Hans Jacob Bull, Lasse Brautaset:

Scandinavian maritime law : the Norwegian perspective

Universitetsforlaget 2004, ISBN 978-82-15-00529-2, ib., 609 sider, 629 kr.

Sjørettsfondets utgivelser: Ny distribusjonsordning

Bøker og tidsskriftet MarIus distribueres nå via nettbokhandelen Audiatur og andre bokhandler. Nordisk institutt for sjørett håndterer ikke lenger bestillinger.

Informasjon om priser på enkeltnummer av MarIus er oppdatert på www.audiatur.no For bestilling, klikk på Sjørettsfondets banner nede til venstre på siden.

For abonnement vil prisen variere med sidetall per publikasjon og antall utgivelser i året. Faktura basert på kostnader sendes i etterkant et par ganger i året. For å bestille abonnement, send epost til: kontakt@audiatur.no

Fullstendig oversikt over Sjørettsfondets utgivelser finnes i hver tiende utgave av MarIus (370, 380 osv.) og på nettsidene til Nordisk institutt for sjørett: www.jus.uio.no/nifs/forskning/publikasjoner

Om Sjørettsfondet

Sjørettsfondet fremmer forskning innen sjørett, transportrett, petroleumsrett, energirett og beslektede juridiske emner. I tidsskriftet MarIus, inkludert Scandinavian Institute of Maritime and Petroleum Law Yearbook (SIMPLY), publiserer studenter og forskere sine arbeider. Fondet utgir også pensumlitteratur for studenter.

SCANDINAVIAN INSTITUTE OF MARITIME LAW forms part of the University of Oslo. It is also a part of the co-operation between Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden through the Nordic Council of Ministers. The core research areas are maritime law and petroleum/energy law. In MARIUS, articles from these core areas are published in the Nordic languages or English. It is issued at irregular intervals.

ISSN: 0332-7868

